

**ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
(Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.)
Παράρτημα Θεσσαλονίκης**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΝ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟ (ΠΕΣΥΠ)**

**ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΣΕ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΙΕΚ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**Πτυχιακή εργασία των Σπουδαστών:
Τερζή Μαρία και Τσιλιμπάκου Ελεωνόρα**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΜΕΝΕΞΕΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κατάλογος Πινάκων	3
Κατάλογος Διαγραμμάτων	4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ – ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.....	12
1.1. Συμβουλευτική και Επαγγελματική Συμβουλευτική	13
1.2. Επαγγελματικός Προσανατολισμός.....	15
1.3. Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός	15
1.4. Επαγγελματική Επιλογή	17
1.5. Επαγγελματική Ωριμότητα	17
1.6. Λήψη Απόφασης.....	18
1.7. Συμπεράσματα και προτάσεις για το Κεφάλαιο 1	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	21
2.1. Θεωρία των Χαρακτηριστικών και των Παραγόντων.....	22
2.2. Ψυχοδυναμικές Θεωρίες.....	23
2.3. Εξελικτικές Θεωρίες.....	24
2.4. Τυπολογική Θεωρία του Holland	25
2.5. Θεωρίες Μάθησης	26
2.6. Συμπεράσματα και προτάσεις για το κεφάλαιο 2	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ.....	29
3.1. Ατομικοί Παράγοντες.....	29
3.1.1. Φύλο	30
3.1.2. Ενδιαφέροντα.....	31
3.1.3. Ικανότητες και δεξιότητες	32
3.1.4. Προσωπικότητα	33
3.1.5. Αυτογνωσία και αυτοαντίληψη	34

3.2. Περιβαλλοντικοί παράγοντες	36
3.2.1. Η Οικογένεια	36
3.2.2. Η Εκπαίδευση	38
3.2.3. Συνομήλικοι και Φίλοι.....	41
3.2.4. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	41
3.3. Οικονομικοί παράγοντες.....	42
3.3.1. Απασχόληση και ανεργία	43
3.4. Συμπεράσματα και προτάσεις για το Κεφάλαιο 3	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	46
4.1. Σκοπός και Στόχοι της Έρευνας	46
4.2. Επιλογή Δείγματος	47
4.3. Κατάρτιση Ερωτηματολογίου	47
4.4. Τρόπος συλλογής δεδομένων	49
4.5. Δυσκολίες	49
4.6. Στατιστική ανάλυση.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	51
5.1. Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	51
5.2. Η οικογένεια ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος	56
5.3. Ο οικονομικός παράγοντας ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος.....	59
5.4. Το σχολείο ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος	63
5.5. Οι παρέες-συνομήλικοι- ΜΜΕ ως παράγοντες επιρροής επιλογής επαγγέλματος.....	66
5.6. Οι προσωπικές προσδοκίες των σπουδαστών ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ	73
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	79
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	82
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	91

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1	Κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση «Το επάγγελμα του πατέρα μου με επηρέασε στην επιλογή μου» με βάση την επαγγελματική ιδιότητα.....	70
Πίνακας 2	Κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση «Το επάγγελμα της μητέρας μου με επηρέασε στην επιλογή μου» με βάση την επαγγελματική ιδιότητα.....	71

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Κατανομή φύλου	51
Διάγραμμα 2: Κατανομή της χρονιάς αποφοίτησης από το λύκειο.....	51
Διάγραμμα 3: Κατανομή της ηλικίας των πατέρων των σπουδαστών	52
Διάγραμμα 4: Κατανομή της ηλικίας των μητέρων των σπουδαστών	52
Διάγραμμα 5: Κατανομή επαγγέλματος των πατέρων των σπουδαστών	53
Διάγραμμα 6: Κατανομή επαγγέλματος των μητέρων των σπουδαστών	53
Διάγραμμα 7: Κατανομή των σπουδών των πατέρων	54
Διάγραμμα 8: Κατανομή των σπουδών της μητέρων	55
Διάγραμμα 9: Κατανομή του οικογενειακού εισοδήματος των σπουδαστών	55
Διάγραμμα 10: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: το επάγγελμα του πατέρα μου με επηρέασε στην επιλογή μου	56
Διάγραμμα 11: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: το επάγγελμα της μητέρας μου με επηρέασε στην επιλογή μου	60
Διάγραμμα 12: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: επηρεάστηκα από τα αδέρφια στην επιλογή επαγγέλματος	61
Διάγραμμα 13: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: επηρεάστηκα από το ευρύτερο οικογενειακό μου περιβάλλον	58
Διάγραμμα 14: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: επέλεξα τον τόπο σπουδών σκεπτόμενος/η τα έξοδα.....	59
Διάγραμμα 15: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: επέλεξα την κατεύθυνση στο ΙΕΚ με βάση τις οικονομικές απολαβές	60
Διάγραμμα 16: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: η οικονομική κρίση επηρέασε την επιλογή μου	61
Διάγραμμα 17: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: με ποιον τρόπο με ποιόν τρόπο επηρέασε η οικονομική κρίση την επιλογή για την κατεύθυνση στα ΙΕΚ.....	62

- Διάγραμμα 18: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: οι καθηγητές μου στο σχολείο με βοήθησαν στην επαγγελματική επιλογή 63
- Διάγραμμα 19: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: θεωρώ ότι είχα πολύ καλή ενημέρωση για όλες τις μεταλυκιακές σχολές από το σχολείο μου 64
- Διάγραμμα 20: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού με βοήθησε στην επιλογή κατεύθυνσης 70
- Διάγραμμα 21: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: θεωρώ ότι στο σχολείο προωθούνται μόνο κάποιες συγκεκριμένες σχολές..... 65
- Διάγραμμα 22: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: Μ.Μ.Ε. και ΜΚΔ επηρέασαν την επιλογή επαγγέλματος..... 72
- Διάγραμμα 23: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: οι φίλοι μου με βοήθησαν να επιλέξω την επαγγελματική μου κατεύθυνση 73
- Διάγραμμα 24: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: θεωρώ ότι έχω τα προσόντα να ανταποκριθώ στην συγκεκριμένη κατεύθυνση..... 74
- Διάγραμμα 25: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: Μου αρέσει και με ενδιαφέρει η συγκεκριμένη κατεύθυνση..... 69
- Διάγραμμα 26: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: θα ήθελα να συμμετέχω σε διάφορες δραστηριότητες που θα με βοηθήσουν να γίνω καλός στην δουλειά μου. 69

Ευρετήριο Συντομογραφιών

ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΓΕΛ	Γενικό Λύκειο
ΓΡΑ.Σ.Ε.Π.	Γραφείο Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού
ΕΚΑΒ	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
ΕΠΑΛ	Επαγγελματικό Λύκειο
Ι.Ε.Κ	Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΕ.ΣΥ.Π	Κέντρα Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
Μ.Κ.Δ.	Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης
Ο.Α.Ε.Δ.	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Σ.Ε.Κ.	Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης
Σ.Ε.Π.	Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος της Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού από την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης. Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις εγκάρδιες ευχαριστίες μας στα μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής παρακολούθησης της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας. Ευχαριστούμε θερμά τον επιβλέπων καθηγητή της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, κ. Γεώργιο Μενεξέ για την επιστημονική καθοδήγηση και την αμέριστη ηθική υποστήριξη που μας παρείχε σε όλα τα στάδια της ερευνητικής μας προσπάθειας. Επιπλέον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης για την άδεια την οποία μας χορήγησαν για την πρόσβασή μας στο χώρο των Δημόσιων ΙΕΚ όπως επίσης και τους σπουδαστές που συμμετείχαν σε αυτή την έρευνα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στη διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν τις επαγγελματικές επιλογές των σπουδαστών ΙΕΚ του νομού Θεσσαλονίκης. Η ανάγκη ώστε να συμπεριληφθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι από τους παράγοντες στη μελέτη για την εξήγηση της διαμόρφωσης των αντιλήψεων των σπουδαστών σε ότι αφορά την επιλογή τους, έχει διατυπωθεί από αρκετούς ερευνητές και σε ελληνική αλλά και διεθνή βιβλιογραφία. Βέβαια, στην Ελλάδα ελάχιστες έρευνες έχουν ασχοληθεί με τους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τους σπουδαστές ΙΕΚ, όπως επίσης και για την οικονομική κρίση η οποία πέραν όλων των άλλων τομέων, έχει επηρεάσει βαθύτατα και τον τομέα της εκπαίδευσης.

Διενεργήθηκε εμπειρική έρευνα, στην οποία έλαβαν μέρος 200 σπουδαστές διαφόρων ηλικιών, διαφορετικών εκπαιδευτικών ειδικοτήτων, οικογενειακής κατάστασης και κοινωνικοοικονομικής θέσης. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν το ερωτηματολόγιο.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση βασίστηκε σε έννοιες όπως η επαγγελματική επιλογή, η λήψη απόφασης, σε διάφορες θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης, στους παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος, σε προηγούμενες έρευνες που έχουν εκπονηθεί για αυτό το θέμα καθώς επίσης και στην επίδραση της οικονομικής κρίσης όσον αφορά την επιλογή επαγγέλματος.

Αναλυτικότερα, σκοπός της εργασίας ήταν να μελετηθεί εάν παράγοντες όπως η οικογένεια, το σχολείο, οι συνομήλικοι και τα ΜΜΕ, οι προσωπικές προσδοκίες και, τέλος, άλλοι οικονομικοί λόγοι θεωρούνται σημαντικοί παράμετροι για την επιλογή επαγγέλματος.

Μέσα από την ανάλυση και την συζήτηση των αποτελεσμάτων προέκυψαν κάποια σημαντικά συμπεράσματα. Σημαντικός παράγοντας επιλογής της επαγγελματικής κατεύθυνσης των σπουδαστών φάνηκε να είναι κάποια οικονομικά κριτήρια όπως οι οικονομικές απολαβές. Η πλειοψηφία του δείγματος

θεωρεί ότι διαθέτει τα προσόντα να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της κατεύθυνσης. Επίσης δείχνει ενδιαφέρον για την κατεύθυνση και θα ήθελε να υπάρξει επαγγελματική εξέλιξη στο μέλλον.

Τέλος, λιγότερο σημαντικό ρόλο φαίνεται να έχει διαδραματίσει τόσο το σχολείο όσο και τα ΜΜΕ και οι φίλοι. Ο παράγοντας της οικογένειας, σε ένα πρώτο επίπεδο δεν φαίνεται να έχει καθοριστικό ρόλο στις επιλογές των σπουδαστών. Σε συνάρτηση όμως με τα επαγγέλματα των γονέων των σπουδαστών θεωρείται ότι επηρεάστηκαν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιστημονική συζήτηση σχετικά με την επαγγελματική συμβουλευτική καθώς επίσης και των παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν το άτομο στην επιλογή αυτή, παρουσιάζεται εντεταμένη (Μάνος, 2000). Η επιλογή εκπαιδευτικής και εν συνεχεία επαγγελματικής κατεύθυνσης αποτελεί μια διαδικασία η οποία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τη ζωή ενός ατόμου (Κασσωτάκης, 2004).

Η είσοδος σε ένα επάγγελμα δεν είναι αποτέλεσμα μιας στιγμιαίας απόφασης αλλά μιας μακροχρόνιας αναπτυξιακής διαδικασίας που περιλαμβάνει ψυχολογικούς, κοινωνικούς εκπαιδευτικούς, οικονομικούς σωματικούς και τυχαίους παράγοντες, οι οποίοι συνδυάζονται με αποτέλεσμα να διαμορφώνουν τη σταδιοδρομία του ατόμου (Sears, 1982).

Φαινομενικά είναι μια ελεύθερη διαδικασία. Κατά πόσον όμως είναι ελεύθερη τελικά; Αυτό είναι ένα από τα κύρια ερωτήματα το οποίο θα μας απασχολήσει στην παρούσα μελέτη.

Θα γίνει μια προσπάθεια ώστε να διερευνηθούν οι απόψεις φοιτητών ΙΕΚ του Νομού Θεσσαλονίκης σχετικά με τους παράγοντες που επηρέασαν την δική τους επιλογή.

Η δομή της παρούσης μελέτης αφορά την θεωρητική διερεύνηση σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική επιλογή και εν συνεχεία την εμπειρική διερεύνηση μέσω της ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά προσεγγίζονται κάποιες από τις έννοιες οι οποίες σχετίζονται με τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επαγγελματική επιλογή. Εν συνεχεία, θα αναφερθούν συνοπτικά κάποιες από τις σημαντικότερες θεωρίες συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού. Θα εστιαστεί τέλος η μελέτη αυτή, στην αναζήτηση και διερεύνηση των παραγόντων αυτών οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάζουν την επαγγελματική επιλογή.

Θα δοθούν αρχικά πληροφορίες για την μεθοδολογία η οποία ακολουθήθηκε, εν συνεχεία θα γίνει η ανάλυση των δεδομένων και τέλος θα ακολουθήσει μια κριτική ανασκόπηση της έρευνας.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα από την μελέτη αυτή είναι να κατανοηθεί το πολυδιάστατο θέμα της επαγγελματικής επιλογής. Εν συνεχεία να αποτυπωθούν οι απόψεις των φοιτητών σχετικά με τους παράγοντες που συνέβαλλαν στην εκπαιδευτική καθώς και στην επαγγελματική τους επιλογή.

Ύστερα από βιβλιογραφική ανασκόπηση, δεν εντοπίστηκαν αντίστοιχες έρευνες σε ότι αφορά τους παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική επιλογή σε σπουδαστές ΙΕΚ. Επομένως, ο σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνηθούν οι λόγοι που συνέβαλλαν στην επιλογή αυτής της κατεύθυνσης.

Λέξεις κλειδιά: επαγγελματικός προσανατολισμός, επαγγελματική επιλογή, παράγοντες επιλογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ – ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Πριν από οποιαδήποτε προσπάθεια εννοιολογικής αποσαφήνισης, είναι σκόπιμο να γίνει λόγος για τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης. Η επιλογή των ΙΕΚ έγινε εξαιτίας της έλλειψης δεδομένων για τον συγκεκριμένο φορέα σε ό,τι αφορά τους παράγοντες που επηρεάζουν την επαγγελματική επιλογή.

Τα ΙΕΚ αποτελούν φορείς αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης για απόφοιτους είτε Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΓΕΛ, ΕΠΑΛ), Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) και άλλων ΙΕΚ, είτε τέλος για αποφοίτους Τμήματος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ανήκουν στην μη τυπική εκπαίδευση και οδηγούν στην απόκτηση αναγνωρισμένων πιστοποιητικών σε εθνικό επίπεδο. Η φοίτηση έχει συνολική διάρκεια πέντε εξαμήνων. Τα τέσσερα εξάμηνα αφορούν θεωρητική και εργαστηριακή κατάρτιση και το ένα εξάμηνο αφορά την Πρακτική Άσκηση ή Μαθητεία¹ (Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, 2012).

Δεν υπάρχει όριο ηλικίας για την εγγραφή και φοίτηση στα ΙΕΚ. Υπάρχουν τα Δημόσια ΙΕΚ του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΔΙΕΚ), το ΙΕΚ της Σιβιτανιδείου Σχολής, τα ΙΕΚ του ΟΑΕΔ, τα ΙΕΚ του Υπουργείου Τουρισμού, το ΙΕΚ του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (ΕΚΑΒ) του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθώς και πολλά ιδιωτικά ΙΕΚ, τα οποία αδειοδοτούνται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων² (Γενική Γραμματεία δια Βίου Μάθησης, 2013).

¹ Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.eoppep.gr/teens/index.php>

² Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.gsae.edu.gr/el/epaggelmatiki-katartisi>

Οι απόφοιτοι των ΙΕΚ δεν έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, απολαμβάνουν όμως θεσμοθετημένα επαγγελματικά δικαιώματα καθώς μπορούν να εργαστούν σε αντίστοιχες ειδικότητες στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα καθώς και δικαιώματα ίδρυσης ατομικής επιχείρησης σε πολλές ειδικότητες. Μπορούν να λάβουν Δίπλωμα Επαγγελματικής Ειδικότητας Επιπέδου (4), βεβαίωση Επαγγελματικής Κατάρτισης, και Άδεια Ασκήσεως Επαγγέλματος Ειδικότητας έπειτα από επιτυχή συμμετοχή στις Εξετάσεις Πιστοποίησης της κάθε ειδικότητας³ (Γενική Γραμματεία δια Βίου Μάθησης, 2013).

Εν συνεχεία, προσεγγίζονται έννοιες όπως η επαγγελματική συμβουλευτική (vocational counseling), ο επαγγελματικός προσανατολισμός (vocational guidance), η επαγγελματική ανάπτυξη (career development) και επιλογή, η επαγγελματική αναποφασιστικότητα όπως και η λήψη απόφασης. Υπάρχει μια πληθώρα ορισμών για τους όρους αυτούς ανάλογα με την οντολογική άποψη του κάθε επιστήμονα, την άποψη δηλαδή που έχει για την κοινωνική πραγματικότητα (Mason, 2002).

1.1. Συμβουλευτική και Επαγγελματική Συμβουλευτική

Η *Συμβουλευτική* (counseling) θεμελιώνεται από την υποστηρικτική σχέση η οποία αναπτύσσεται ανάμεσα στο σύμβουλο και τον συμβουλευόμενο. Η συμβουλευτική διαδικασία, θα πρέπει να στηρίζεται σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης και αποδοχής, έτσι ώστε το άτομο να μάθει περισσότερα για τον εαυτό και να δράσει με τις δικές του δυνάμεις προς την κατεύθυνση που αυτό επιθυμεί (Rogers, 2006).

Η διαδικασία αυτή μεταξύ συμβούλου και συμβουλευόμενου, επικεντρώνει τη δράση της στη στήριξη του ατόμου, ανεξάρτητα από την ηλικία και την βαθμίδα εκπαίδευσης που έχει κατακτήσει (Δημητρόπουλος, 2000). Επιπλέον, αποσκοπεί στην παροχή βοήθειας σε άτομα τα οποία έρχονται αντιμέτωπα με προβλήματα στην καθημερινή τους ζωή και δεν υποφέρουν από σοβαρές ψυχικές διαταραχές (Μαλακιώση - Λοϊζου 2002, Κασσωτάκης 2004).

3 Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.gsae.edu.gr/el/epaggelmatiki-katartisi>

Αποτελεί μια πολυδιάστατη προσπάθεια υποστήριξης των ανθρώπων στην αντιμετώπιση των δυσκολιών που σχετίζονται με το σύνολο των επαγγελματικών επιλογών. Ως διαδικασία ανάπτυξης, λειτουργεί προληπτικά καθώς μαθαίνει στο άτομο συμπεριφορές που προλαμβάνουν λανθασμένες επιλογές. Στόχος της συμβουλευτικής διαδικασίας, είναι ο συμβουλευόμενος να κατανοήσει ποιος είναι, να ανακαλύψει και να αναγνωρίσει τις ικανότητες και δεξιότητες που διαθέτει και να καλλιεργήσει τον τρόπο ώστε να λαμβάνει αποφάσεις προς όφελός του (Nathan & Hill 2006, Mirvis & Hall 1995, Σιδηροπούλου - Δημάκου 2003).

Η *Επαγγελματική Συμβουλευτική* (vocational counseling), αποσκοπεί στην ανάπτυξη της επαγγελματικής ωριμότητας του ατόμου και στην σταδιακή βελτίωση δεξιοτήτων εύρεσης εργασίας. Εν συνεχεία, ενόσω το άτομο εργάζεται, η επαγγελματική συμβουλευτική στοχεύει να αποκτήσει ο συμβουλευόμενος τα απαραίτητα εφόδια να αντλεί ικανοποίηση από την εργασία του και παράλληλα να είναι αποδοτικός (Μαλακιώση – Λοΐζου, 1999).

Με βάση τα παραπάνω, η επαγγελματική συμβουλευτική, αποτελεί μια εξελικτική διαδικασία. Σχετίζεται με την επαγγελματική ανάπτυξη, την επαγγελματική επιλογή και την επαγγελματική προσαρμογή. Αποτελεί, τέλος, διαδικασία η οποία μπορεί να λειτουργήσει και προληπτικά (Κασσωτάκης 2002, Σιδηροπούλου – Δημακάκου 2007).

Αντί του όρου *Επαγγελματική Συμβουλευτική*, συχνά γίνεται χρήση και του όρου *Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας* (career counseling). Ο όρος της σταδιοδρομίας, αναφέρεται και αυτός στην επαγγελματική πορεία και εξέλιξη του ατόμου και καλύπτει το σύνολο της εργασίας και του ελεύθερου χρόνου του ατόμου, και την πιθανή επαγγελματική του ανέλιξη (Γλαρούδη & Καγκαλίδου 2003, Nathan & Hill 2006). Μια από τις πιο σημαντικές διαφορές των δύο όρων είναι ότι στην συμβουλευτική σταδιοδρομίας, η βοήθεια παρέχεται στο άτομο το οποίο ήδη βρίσκεται ενταγμένο στον επαγγελματικό στίβο (Κρίβας 1999, Δημητρόπουλος 2005, Nelson-Jones 2005). Αντιθέτως, στην επαγγελματική συμβουλευτική, η βοήθεια παρέχεται στο άτομο καθ' όλες τις φάσεις της

επαγγελματικής του ζωής από την αρχή, κατά τη διάρκεια, αλλά ακόμη και στο τέλος (Quintini Martin & Martin, 2007).

Άλλος ένας παρεμφερής όρος είναι και η *Αγωγή Σταδιοδρομίας*. Αναφέρεται κυρίως σε προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού με θεματολογία η οποία άπτει συνήθως, το εργασιακό περιβάλλον και την τοπική αγορά εργασίας, τις εργασιακές σχέσεις και την ανάπτυξη δεξιοτήτων (Σιδηροπούλου-Δημακάκου & Παυλάκος, 2007).

1.2. Επαγγελματικός Προσανατολισμός

Κάθε επιστήμονας προσεγγίζει τον όρο του *Επαγγελματικού Προσανατολισμού* από τη δική του σκοπιά της επιστήμης (Ψυχολογία, Παιδαγωγική, Οικονομία). Συχνά ο όρος είναι ταυτόσημος και αλληλεπικαλυπτόμενος με τον όρο επαγγελματική συμβουλευτική (Κασσωτάκης, 2004).

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός, σύμφωνα με τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με θέμα την απασχόληση, την οικονομική μεταρρύθμιση και την κοινωνική συνοχή, η οποία έλαβε χώρα το Μάρτιο του 2000 στη Λισσαβόνα, ορίστηκε ως η διαμεσολάβηση μεταξύ του ατόμου και του επαγγελματικού κόσμου με κύριο μέλημα τη διευκόλυνση του ατόμου στην επαγγελματική του δραστηριότητα (Κεδράκα, 2005).

Σύμφωνα με την Εθνική Αμερικάνικη Εταιρία Επαγγελματικού Προσανατολισμού, ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός αποτελεί θεσμό με κοινωνικοοικονομικό περιεχόμενο (Κασιμάτη, 1991). Λειτουργεί βοηθητικά ώστε το άτομο να επιλέξει αρχικά ένα επάγγελμα το οποίο να του ταιριάζει, να προετοιμαστεί καταλλήλως γι' αυτό και εν συνεχεία να μπορέσει να εισέλθει και να σταδιοδρομήσει σε αυτό (Λιάντας, 1996).

1.3. Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός

Ο *Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός*, αποτελεί μεταγενέστερη έννοια σε σχέση με τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό. Αποσκοπεί ώστε ο μαθητής να επιλέξει την κατάλληλη σχολική και εν συνεχεία επαγγελματική

κατεύθυνση η οποία να απαντά στις ικανότητες αλλά και τις επιθυμίες του. Βασικός στόχος του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού είναι η σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας (Κάντας & Χαντζή, 1991).

Πρόκειται στην ουσία για μια συμβουλευτική διαδικασία που σκοπό έχει να βοηθήσει τον μαθητή να μάθει περισσότερα για τον εαυτό του. Να μάθει να αναγνωρίζει τις ευκαιρίες που του προσφέρονται. Να πληροφορηθεί για τις σπουδές και τα επαγγέλματα και να κάνει τις κατάλληλες επιλογές ώστε να αναπτυχθεί επαγγελματικά στο μέλλον. Να εντοπίσει τις ικανότητες του αλλά και τις δεξιότητες που χρειάζεται να αποκτήσει για το κάθε επάγγελμα. Να διερευνήσει τα ταλέντα του, τα ενδιαφέροντά του όπως και τις προσωπικές του αξίες. Να βρει τα δυνατά αλλά και τα αδύνατά του σημεία και τέλος, να εντοπίζει αν και ποιοι παράγοντες τον επηρεάζουν στην επιλογή του αυτή (Κασσωτάκης, 2004).

Στην Ελλάδα, ο θεσμός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού εισήχθη πειραματικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με το νόμο 129/1967 (ΦΕΚ 163/25-9-67) «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως» ⁴ (Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, 2016)

Το μάθημα του επαγγελματικού προσανατολισμού εντάσσεται στο αναλυτικό πρόγραμμα της Γ΄ τάξης του τότε ενιαίου εξατάξιου γυμνασίου. Εν συνεχεία ο νόμος 1566/1985 «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», έρχεται να εμπλουτίσει το θεσμό, όπου εκτός από τους σκοπούς του Επαγγελματικού Προσανατολισμού ορίζεται και η οργάνωση, η εφαρμογή, αλλά και οι ειδικότητες των επαγγελματιών οι οποίοι θα πρέπει να ασκούν το θεσμό⁵ (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο).

Με το νόμο 252/1997, «Ενιαίο Λύκειο, Πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες

4 Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

http://users.sch.gr/gkaripid/f%201%20%20Nomothesia/Nomos/tomos_32, (ημερομηνία ανάκτησης 25/02/2016)

5 Διαθέσιμό στον Δικτυακό τόπο: http://www.pi-schools.gr/preschool_education/nomothesia/1566_85.pdf (ημερομηνία ανάκτησης 02/08/2016).

διατάξεις» ορίζεται η δημιουργία των Κέντρων Συμβουλευτικής – Προσανατολισμού (ΚΕΣΥΠ) και των Γραφείων σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΓΡΑΣ.ΕΠ)⁶ (ΚΕΣΥΠ Περιστερίου).

1.4. Επαγγελματική Επιλογή

Η επιλογή επαγγέλματος αποτελεί μια συνεχής διαδικασία καθώς τόσο το άτομο όσο και επαγγελματικός κόσμος εξελίσσονται και αλληλοεπηρεάζονται συνεχώς (Κάντας & Χατζή, 1991).

Οι συνεχώς νέες εφαρμογές της τεχνολογίας, της πληροφορικής και της επικοινωνίας καθώς και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας αλλάζουν το παραδοσιακό σκηνικό των επαγγελμάτων προκαλώντας έτσι ραγδαίες αλλαγές (Κωνσταντινίδου, 2000).

Ο όρος της επαγγελματικής επιλογής δηλώνει ότι το άτομο ακολουθεί μια επαγγελματική κατεύθυνση μετά από τη συστηματική θεώρηση των εναλλακτικών του επιλογών. Η επιλογή αυτή είναι ως αποτέλεσμα, όπως θα δούμε και στη συνέχεια εσωτερικών και εξωτερικών επιδράσεων διόλου τυχαίες για το άτομο. Μπορεί να μη σημαίνει απαραίτητα για το άτομο την επιλογή ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος αλλά την επιλογή μιας ομάδας ή κατηγορίας επαγγελμάτων (Δημητρόπουλος, 1999).

Συχνά υπάρχει μια αλληλοεπικάλυψη με τον όρο *Επαγγελματική Προτίμηση*. Η διαφορά μεταξύ των δύο έγκειται στο γεγονός ότι στην επαγγελματική προτίμηση το άτομο μολονότι μπορεί να προτιμά ένα επάγγελμα, δεν είναι απαραίτητο ότι θα το ακολουθήσει (Κάντας & Χατζή, 1991).

1.5. Επαγγελματική Ωριμότητα

Από τότε που ο Super εισήγαγε τον όρο της *Επαγγελματικής Ωριμότητας*, όπως θα δούμε και παρακάτω, αποτέλεσε αντικείμενο πολλών ερευνών και συζητήσεων (Crites 1965, Crites 1973, Savickas 1984, Beltz 1988). Στην καθημερινή γλώσσα, συχνά ο όρος επαγγελματική ωριμότητα χρησιμοποιείται

⁶ Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://2kesyp-g-athin.att.sch.gr/sep/sep-law.htm> (ημερομηνία ανάκτησης 25/04/2016).

ώστε να δηλωθεί η υπευθυνότητα, αλλά και ο βαθμός ετοιμότητας ενός ατόμου ώστε να αναλάβει ευθύνες (Gottfredson 1996, Super & Nevill 1984, Patton & Creed 2001).

Ο όρος χρησιμοποιείται, σύμφωνα με τον Super, για να περιγράψει το βαθμό ανάπτυξης, το σημείο δηλαδή που το άτομο έχει φτάσει πάνω στη γραμμή της επαγγελματικής του ανάπτυξης από στιγμή της διερεύνησης μέχρι και την στιγμή της παρακμής. Επιπλέον, ο ίδιος θα χαρακτήριζε την επαγγελματική ωριμότητα και ως επαγγελματική ηλικία σε σχέση με τη νοητική ηλικία» (Gottfredson 1996, Super & Nevill 1984, Κασσωτάκης 2004).

Η επαγγελματική ωριμότητα του ατόμου έγκειται στον βαθμό ετοιμότητάς του ώστε να λάβει αποφάσεις απαραίτητες για τη ζωή του, πάντα μετά από πληροφόρηση και σχετική καθοδήγηση (Patton & Creed, 2001). Αποτελεί ενδεικτικό μέτρο της ανάπτυξης του ατόμου, καθώς επίσης λαμβάνει διαφορετική μορφή κάθε φορά ανάλογα με την εξελικτική βαθμίδα στην οποία βρίσκεται (Δημητρόπουλος, 1998).

1.6. Λήψη Απόφασης

Η *Λήψη Απόφασης* (Decision Making), αποτελεί διαδικασία κατά την οποία το άτομο καλείται να δείξει την ικανότητά του να λαμβάνει αποφάσεις. Ο Δημητρόπουλος (2003, σ. 39) αναφέρει ότι σύμφωνα τους Κάντα και Χατζή αποφασίζω *“σημαίνει ουσιαστικά επιλέγω την πλέον πρόσφορη λύση με βάση τις επιλογές μου και σύμφωνα με τις περιστάσεις”*.

Κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης, υπάρχει το άτομο το οποίο λαμβάνει τις αποφάσεις (decision maker), η κατάσταση η οποία απαιτεί τη λήψη απόφασης (decision situation) καθώς επίσης και οι σχετικές πληροφορίες για το επίμαχο ζήτημα (decision concepts) (Nathan & Hill, 2006), είτε οι πληροφορίες προέρχονται από το ίδιο το άτομο είτε από παράγοντες έξω από αυτό. Κάθε πιθανή απόφαση που λαμβάνεται έχει δύο χαρακτηριστικά. Την πιθανότητα να υλοποιηθεί στο μέλλον και την αξιολόγηση της σπουδαιότητά της από το άτομο που τη λαμβάνει (Emmerling & Cherniss 2003, Van Esbroeck et al. 1997).

Η ικανότητα του ατόμου να λαμβάνει αποφάσεις προέρχεται από την απόκτηση γνώσεων και εμπειριών, δεξιοτήτων, αξιών και στάσεων τις οποίες αποκτά το άτομο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Η ικανότητα ενός ατόμου να λαμβάνει αποφάσεις περνά από δύο στάδια. Το πρώτο στάδιο της πρόβλεψης και το δεύτερο της εκτέλεσης και προσαρμογής (Emmerling & Cherniss, 2003).

Η λήψη μιας απόφασης, δεν αποτελεί πάντα μια απλή διαδικασία. Ενδέχεται να καθηλώσει το άτομο σε μια γενικότερη κατάσταση αναποφασιστικότητας με μακροπρόθεσμα αλλά και βραχυπρόθεσμα αρνητικές συνέπειες για την επαγγελματική, προσωπική αλλά και κοινωνική του ζωή (Osipow, 1999). Με τον όρο *Επαγγελματική Αναποφασιστικότητα* (Career Indecisiveness) περιγράφονται συνήθως οι δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζει το άτομο στην προσπάθειά του να λάβει επαγγελματικές αποφάσεις (Gati & Saka, 2001).

Θα ήταν χρήσιμο στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι λήψης απόφασης ανάλογα με τις ανάγκες των ατόμων. Επιπλέον, δεν υπάρχει κάποιος απόλυτα σωστός ή λανθασμένος τρόπος λήψης απόφασης. Μελετητές όπως ο Hilton, ο Gelatt, ο Kaldor και ο Zytowsky έχουν συμβάλει σημαντικά, διατυπώνοντας ο καθένας από την δική του οντολογική άποψη για τη θεωρία λήψης απόφασης καθώς και για τα μοντέλα λήψης απόφασης (Κάντας & Χατζή, 1991).

1.7. Συμπεράσματα και προτάσεις για το Κεφάλαιο 1

Συμπερασματικά, η διαδικασία της επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής προέρχεται μέσα από μια εξελικτική πορεία του ατόμου που αφορά τον προσανατολισμό του στο χώρο της εργασίας και τις αποφάσεις του για το επάγγελμα. Η διαδικασία αυτή δεν επηρεάζεται μόνο από τις προτιμήσεις και τις επιθυμίες των ατόμων για ένα συγκεκριμένο επαγγελματικό επίπεδο αλλά και από πολλούς άλλους σημαντικούς παράγοντες (Σιδηροπούλου- Δημάκου, 2004).

Οι παράγοντες αυτοί έχουν οδηγήσει τους επιστήμονες να διατυπώσουν μια πληθώρα θεωριών γύρω από την επαγγελματική επιλογή και ανάπτυξη. Οι

θεωρίες διαφέρουν μεταξύ τους από τον προσανατολισμό και την προσέγγιση του θέματος που ακολουθούν (Μάνος, 2000). Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποιες από τις θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι έννοιες της επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής κατέχουν κεντρική θέση στην επαγγελματική ψυχολογία, τη Συμβουλευτική και τον Προσανατολισμό του ατόμου (Δημητρόπουλος, 1998). Με τον όρο επαγγελματική ανάπτυξη νοείται η εξελικτική πορεία του ατόμου αναφορικά με τον προσανατολισμό του στο χώρο της εργασίας και τις αποφάσεις του για το επάγγελμα ή για τα επαγγέλματα που επιθυμεί ή επιδιώκει να ακολουθήσει (Κάντας & Χατζή, 1991). Αποτελεί μια συνεχή εξελικτική πορεία με αρχή, μέση και τέλος (Isaacson & Brown, 1993).

Ενώ η επαγγελματική ανάπτυξη είναι διαδικασία επιλογής, εισόδου, προσαρμογής και εξέλιξης σε ένα επάγγελμα, ο όρος επαγγελματική επιλογή (career choice) αναφέρεται στην επιλογή από ένα άτομο του επαγγέλματος το οποίο θα ασκήσει, καθώς και την είσοδο του σε αυτό (Brown & Brooks, 1991).

Η διαδικασία της επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής εμπεριέχει και την λήψη επαγγελματικών αποφάσεων, η οποία αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, που περιλαμβάνει τόσο την επιλογή επαγγέλματος, όσο και την δέσμευση στην επιλογή αυτή και τις ενέργειες υλοποίησης της (Peterson et al., 1996).

Την διαδικασία της επαγγελματικής ανάπτυξης και ειδικότερα της επαγγελματικής επιλογής προσπαθούν να περιγράψουν και να αναλύσουν διάφορες διατυπωμένες «Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης», από τις οποίες κάθε μια μελετά και προβάλλει κάποιον ή κάποιους από τους παράγοντες που επιδρούν σε αυτήν.

Το σύνολο των ταξινομήσεων τονίζει την πολυπλοκότητα του θέματος (Κάντας & Χατζή, 1991). Οι θεωρίες τείνουν να είναι είτε πρωταρχικά ψυχολογικές και να εστιάζονται στο άτομο, είτε πρωταρχικά κοινωνιολογικές και να εστιάζονται στις κοινωνικές μεταβλητές που επηρεάζουν τις αρχικές επιλογές και την ενδεχόμενη επαγγελματική θέση (Δημητρόπουλος, 2004).

Οι θεωρίες αυτές προσπαθούν κινούμενες μέσα σε εμπειρικά και θεωρητικά πλαίσια και βασιζόμενες σε σκέψεις, θέσεις και αναλύσεις, να προβλέψουν την επαγγελματική συμπεριφορά (Δημητρόπουλος, 2002).

Μολονότι οι θεωρίες αυτές δεν θεωρούνται πλήρεις, δίνουν ωστόσο μια βάση για αποτελεσματική εξερεύνηση της επαγγελματικής ανάπτυξης και της λήψης αποφάσεων (Δημητρόπουλος, 2003). Η μελέτη θεωριών επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής κρίνεται απαραίτητη δεδομένου ότι οι θεωρίες αυτές παρέχουν στους συμβούλους ένα πλαίσιο σχεδιασμού των συμβουλευτικών παρεμβάσεων (Σιδηροπούλου - Δημάκου, 2006).

Στην παρούσα εργασία δεν αποτελεί στόχο η αναλυτική παρουσίαση, επεξεργασία και ανάλυση των θεωριών αυτών. Από τις διάφορες θεωρίες που στη σχετική βιβλιογραφία αναφέρονται, πραγματοποιείται μια σύντομη επισκόπηση κυρίως των ψυχολογικών θεωριών.

Έχουν προταθεί κατά καιρούς διάφορες ταξινομήσεις οι οποίες προσπαθούν να συμπεριλάβουν και να κατατάξουν την πληθώρα των διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων που χαρακτηρίζουν τον τομέα αυτό (Ηλιάδης, 1988).

Ένας συνήθης διαχωρισμός είναι αυτός των επτά ομάδων (Δημητρόπουλος, 2002). Στην πρώτη ομάδα τοποθετείται η θεωρία των *Χαρακτηριστικών και των Παραγόντων*, στη δεύτερη οι *Ψυχοδυναμικές θεωρίες*, στην τρίτη τις *Θεωρίες Αναγκών*, στην τέταρτη η *Τυπολογική θεωρία*, στην πέμπτη οι *Εξελικτικές θεωρίες*, στην έκτη οι *Θεωρίες Μάθησης* και στην έβδομη οι *Θεωρίες Λήψης Αποφάσεων*. Ο διαχωρισμός των θεωριών στην κάθε ομάδα γίνεται με βάση την κύρια έμφαση και τη θεωρητική τους αφετηρία ή κατεύθυνση

2.1. Θεωρία των Χαρακτηριστικών και των Παραγόντων

Η *θεωρία των χαρακτηριστικών και των παραγόντων (Parsons)*, βασίζεται στην ψυχολογία των ατομικών διαφορών και εξετάζει τα χαρακτηριστικά του ατόμου (Δημητρόπουλος, 1998). Μεγαλύτερη έμφαση δίνει στην αντιστοιχία των χαρακτηριστικών του ατόμου με τις προδιαγραφές του επαγγέλματος (Κάντας & Χατζή, 1991). Ο Parson υποστηρίζει ότι τα άτομα διαφέρουν ως προς τις ικανότητες,

τα ενδιαφέροντα και τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας τους. Κάθε επάγγελμα ή ομάδα επαγγελμάτων προσπαθεί να συνδυάσει σε διαφορετικό βαθμό την ύπαρξη των χαρακτηριστικών και των παραγόντων αυτών. Από το παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι διαφέρουν και τα άτομα που μπορούν να ακολουθήσουν το κάθε επάγγελμα ή την κάθε ομάδα επαγγελμάτων (Δημητρόπουλος, 2004). Η πορεία, που, κατά τον Parson, ακολουθεί το άτομο μέχρι να φτάσει στην επιλογή του επαγγέλματος, περιλαμβάνει τρία στάδια (Irech, 2009): 1) Την κατανόηση από το άτομο του ίδιου του εαυτού, των ενδιαφερόντων του, των φιλοδοξιών του, των αξιών του, των μέσων που έχει στην διάθεση του, των περιορισμών που τον δεσμεύουν και την προέλευση αυτών των περιορισμών, 2) Τη γνώση των επαγγελμάτων, όπως των απαιτήσεων και των προδιαγραφών εισόδου στο επάγγελμα, των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων ενός επαγγέλματος, των προοπτικών απασχόλησης και των δυνατοτήτων εξέλιξης στο επάγγελμα και 3) τη λογική απόφαση, βασισμένη στις παραπάνω δύο ομάδες δεδομένων.

Στην τελική της μορφή, η διαδικασία της επιλογής επαγγέλματος συνδυάζει τα ατομικά χαρακτηριστικά του ατόμου και τα δεδομένα- απαιτήσεις του επαγγέλματος (Γλαρούδη & Καγκαλίδου, 2003). Έτσι λοιπόν, ο σύμβουλος μέσα από τον εντοπισμό των ατομικών χαρακτηριστικών και την γνωριμία του ατόμου με τον κόσμο της εργασίας, μπορεί να βοηθηθεί να καταλήξει σε μια ρεαλιστική απόφαση (Κασσωτάκης, 2004).

2.2. Ψυχοδυναμικές Θεωρίες

Οι *Ψυχοδυναμικές θεωρίες* έχουν ως αφετηρία την Ψυχολογία του βάρους. Ξεκινούν από τις βασικές ψυχαναλυτικές θέσεις σχετικά με το ρόλο της εργασίας στην ψυχική υγεία του ατόμου (Δημητρόπουλος, 2003). Σημαντικό σημείο αναφοράς, σχετικά με το πώς φτάνει ένα άτομο στην επιλογή επαγγέλματος, είναι η βασική αρχή της ψυχαναλυτικής θεωρίας ότι κάθε δημιουργική εκδήλωση ή επαγγελματική δραστηριότητα δεν είναι παρά εκδήλωση απωθημένων επιθυμιών και ενστίκτων, σε κοινωνικά παραδεκτές μορφές συμπεριφοράς (Δημητρόπουλος, 1998). Το βασικό στοιχείο για την εκλογή επαγγέλματος τίθεται κατά τη διαμόρφωση των παραδεκτών μορφών συμπεριφοράς, μέσω των οποίων εξωτερικεύεται η απωθημένη ψυχική

ενέργεια, και οι οποίες δεν είναι παρά σχήματα «καθυστέρησης ικανοποίησης» των εσωτερικών παρορμήσεων. Εκτός από την παραπάνω θεωρία, καθοριστικό ρόλο, σύμφωνα με τις ψυχαναλυτικές απόψεις, διαδραματίζουν στην επιλογή επαγγέλματος (Κάντας & Χατζή, 1991): 1) η αρχή της ευχαρίστησης/ικανοποίησης, 2) η αρχή της πραγματικότητας και 3) ο μηχανισμός της ταύτισης.

Οι πιο γνωστές θεωρίες από τις ψυχοδυναμικές είναι η θεωρία του Bordin και η θεωρία του Segal. Οι Bordin και Segal θεωρούν ότι τα έξι πρώτα χρόνια ζωής του ατόμου είναι καθοριστικά στην διαμόρφωση της προσωπικότητας και των αναγκών και κατ' επέκταση στη μετέπειτα εκλογή επαγγέλματος (Bordin, Nachmann & Segal, 1963). Επισημαίνεται ότι οι προσπάθειες του ατόμου που αφορούν την επαγγελματική σταδιοδρομία αντανakλούν τις προσπάθειες του ίδιου ώστε να καταλήξει στην χρυσή τομή μεταξύ ικανοποίησης προσωπικών αναγκών και εργασίας. Τα προβλήματα που σχετίζονται με τη σταδιοδρομία και τις αποφάσεις είναι ουσιαστικά προβλήματα εσωτερικής σύγκρουσης (Κάντας & Χατζή, 1991).

2.3. Εξελικτικές Θεωρίες

Οι εξελικτικές θεωρίες επαγγελματικής συμπεριφοράς, υποστηρίζουν ότι η επαγγελματική συμπεριφορά του ατόμου είναι μια μακροχρόνια διαδικασία που αρχίζει στην πρώιμη παιδική ηλικία και συμπληρώνεται μετά την επαγγελματική αποκατάσταση και προσαρμογή του ατόμου στην επαγγελματική ζωή (Κάντας & Χατζή, 1991). Οι θεωρίες αυτές βασίζονται στην Εξελικτική Ψυχολογία. Στη συνέχεια εξετάζεται σύντομα εξελικτική θεωρία του Super.

Σύμφωνα με την εξελικτική θεωρία του Super, οι άνθρωποι διαφέρουν ως προς τις ικανότητες τους, τα ενδιαφέροντα τους και την προσωπικότητα τους. Η αυτοαντίληψη, όπως και η ανάπτυξη και πραγμάτωση της είναι τα κεντρικά σημεία της θεωρίας του (Amudson, 2006). Το άτομο, εκφράζοντας μια επαγγελματική προτίμηση στην ουσία μεταφράζει την ιδέα που έχει για τον εαυτό του με επαγγελματική ορολογία.

Με την είσοδο του σε κάποιο επάγγελμα αναζητά μια έμπρακτη έκφραση της αντίληψης που έχει για τον εαυτό του και σε ένα δεύτερο επίπεδο την επαγγελματική σταθεροποίηση έτσι ώστε να επιτύχει την αυτοπραγμάτωση του (Stitt-Gohdes, 1997).

Οι Κάντας και Χατζή (1991) αναφέρουν ότι στην εξελικτική πορεία της επαγγελματικής ανάπτυξης, ο Super ξεχωρίζει πέντε βασικά στάδια: το στάδιο της ανάπτυξης, το στάδιο της διερεύνησης, το στάδιο του κατασταλάγματος, το στάδιο της συντήρησης και το στάδιο της παρακμής. Η πορεία ολοκληρώνεται με το συμβιβασμό ανάμεσα στην αυτοαντίληψη και την αντικειμενική πραγματικότητα. Η συνολική σταδιοδρομία παρουσιάζεται με ένα ουράνιο τόξο, το ουράνιο τόξο σταδιοδρομίας, που το μήκος του αποτελούν εξελικτικά βιοτικά στάδια.

Επίσης, εξετάζει τη διαδραμάτιση πολλαπλών ρόλων και τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση σε όλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου (Stitt-Gohdes, 1997). Οι ρόλοι είναι οι ακόλουθοι: παιδί, μαθητής, ψυχαγωγούμενος, πολίτης, εργαζόμενος / άνεργος, σύζυγος, οικογενειάρχης, γονιός, συνταξιούχος. Οι ρόλοι αυτοί διαδραματίζονται στο σπίτι, στην κοινότητα, το σχολείο και σε εργασιακούς χώρους.

Ο Super ανέπτυξε και ένα ψυχομετρικό εργαλείο, το Τεστ Επαγγελματικής Ανάπτυξης (Career Development Inventory - CDI) για να διαπιστώσει το βαθμό της επαγγελματικής ανάπτυξης του ατόμου (Amudson et al., 2009).

2.4. Τυπολογική Θεωρία του Holland

Η *Τυπολογική Θεωρία του Holland* (1985) είναι μια θεωρία προσωπικότητας. Οι Κάντας και Χατζή (1991) αναφέρουν ότι στηρίχτηκε σε τέσσερις υποθέσεις που αποτελούν το κέντρο της θεωρίας του, γιατί δίνουν τους τύπους προσωπικότητας, τις κατηγορίες του περιβάλλοντος, και τον τρόπο με τον οποίο τα δύο αυτά σχετίζονται σε ότι αφορά την επαγγελματική προτίμηση του ατόμου.

Αναλυτικότερα, οι υποθέσεις αυτές είναι ότι *αρχικά* υπάρχουν έξι τύποι προσωπικότητας: ο ρεαλιστικός, ο ερευνητικός, ο καλλιτεχνικός, ο κοινωνικός, ο επιχειρηματικός και ο συμβατικός (Δημητρόπουλος, 1998). Ένα άτομο που μοιάζει με έναν συγκεκριμένο τύπο, είναι πιθανό να παρουσιάσει τα ατομικά χαρακτηριστικά και τις συμπεριφορές που συνδέονται με αυτόν τον τύπο (Δημητρόπουλος, 2003).

Δεύτερη υπόθεση είναι ότι υπάρχουν αντίστοιχα έξι κατηγορίες περιβάλλοντος (Κάντας & Χατζή, 1991). Το ρεαλιστικό, το διανοητικό, το κοινωνικό, το συμβατικό, το επιχειρηματικό και το καλλιτεχνικό. Η *τρίτη* υπόθεση βασίζεται στο γεγονός ότι οι

άνθρωποι διαλέγουν τα περιβάλλοντα εκείνα, τα οποία διευκολύνουν την έκφραση της προσωπικότητας τους και τη δραστηριοποίηση των ικανοτήτων τους. Για την *τέταρτη υπόθεση* υποστήριξε ότι η τελική συμπεριφορά ενός ατόμου διαμορφώνεται μέσα από την αλληλεπίδραση των ιδιοτήτων της προσωπικότητας και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος.

Ο Holland δέχεται ότι τη στιγμή της επαγγελματικής επιλογής το άτομο είναι το προϊόν της αλληλεπίδρασης της γενετικής του κληρονομιάς με μια σειρά από πολιτιστικές και προσωπικές δυνάμεις, στις οποίες περιλαμβάνονται οι φίλοι, οι γονείς, η κοινωνική του τάξη, η κουλτούρα και το φιλικό περιβάλλον (Δημητρόπουλος, 2004). Υιοθετεί, επίσης, την υπόθεση ότι οι επιλογές σταδιοδρομίας αποτελούν προέκταση της προσωπικότητας και προϋποθέτουν προσπάθεια ένταξης ευρέων τύπων ατομικής συμπεριφοράς σε συγκεκριμένα επαγγελματικά πλαίσια (Gati 1991, στο Κοσμίδου-Hardy, 2007).

2.5. Θεωρίες Μάθησης

Στις *θεωρίες μάθησης* κεντρική θέση είναι ότι η επαγγελματική συμπεριφορά είναι μια διαδικασία μάθησης (Δημητρόπουλος, 2002). Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν δύο θεωρίες μάθησης: του Bandura και του Krumboltz.

Η *θεωρία της κοινωνικής μάθησης* του Bandura ανήκει στις συμπεριφοριστικές θεωρίες μάθησης και αναφέρεται στο ρόλο που έχει η ενίσχυση στην μάθηση. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην έμμεση μάθηση, τη μάθηση δηλαδή που επιτελείται μέσα από τα πρότυπα (Pervin & John, 2001). Ο Bandura ερμηνεύει την διαδικασία αυτή με βάση την έννοια της αυτεπάρκειας, που ορίζεται ως η υποκειμενική κρίση του ατόμου όσον αφορά στην ικανότητα του να ακολουθήσει μια πορεία ενεργειών που θα αποδειχθεί αποτελεσματική σε μια συγκεκριμένη κατάσταση. Η προσωπικότητα του ατόμου διαμορφώνεται κυρίως μέσα από τις μαθησιακές του εμπειρίες που ενισχύονται θετικά ή αρνητικά. Όσο πιο υψηλή είναι η εκτίμηση της αυτεπάρκειας, τόσο μεγαλύτερο είναι το εύρος των επαγγελματικών προοπτικών που σκέφτονται οι άνθρωποι να επιδιώξουν (Κάντας & Χατζή, 1991).

Κατά τον Krumboltz η επαγγελματική ανάπτυξη και εκλογή είναι μια διαδικασία που αρχίζει από την παιδική ηλικία και έως την έλευση της τρίτης ηλικίας

και συνδέεται με μια σειρά από αλληλοεξαρτώμενες αποφάσεις και επιλογές (Δημητρόπουλος, 2004). Η ανάπτυξη αυτή εξαρτάται από διευκολυντικούς ή περιοριστικούς παράγοντες, τόσο ατομικούς όσο και εξωτερικούς. Από αυτούς τους παράγοντες κάποιο μπορεί να είναι σταθεροί και αμετάβλητοι, όπως είναι για παράδειγμα το φύλο, τα φυσικά χαρακτηριστικά και η φυλή, ενώ άλλοι μεταβάλλονται όπως το κοινωνικό, το επαγγελματικό και το εκπαιδευτικό περιβάλλον (Δημητρόπουλος, 2004).

Μέσα στη θεωρία του Krumboltz (Krumboltz, 1978) εντοπίζονται τρεις παράγοντες που επηρεάζουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την επαγγελματική σταδιοδρομία. Ο πρώτος παράγοντας είναι οι γενετικές καταβολές και οι ειδικές ικανότητες του ατόμου, ο δεύτερος παράγοντες είναι οι περιβαλλοντικές συνθήκες και ο τρίτος οι παρελθούσες μαθησιακές εμπειρίες του ατόμου. Η αλληλεπίδραση τους δημιουργεί τις δεξιότητες προσέγγισης έργου, δηλαδή τις αξίες, τις συνήθειες, τα πρότυπα και τις αντιληπτικές διαδικασίες που έχει αναπτύξει το άτομο. Η επιλογή της σταδιοδρομίας δεν είναι τυχαία αλλά το αποτέλεσμα συγκεκριμένων αιτιών, όπως οι κοινωνικοί και οικονομικοί περιορισμοί, ως προς τη διαθεσιμότητα ορισμένων επαγγελμάτων.

2.6. Συμπεράσματα και προτάσεις για το κεφάλαιο 2

Κάθε μία από αυτές τις θεωρητικές προσεγγίσεις καλύπτει ορισμένες όψεις του σύνθετου φαινομένου της επαγγελματικής ανάπτυξης και επιλογής (Brown, 2002). Αυτό συμβαίνει γιατί βασίζονται σε υποθέσεις που φωτίζουν συνήθως μια μόνο σκοπιά του όλου ζητήματος, γιατί δεν είναι εύκολο να λαμβάνουν υπόψη όλους τους σημαντικούς παράγοντες που εμπλέκονται γιατί διαμορφώθηκαν και σε εποχές πολύ διαφορετικές από την σημερινή (Δημητρόπουλος, 2004).

Κοινή παραδοχή για την πλειονότητα των επιστημονικών προσεγγίσεων είναι ότι η επαγγελματική επιλογή δεν διαμορφώνεται μόνο μέσα από σκέψεις, προβληματισμούς και ενδοατομικά χαρακτηριστικά ή και προσωπικές- ατομικές καταστάσεις αλλά συνδέεται και με ερεθίσματα εξωτερικού περιβάλλοντος τα οποία θα επηρεάσουν τελικά την εκλογή επαγγέλματος (Βίκη & Παπάνης, 2007). Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν αναλυτικά παράγοντες σε ό,τι αφορά τα

ατομικά αλλά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των νέων που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Όπως έχει αναφερθεί στο Κεφάλαιο 1, το φαινόμενο της επαγγελματικής επιλογής, επιχείρησαν να περιγράψουν και να ερμηνεύσουν πολλοί θεωρητικοί. Κάθε ένας με τον δικό του τρόπο και από τη δική του σκοπιά. Η επισκόπηση των θεωριών αυτών βοηθά να κατανοήσουμε την πολυπλοκότητα του θέματος σε ότι αφορά τους παράγοντες που ενδεχομένως επηρεάζουν το άτομο στην επιλογή επαγγέλματος (Πιπερόπουλος, 2005).

Θεωρείται κοινώς αποδεκτό, ότι η επαγγελματική επιλογή διαφέρει από άτομο σε άτομο και δεν προέρχεται ως αποτέλεσμα ενός συγκεκριμένου συνδυασμού παραγόντων μιας συγκεκριμένης δηλαδή συνταγής (Κρίβας, 1997). Με βάση τη βιβλιογραφική επισκόπηση, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία της επιλογής αυτής αποτελεί αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης διαφόρων μεταβλητών όπως οι ατομικοί παράγοντες, οι περιβαλλοντικοί αλλά και οι τυχαίοι (Δημητρόπουλος 1998, Κρίβας 1997, Κασιμάτη 1991).

Εν συνεχεία, θα αναφερθούν απόψεις και έρευνες που σχετίζονται με τους βασικότερους παράγοντες κάθε κατηγορίας μεταβλητών και οι οποίοι έχουν αποφασιστική σημασία για τη σταδιοδρομία του ατόμου, ξεκινώντας από τους ατομικούς παράγοντες.

3.1. Ατομικοί Παράγοντες

Σύμφωνα με τους Κάντας και Χατζή (1991), και τον Δημητρόπουλο (1999) ατομικοί καλούνται οι παράγοντες, οι οποίοι ενυπάρχουν στο άτομο και διαχωρίζονται στους βιολογικούς ή κληρονομικούς και στους επίκτητους. Ως βιολογικοί περιγράφονται οι παράγοντες εκείνοι, οι οποίοι συνοδεύουν το άτομο από τη γέννησή του. Το φύλο και η φυσιολογία του, η εθνικότητα και ο σεξουαλικός προσανατολισμός καθώς και άλλα χαρακτηριστικά του όπως, λόγου χάρη, οι ικανότητες, τα ταλέντα και η προσωπικότητά του, οι κληρονομικές του

καταβολές που προσδιορίζουν τα όρια της νοητικής του ανάπτυξης είναι μερικοί από αυτούς.

Ως επίκτητοι, καλούνται οι παράγοντες εκείνοι όπου προσδίδουν στο άτομο μόνιμα ή εξελίξιμα χαρακτηριστικά και είναι αποτέλεσμα μεταγενέστερων αλλαγών (Κάντας & Χατζή 1991, Δημητρόπουλος 1999). Οι επίκτητοι παράγοντες είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης που συντελείται στο άτομο μεταξύ του περιβάλλοντος του και κληρονομικών καταβολών του. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι η συμπεριφορά του, τα ενδιαφέροντά του, οι αξίες, οι στάσεις και η κουλτούρα του, οι δεξιότητές του και οι αντιλήψεις του.

3.1.1. Φύλο

Οι έρευνες για το ρόλο του φύλου στην επαγγελματική επιλογή των ατόμων, λαμβάνουν ολοένα και περισσότερο έδαφος τα τελευταία χρόνια. Μολονότι έχουν συντελεστεί αρκετές αλλαγές σε σχέση με τους παραδοσιακούς ρόλους που κατείχαν παλαιότερα τα δύο φύλα, ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές σχετικά με την επαγγελματική τους ανάπτυξη αλλά και επιλογή (Sellers, Satcher & Comas, 1999). Η κοινωνικές αντιλήψεις στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες, τουλάχιστον κατά το παρελθόν, παρουσίαζαν διαφορές σε ότι αφορά τους επαγγελματικούς ρόλους των δύο φύλων (Δημητριάδου 1982, Κασιμάτη 1991, Arnold 1989). Ανάλογα με το φύλο υπάρχουν και διαφορετικές προσδοκίες. Από το αγόρι αναμένεται να είναι δυνατό και ανταγωνιστικό, ενώ από το κορίτσι αναμένεται να είναι ευαίσθητο και στοργικό. Οι στερεοτυπικές αυτές αντιλήψεις συχνά δεν αφήνουν ανεπηρέαστα τα δύο φύλα (Σιδηροπούλου – Δημακάκου, 2000).

Τα κορίτσια, εκφράζουν τις επαγγελματικές τους φιλοδοξίες συχνότερα στην εφηβεία σε σχέση με τα αγόρια της ηλικίας τους (Apostal & Biden 1991, Rojewski & Yang 1997). Επιπλέον, οι φιλοδοξίες των περισσότερων έφηβων αγοριών κατευθύνονται σε επαγγέλματα μεσαίου κύρους ενώ των κοριτσιών σε επαγγέλματα υψηλού κύρους. Από μια άλλη οπτική, σε έρευνα που διεξήγαγαν οι Betz, Heesacker και Shuttleworth (1990), διαπίστωσαν ότι τα κορίτσια προσανατολίζονται ως επί το πλείστον σε παραδοσιακά και κοινωνικά

επαγγέλματα καθώς συχνά υποτιμούν τις ικανότητές τους σε άλλους τομείς ή είναι πιο προσβάσιμα ως επαγγέλματα. Στο ίδιο συμπέρασμα είχε καταλήξει λίγα χρόνια νωρίτερα και ο Astin (1984). Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι οι γυναίκες είναι πιο ευέλικτες σε σχέση με τους άνδρες σε ότι αφορά τους ρόλους ζωής όπως λόγου χάρι η οικογένεια και η καριέρα (Davey & Stoppard, 1993).

3.1.2. Ενδιαφέροντα

Ο όρος ενδιαφέροντα αναφέρεται στις δραστηριότητες που επιλέγει να κάνει το άτομο με βάση τις επιθυμίες του (Osipow & Fitzgerald, 1996). Δημιουργούνται και διαμορφώνονται σε συνάρτηση με τα ερεθίσματα που δεχόμαστε από το περιβάλλον μας. Συχνά τα ενδιαφέροντα προσανατολίζουν την προσοχή μας σε συγκεκριμένα ερεθίσματα, πρόσωπα ή δραστηριότητες, χωρίς να συνειδητοποιούμε πάντα το γιατί. (Ψηφιακό Σχολείο: Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, 2015⁷).

Τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα, αποτελούν σύμφωνα με έρευνες, χαρακτηριστικά γνωρίσματα ατόμων μιας συγκεκριμένης επαγγελματικής ομάδας καθώς επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προτιμήσεις (Osipow & Fitzgerald, 1996).

Η μελέτη των επαγγελματικών ενδιαφερόντων αποτελεί ένα από τα πιο συζητημένα θέματα στη Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας και την Συμβουλευτική Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Στη θεωρητική αυτή βάση, έχουν δημιουργηθεί κατά καιρούς σειρά από ερωτηματολόγια και test προσδιορισμού των επαγγελματικών ενδιαφερόντων όπως αυτό το τεστ προσωπικότητας του Holland. Άλλα, πάλι, μεταγενέστερα είναι το Vocational Preference Inventory (Career Research), και το Self Directed Search (Self Directed Search) (Δημητρόπουλος, 1998).

⁷ Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C111/72/584,2041/> (ημερομηνία ανάκτησης 21/10/2015).

3.1.3. Ικανότητες και δεξιότητες

Από τους πιο σημαντικούς ατομικούς παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος είναι οι ικανότητες αλλά και οι δεξιότητες του ατόμου. Ως ικανότητες ορίζονται οι προσωπικές δυνατότητες του ατόμου οι οποίες μπορεί να είναι είτε εμφανείς, είτε ακόμη το άτομο να μην τις έχει ανακαλύψει ή να υποτιμά τη δυναμική τους (Cedefop, 2002). Πιο συγκεκριμένα, οι ικανότητες αναφέρονται σε ταλέντα ή κλίσεις του ατόμου οι οποίες είτε συνοδεύουν το άτομο από τη γέννησή του ως αποτέλεσμα κληρονομικότητας, είτε ως αλληλεπίδραση κληρονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων (Ψηφιακό Σχολείο⁸, Spokane & Hawks1989).

Ένας συνήθης διαχωρισμός των ικανοτήτων είναι σε γενικές και ειδικές. Οι Γενικές Ικανότητες εκδηλώνονται σε όλες τις δραστηριότητες του ατόμου όπως λόγου χάρη η μνήμη ή η αντίληψη. Οι ειδικές ικανότητες, εκδηλώνονται σε συγκεκριμένους τομείς όπως η μουσική ικανότητα⁹ (Ψηφιακό Σχολείο).

Ένας άλλος διαχωρισμός είναι αυτός του Gardner των πολλαπλών νοημοσυνών (Gardner, 1999). Πιο συγκεκριμένα, ο ίδιος δεν μίλησε για ικανότητες, αλλά για νοημοσύνες. Διέκρινε λοιπόν τις νοημοσύνες σε οκτώ τύπους. Τον γλωσσικό ή γλωσσολογικό, τον λογικομαθηματικό, τον οπτικό ή χωρικό, τον κιναισθητικό, τον διαπροσωπικό, τον μουσικό ή ακουστικό, τον ενδοπροσωπικό και τέλος τον φυσιοκρατικό και υπαρξιακό τύπο.

Σε ό, τι αφορά τις δεξιότητες είναι η ικανότητα του ατόμου να μαθαίνει. Στις δεξιότητες ενός ατόμου αναφέρεται και ο βαθμός δυσκολίας ή ευκολίας, ακρίβειας και ταχύτητας όπου το ίδιο μπορεί να ανταποκριθεί σε μια σειρά ενεργειών προκειμένου να αντιμετωπίσει μια κατάσταση ή να επιλύσει κάποιο πρόβλημα (Walsh & Betz, 1985).

8 Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C111/72/584,2041/> (ημερομηνία ανάκτησης 21/10/2015).

9 Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C111/72/584,2043/> (ημερομηνία ανάκτησης 21/10/2015).

Η ειδοποιός διαφορά με τις ικανότητες είναι ότι οι δεξιότητες μαθαίνονται, ενώ οι ικανότητες είναι έμφυτες. Τόσο οι ικανότητες όσο και οι δεξιότητες παρέχουν στο άτομο αρκετές πληροφορίες για πιθανά επαγγέλματα επιλογής (Osipow & Fitzgerald, 1996).

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης, ως ικανότητα ορίζεται η δυνατότητα του ατόμου ώστε να αξιοποιεί την ανάλογη τεχνογνωσία, τα προσόντα ή τις γνώσεις του ώστε να διαχειρίζεται με επιτυχία, τόσο τις προσωπικές όσο και τις επαγγελματικές του απαιτήσεις (Irech, 2000). Από την άλλη πλευρά, η δεξιότητα ορίζεται ως η γνώση και η εμπειρία που αποκτά το άτομο ως μέσο με σκοπό την επιδίωξη ενός προκαθορισμένου στόχου (Cedefop, 2002).

3.1.4. Προσωπικότητα

Σύμφωνα με τον Allport (1961), προσωπικότητα είναι δυναμική οργάνωση όλων των ψυχοφυσικών συστημάτων μέσα στο άτομο τα οποία καθορίζουν τους τρόπους συμπεριφοράς του στο περιβάλλον του. Νοείται επιπλέον, ως η συνολική συμπεριφορά του ατόμου, ο συνολικός δηλαδή τρόπος με τον οποίο το άτομο αισθάνεται, σκέπτεται και συμπεριφέρεται (Issaacson & Brown, 2000).

Κατά καιρούς πολλοί μελετητές έχουν ασχοληθεί με την προσωπικότητα του ατόμου, διατυπώνοντας ο καθένας από τη δική του σκοπιά την δική του θεώρηση για την ανθρώπινη προσωπικότητα.

Ο Sheldon, λόγου χάρη ταξινόμησε την ανθρώπινη προσωπικότητα σύμφωνα με τον σωματότυπο του κάθε ανθρώπου (Παπαδόπουλος, 1996). Ο Freud μέσω της ψυχαναλυτικής θεωρίας, μίλησε για το «εγώ», το «υπερεγώ» και το «εκείνο» (Νασιάκου, 2002) ενώ άλλοι όπως ο Allport ή ο Cattell μίλησαν για τη θεωρία των χαρακτηριστικών, (Πιπερόπουλος, 2005), ενώ ο Rogers μίλησε για την προσωποκεντρική θεωρία σε ό,τι αφορά την προσωπικότητα (Pervin & John, 1999).

Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, εντάσσονται στις πιο σημαντικές μεταβλητές επιρροής στη διαδικασία λήψης απόφασης για τη σταδιοδρομία του ατόμου καθώς η άσκηση κάθε επαγγέλματος προϋποθέτει την ύπαρξη ορισμένων χαρακτηριστικών. Η επιλογή επαγγέλματος αποτελεί την επιβεβαίωση της προσωπικότητας του ατόμου (Κασσιμάτη, 1991). Από μια άλλη οπτική, η επαγγελματική επιλογή και ο τρόπος συμπεριφοράς του ατόμου στην εργασία του, συνδέεται άμεσα με την ανάγκη του για αναγνώριση και επιβεβαίωση. Ο Holland ισχυρίζεται ότι οι άνθρωποι επιλέγουν το περιβάλλον εργασίας τους με βάση τον τύπο της προσωπικότητας τους (Βίκη & Παπάνης, 2007).

Η επιλογή ενός επαγγέλματος εφόσον ταιριάζει με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου, συμβάλει στην γενικότερη προσαρμογή του στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον (Μάνος, 2000).

3.1.5. Αυτογνωσία και αυτοαντίληψη

Τελευταίος αλλά εξίσου σημαντικός ανάμεσα στους ατομικούς παράγοντες που έχει επιλεγθεί προς μελέτη είναι και ο παράγοντας της αυτογνωσίας ή αυτοαντίληψης. Η έννοια της αυτοαντίληψης, η ανάπτυξή της και η πραγμάτωσή της μέσα από μια συγκεκριμένη επαγγελματική επιλογή αποτέλεσαν κομβικό σημείο για τη θεωρία και του Super, αλλά και πολλών μεταγενέστερων μελετητών (Κάντας & Χαντζή, 1991).

Αυτοαντίληψη ονομάζεται η εικόνα που έχει το άτομο για τον εαυτό του μέσα από μια διαδικασία αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον του. Κάθε άνθρωπος διαθέτει σύνολα αυτοαντιλήψεων και όχι μία και μοναδική αυτοαντίληψη (Δημητρόπουλος, 2004).

Στην έννοια της αυτοαντίληψης θα μπορούσαν να ενταχθούν όλες εκείνες οι απόψεις και αξιολογικές κρίσεις που έχει κάθε άτομο για τον εαυτό του. Ως επί το πλείστον, οι κρίσεις αυτές οδηγούν το άτομο ώστε να αποκρυσταλλώσει την εικόνα που έχει για τον εαυτό του. Κατά πόσον δηλαδή θεωρεί ότι είναι ικανό, σημαντικό ή επιτυχημένο (Κοσμίδου-Handy, 1991). Οι στάσεις αυτές, αποτελούν πεποιθήσεις οι οποίες καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη συμπεριφορά του, τον

τρόπο ζωής του αλλά και τις προσωπικές και επαγγελματικές του επιλογές (Κασσωτάκης, 2004).

Όσο μεγαλύτερη και ρεαλιστική επίγνωση έχει το άτομο για τον εαυτό του, τόσο το άτομο προβαίνει σε επιλογές οι οποίες ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, αυξάνοντας έτσι της πιθανότητες επιτυχίας του (Φλουρή, 1989). Η ανάπτυξη και πραγμάτωση της αυτοαντίληψης μεταφράζεται ουσιαστικά ως τη διαδικασία επαγγελματικής ανάπτυξης και εξέλιξης του ατόμου (Κρουσταλλάκης, 1998). Καθώς το άτομο επιλέγει ένα επάγγελμα, μεταφράζει σε επαγγελματική ορολογία την αντίληψη που έχει για τον εαυτό του αλλά και για αυτά που πιστεύει ότι μπορεί να διεκδικήσει.

Οι άνθρωποι έχουν την τάση να συγκρίνουν την εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους με την εικόνα που διαμορφώνουν για τους άλλους εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με τους ίδιους. Όσο περισσότερη ικανοποίηση λαμβάνει κάποιος από την εργασία του, τόσο καλύτερα έχει καταφέρει να πραγματοποιήσει την αυτοαντίληψη του (Κάντας & Χαντζή, 1991).

Συνήθως, άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην πραγμάτωση της αυτοαντίληψής τους αδυνατούν να σχηματίσουν εικόνες για τον εαυτό τους σε οποιοδήποτε εργασιακό ρόλο και δημιουργούν ασαφείς ή αόριστες αυτοαντιλήψεις (Mirvis & Hall, 1995). Χαρακτηρίζονται επιπλέον, από χαμηλή αυτοεκτίμηση, καθώς δυσκολεύονται να συνταιριάξουν την εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους ως επαγγελματίες (Μαλακιώση-Λοΐζου, 1999).

Τέλος, τα άτομα με χαμηλή επαγγελματική αυτεπάρκεια τα οποία αποφεύγουν να κάνουν οποιαδήποτε επιλογή για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία θα μπορούσαν επίσης να ενταχθούν σε αυτά τα οποία αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην πραγμάτωση της αυτοαντίληψής τους¹⁰ (Πανελλήνια Ένωση για την Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση και την Επαγγελματική Επανένταξη, 2013).

¹⁰ Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://gefyres.pepsaee.gr>.

3.2. Περιβαλλοντικοί παράγοντες

Περιβαλλοντικοί ή εξωατομικοί ονομάζονται οι παράγοντες εκείνοι που παρότι βρίσκονται έξω από το άτομο επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την ανάπτυξη, το χαρακτήρα και τη γενικότερη συμπεριφορά του (Δημητρόπουλος, 1998). Η οικογένεια, το σχολείο, οι κοινωνιολογικές επιδράσεις, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και οι οικονομικές επιδράσεις είναι μερικοί από αυτούς τους οποίους θα δούμε αναλυτικότερα στη συνέχεια.

3.2.1. Η Οικογένεια

Ανάμεσα στους περιβαλλοντικούς παράγοντες οι οποίοι θα μελετηθούν, η οικογένεια διαδραματίζει για πολλούς (Penick & Jepsen 1992, Isaacson & Brown 1997) πρωταρχικό ρόλο. Εντός της διαμορφώνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του ατόμου τα οποία επηρεάζουν εκτός των άλλων και την επαγγελματική του ανάπτυξη και επιλογή. Ο ρόλος της οικογένειας στην επαγγελματική ανάπτυξη αποτέλεσε και αποτελεί αντικείμενο μελέτης και έρευνας για πολλούς ερευνητές (Marjoribanks 1997, Trusty 1998, Smith-Maddox 1999, Blustein 2001).

Οι γονείς αποτελούν για τα παιδιά τους, πρωταρχικά πρότυπα μίμησης και υιοθέτησης κοινωνικών και επαγγελματικών ρόλων (Barling & Kelloway, 1999). Σύμφωνα με τον Κασσωτάκη (2004), η οικογένεια εντάσσεται ως θεσμός στην πρωτογενή κοινωνικοποίηση.

Είτε άμεσα είτε έμμεσα, το οικογενειακό περιβάλλον επηρεάζει τις επιλογές του ατόμου, εκπαιδευτικές ή επαγγελματικές. Πιο συγκεκριμένα, δια μέσου της αλληλεπίδρασης, μεταβιβάζονται από τους γονείς, αλλά και το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον, προς τα παιδιά, αξίες και στάσεις ζωής, πολιτιστικά στοιχεία και γενικότερες αντιλήψεις (Γεώργας 1999, Gibson 2005) τα οποία φέρει το άτομο ως κληρονομιά στην μετέπειτα ζωή του.

Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όπου η επίδραση των γονέων λαμβάνει τη μορφή ισχυρής πίεσης. Καθώς κάποιες φορές τα παιδιά αντιμετωπίζονται ως προέκταση του εαυτού των γονέων τους, οι ίδιοι μεταθέτουν ενδεχομένως σε

αυτά, τα ανεκπλήρωτα επαγγελματικά και κοινωνικά τους όνειρα και τις προσωπικές τους φιλοδοξίες (Γεωργιάς, 1986). Αρκετοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι η ελληνική οικογένεια θεωρεί ταυτόσημη την επαγγελματική καταξίωση των παιδιών της και την είσοδό τους στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση με την δική της κοινωνική άνοδο (Πάντα 1988, Κασιμάτη 1984, Σιδηροπούλου–Δημάκου 1991, Δημητρόπουλος 1994).

Συχνά οι ίδιοι οι γονείς έχουν υψηλότερες ή και εξωπραγματικές φιλοδοξίες για τα παιδιά τους οι οποίες δεν συμπίπτουν με τις ικανότητες αλλά και τα ενδιαφέροντα των παιδιών τους (Μουστάκα & Κασιμάτη 1984, Ozdemir & Hacifazlioglu 2008). Σε έρευνα διαπιστώθηκε ότι το 60% των γονέων έχουν τη δική τους άποψη σχετικά με το επάγγελμα που θέλουν να ακολουθήσει το παιδί τους (Δεληγιάννης- Ζιώγου, 2008).

Άλλος ένας οικογενειακός παράγοντας επιρροής πέρα από τις φιλοδοξίες των γονέων είναι και ο τρόπος ανατροφής των παιδιών. Αντίστοιχη έρευνα αναφέρει ότι οι μαθητές οι οποίοι αντιμετώπιζαν δυσκολία σε ότι αφορά τη λήψη επαγγελματικής απόφασης, προέρχονταν συνήθως από οικογένειες είτε αυστηρά δομημένες και συναισθηματικά συνδεδεμένες, είτε από χαλαρά δομημένες και συναισθηματικά χωρισμένες (Eigen, Hartman & Hartman, 1987). Επιπλέον, τα παιδιά τα οποία έχουν μεγαλώσει με υπερπροστατευτικούς γονείς, συχνά αργούν να ωριμάσουν σε σχέση με τους συμμαθητές τους που μεγαλώνουν με δημοκρατικούς γονείς (Κάντας & Χαντζή, 1991).

Οι οικογενειακοί παράγοντες επιρροής δεν περιορίζονται μόνο στις φιλοδοξίες των γονέων και στον τρόπο ανατροφής των παιδιών. Θα μπορούσαν επιπλέον να ενταχθούν η κοινωνικοοικονομική θέση και μόρφωση των γονέων, τα επαγγέλματα καθώς και τα επαγγελματικά πρότυπα αυτών, τη νοοτροπία τις φιλοδοξίες όπως και τα ιδανικά τους, τα οποία θα μελετήσουμε αναλυτικότερα στη συνέχεια (Sewell & Shah 1968, Πατέρας 1980, Πάντα 1988, Fouad 1994, Γεωργούσης 1995).

Η κοινωνικοοικονομική θέση των γονέων αναφέρεται ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες επιρροής για το άτομο. Σύμφωνα με ερευνητικά

δεδομένα, μαθητές που προέρχονταν από οικογένειες χαμηλών κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων προτιμούσαν επαγγέλματα σε τομείς εφαρμοσμένης μηχανικής ενώ αυτοί από υψηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα προτιμούσαν κυρίως επαγγέλματα που αφορούν τις κοινωνικές επιστήμες και τις τέχνες (Hartung et al., 2002). Άλλη έρευνα αναφέρει ότι φοιτητές που προέρχονταν από οικογένειες με υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, δήλωναν περισσότερο σίγουροι για τις επαγγελματικές τους αποφάσεις (Thompson & Subich, 2006).

Σε ό,τι αφορά τις εκπαιδευτικές προσδοκίες των γονέων ανώτερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων κάποια άλλη έρευνα αναφέρει ότι διαφέρουν από αυτές των γονέων που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα (Schoon & Parsons, 2002). Διαπιστώθηκε ότι οι επιδόσεις ήταν αυτές που οδήγησαν τους μαθητές από τα υψηλά κοινωνικά στρώματα να διεκδικήσουν επαγγέλματα αυξημένου κοινωνικοοικονομικού στάτους

Ένα μεγάλο μέρος της κοινωνιολογικής έρευνας βασίζεται επίσης στα επαγγέλματα των γονέων και τον τρόπο επιρροής αυτών (Χαροκοπάκη, 2007). Τα παιδιά, συχνά επιλέγουν παρόμοια επαγγέλματα με αυτό των γονέων τους. Ακόμη και στην περίπτωση που δεν καταλήξουν στο ίδιο επάγγελμα, είναι πολύ πιθανό να καταλήξουν σε κάποιο με παρόμοιες ή ίδιες αξίες και περιεχόμενο.

Οι Davey και Stoppard (1993) αναφέρουν ότι τα στοιχεία εκείνα της προσωπικότητας του πατέρα τα οποία τον καθιστούν επιτυχημένο, είναι αυτά τα οποία λειτουργούν ως δείκτες αξιολόγησης για τα παιδιά τους. Οι γονείς οι οποίοι εργάζονται σε θέσεις όπου είναι απαραίτητο να λαμβάνουν αποφάσεις, γαλουχούν τα παιδιά τους ώστε να διαθέτουν αυτονομία. Ενώ αυτοί που εργάζονται σε θέσεις με κύριο χαρακτηριστικό την υπακοή, ενσταλάζουν στα παιδιά τους την αξία του σεβασμού και της υπακοής (Kohn & Schooler, 1983).

3.2.2. Η Εκπαίδευση

Το σχολείο, είναι ο φορέας που έχει τη μακρότερη επίδραση και σημαντικότερη επαφή με το παιδί, μετά την οικογένεια. Η επίδραση που ασκούν οι δάσκαλοι στην εξέλιξη του ατόμου είναι ιδιαίτερα σημαντική, κυρίως μέσω

(Δημητρόπουλος, 2004). Η επίδραση του έγκειται και από τις κατευθύνσεις στις οποίες δίνει προτεραιότητα, των επαγγελματιών που εξυψώνει, των καταστάσεων μάθησης που δημιουργεί και των εξωσχολικών δραστηριοτήτων που οργανώνει (Κωνσταντίνου, 2002).

Ο Έλληνας μαθητής καλείται σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης να πάρει κάποια απόφαση αρχικά γενικότατης και στη συνέχεια περισσότερο καθορισμένης εκπαίδευσης

Το πρώτο σημαντικό σημείο ή στάδιο επαγγελματικής επιλογής βρίσκεται στο τέλος της γ' τάξης του γυμνασίου. Ο μαθητής καλείται να επιλέξει μεταξύ γενικού (ΓΕΛ) και επαγγελματικού λυκείου (ΕΠΑΛ) (Λιάντας 1996, Γκιάστας & άλλοι¹¹).

Στην ηλικία των 14-15 ετών, όπως αναφέρει ο Ηλιάδης (1988), ο μαθητής είναι υποχρεωμένος να προγραμματίσει κατά κάποιο τρόπο το μέλλον του και να πάρει λάβει ορισμένες αποφάσεις, σε μια ηλικία κατά την οποία θεωρείται κατά γενική ομολογία ακόμη ανώριμος (Δημητριάδου, 1993). Σε αυτή τη φάση, το ίδιο το παιδί πολύ λίγο συμμετέχει ορθολογιστικά σε αυτόν τον αρχικό προγραμματισμό και δεν προβαίνει ελεύθερα στην απόφαση που υποτίθεται ότι παίρνει.

Ένα δεύτερο χρονικό σημείο απόφασης του μαθητή σχετίζεται με μια ειδικότερη επιλογή εκπαιδευτικής - επαγγελματικής κατεύθυνσης. Ο μαθητής του ενιαίου λυκείου, καλείται να λάβει μια διπλή απόφαση. Ποια κατεύθυνση θα επιδιώξει να ακολουθήσει ώστε να σχετίζεται με το αντίστοιχο επιστημονικό πεδίο ειδίκευσης που τον ενδιαφέρει με σκοπό να συνεχίσει σπουδές μετά το λύκειο (Δημητρόπουλος 1999, Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, 2016¹²).

11 Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYM-C111/document/4be4142ddk6q/4be41618u3nv/4e258bf6jtqj.pdf> (ημερομηνία ανάκτησης 06/09/2016)

12 Διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο: <http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/19090-30-03-16-pos-tha-dieksaxthoyn-fetos-oi-panelladikes>

Αυτό που ακολουθεί αμέσως μετά από την παραπάνω απόφαση, σχετίζεται με την αποφοίτηση του ατόμου από το λύκειο. Ο μαθητής καλείται να επιλέξει τη σχολή την οποία θέλει να ακολουθήσει, ή να συνεχίσει σε μη δημόσια ιδρύματα ή να προχωρήσει στην αγορά εργασίας (Λιάντας, 1996).

Το τελευταίο σημείο σε όλη αυτήν την διαδικασία σχετίζεται με την απόφαση επιλογής μια μορφής συγκεκριμένης εργασίας. Με την επιλογή εργασίας το άτομο επιλέγει τον ειδικότερο τομέα που θέλει να ακολουθήσει μέσα σε ένα γενικό επαγγελματικό πλαίσιο (Δημητρόπουλος, 2004).

Οι παραπάνω σταθμοί - σημεία στην πορεία του εκπαιδευτικού συστήματος, σε σχέση με την επαγγελματική επιλογή του μαθητή, δεν αποτελούν τους μοναδικούς παράγοντες στην επιλογή αυτή. Ένας παράγοντας που φαίνεται να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο είναι οι υπάρχουσες και εκάστοτε ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης (Emmeling & Cherniss, 2003). Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές καθορίζονται από παραμέτρους που έχουν ήδη διαμορφωθεί μέσα από δομικές διαδικασίες, οι οποίες είναι η οικογενειακή καταγωγή, οι μηχανισμοί εκπαιδευτικής επιλογής και οι προτιμήσεις εργοδοτών (Borich, 1988). Έτσι, λοιπόν, οι νέοι από την μία πλευρά έχουν την τάση να επαναλαμβάνουν τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές εμπειρίες των γονέων τους. Από την άλλη πλευρά προσπαθούν να προσαρμοστούν στην αγορά εργασίας.

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα και ιδιαίτερα το λύκειο καλλιεργεί σύμφωνα με τους Κασσωτάκη και Παπαγγελή - Βουλιούρη (1996) τη μονομερή ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών. Δεν ευνοεί συχνά την παροχή γενικών γνώσεων και κυρίως οδηγεί κάποιες φορές τους μαθητές σε εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές, τις οποίες δεν επιθυμούν (Βαγγερ, 2004).

Από τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό ότι η γενικότερη αναδιάρθρωση της δομής και λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος της Ελλάδας, έτσι ώστε να αυξηθεί η ελευθερία επιλογής σπουδών και η ευελιξία στη λήψη αποφάσεων από τους μαθητές, θα συμβάλει καθοριστικά στην ανάπτυξη προς την σωστή κατεύθυνση επαγγελματικής σταδιοδρομίας.

3.2.3. Συνομήλικοι και Φίλοι

Κατά την εφηβική ηλικία οι σχέσεις των συνομήλικων, διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο (Κρουσταλλάκης, 1998). Σε αυτήν την ηλικία, πιο συγκεκριμένα, η γνώμη των φίλων, κυρίως του ίδιου φίλου, έχει ιδιαίτερη βαρύτητα, τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια. Οι νέοι πληροφορούνται για τα επαγγέλματα και τις δυνατότητες επιτυχίας τους σε αυτά από συζητήσεις και συγκρίσεις που γίνονται όχι μόνο στα πλαίσια της οικογενειακής ζωής αλλά και στο σχολείο.

Σύμφωνα με τον Saltiel (1988), τα αγόρια συχνά επηρεάζονται από ομόφυλους φίλους σε θέματα επαγγελματικών επιλογών. Κάποια διαφοροποίηση παρουσιάζεται ως προς τα κορίτσια, που φαίνεται να επηρεάζονται περισσότερο από φίλες, αλλά κυρίως σε θέματα επαγγελματικής κατεύθυνσης

Σε έρευνα των Kandel και Lesser (1972) διαπιστώθηκε ότι, οι έφηβοι δέχονται την επίδραση των συνομήλικων κυρίως για θέματα που αφορούν την καθημερινή πραγματικότητα της εφηβικής ηλικίας, αλλά πολύ λιγότερο για θέματα που αφορούν το μέλλον τους και τον κοινωνικό ρόλο τους. Για θέματα που απασχολούν τα μελλοντικά τους σχέδια, εμπιστεύονται περισσότερο τους γονείς τους, από τους οποίους δέχονται και μεγαλύτερη επίδραση, παρά από τους φίλους.

Από τα παραπάνω παρατηρείται ότι μολονότι οι συνομήλικοι και οι φίλοι παίζουν ρόλο στον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων, είναι περιορισμένος σε σύγκριση με τις επιδράσεις που δέχονται από τους γονείς τους.

3.2.4. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ο ρόλος των κοινωνικών ομάδων όπως θρησκευτικών, αθλητικών, πολιτιστικών, πολιτικών, επηρεάζουν σημαντικά στη διαμόρφωση της επαγγελματικής επιλογής των ατόμων (Εκο, 1990). Οι ομάδες αυτές διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη φάση της εφηβείας, όπου το άτομο προσπαθεί να αποκτήσει την ανεξαρτησία του από τους γονείς και να κατακτήσει την αυτονομία του.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ασκούν σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση του «πνεύματος της εποχής» καθώς επίσης και στην κοινωνικοποίηση των νέων. Συντελούν στην ευρύτερη διάδοση και ισχυροποίηση κοινωνικό-πολιτιστικών προτύπων και αξιών, την προβολή ρόλων, θέσεων και κοινωνικών αντιλήψεων ευνοώντας την μίμηση τους από την πλευρά των πολιτών και ιδιαίτερα των νέων (Κασσωτάκης, 2004). Μέσω των ΜΜΕ οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προτιμήσεις των ατόμων επηρεάζονται βαθύτατα από ποικίλα κοινωνικά στερεότυπα τα οποία απορρέουν από την τάση της εκάστοτε εποχής και από τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνίες διαμορφώνουν την πραγματικότητα.

Συχνά, τα ΜΜΕ διαχωρίζουν τα επαγγέλματα σε επιθυμητά ή λιγότερο επιθυμητά με βάση την κοινωνική θέση, το κύρος, το γόητρο και τις οικονομικές απολαβές που μπορεί να αποκτήσει ένα άτομο από ένα συγκεκριμένο επάγγελμα (Κασσωτάκης, 2004).

Η επίδραση των κοινωνικών αυτών στερεοτύπων συχνά έχει ως αποτέλεσμα είτε να στενεύει ο επαγγελματικός ορίζοντας των νέων περιορίζοντας την ευελιξία των επιλογών τους, είτε να δημιουργεί πεποιθήσεις κατωτερότητας για τους νέους που τελικά μπορεί να ακολουθήσουν ένα επάγγελμα με λιγότερο κύρος για λόγους ανάγκης (Εκο, 1990).

3.3. Οικονομικοί παράγοντες

Πέραν των κοινωνικών παραγόντων, καθοριστικό ρόλο στην επαγγελματική επιλογή των νέων διαδραματίζουν και οι οικονομικοί. *Ποιες σπουδές να ακολουθήσω ώστε να μου εξασφαλίσουν ένα σίγουρο επαγγελματικό μέλλον; Ποια οφέλη θα έχω από την άσκηση ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος και ποια από κάποιο άλλο; Ποια εκπαιδευτική αρχικά και επαγγελματική αργότερα κατεύθυνση προσφέρει τις καλύτερες προοπτικές εργασίας και μπορεί να εξασφαλίσει την επιθυμητή απασχόληση;* Είναι μερικά από τα ερωτήματα που συνήθως προβληματίζουν τους νέους αλλά και τις οικογένειές τους δημιουργώντας συγκεκριμένες επαγγελματικές επιλογές όπως έχει ήδη αναφερθεί (Ηλιάδης, 1988). Οι επιλογές όμως αυτές, ενέχουν τον κίνδυνο το άτομο να ξοδέψει χρόνο και χρήματα από τη ζωή του για ένα επάγγελμα που τελικά δεν του

αρέσει, δεν του ταιριάζει και δεν είναι ευτυχισμένο μέσα σε αυτό (Κασσωτάκης, 2004).

Σύμφωνα με τους Stockard και Mcgee (1990), τα κορίτσια φαίνεται να μην επηρεάζονται από επαγγέλματα που παρέχουν υψηλές αμοιβές. Αυτό βέβαια δεν φαίνεται να ισχύει στον ίδιο βαθμό στα αγόρια. Συχνά, επαγγέλματα τα οποία χαρακτηρίζονται από τους μαθητές ως κερδοφόρα, παρουσιάζουν μεγαλύτερη πιθανότητα ζήτησης (Δημητρόπουλος, 2002).

Πτυχή των οικονομικών παραγόντων για το άτομο αποτελεί και η επιλογή του τομέα εργασίας. Η αστάθεια στην απασχόληση και τα ποσοστά ανεργίας που παρατηρήθηκαν κατά τη δεκαετία του '60 στον ιδιωτικό τομέα αφενός, και η σταθερότητα με την οποία συνδέεται η εργασία και η αμοιβή στο δημόσιο τομέα αφετέρου, οδήγησαν πολλούς να βλέπουν στον δημόσιο τομέα έναντι του ιδιωτικού μια σίγουρη επαγγελματική αποκατάσταση (Κασιμάτη, 1988).

Ένα στα τρία παιδιά, σύμφωνα με έρευνα σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Μακρή, 1994), προέκυψε ότι θα επιδίωκε θέσεις του δημοσίου τομέα, καθώς θεωρεί ότι εξασφαλίζεται έτσι η σιγουριά και η μονιμότητα στην απασχόληση του. Το ποσοστό των παιδιών που επιθυμούσαν να ασχοληθούν με τον ιδιωτικό τομέα ήταν στο 17%. Σε πρόσφατη έρευνα του Μη Κερδοσκοπικού Οργανισμού Endeavor Greece, αναφέρεται ότι πλέον οι νέοι στρέφονται συχνότερα στην επιχειρηματικότητα και σε τομείς εκτός του δημοσίου τομέα ως αποτέλεσμα επιλογής εξαιτίας της έλλειψης άλλων επιλογών και προοπτικών (Παπανδρόπουλος, 2013).

3.3.1. Απασχόληση και ανεργία

Η γενικότερη οικονομική κατάσταση μιας χώρας, οι ευκαιρίες απασχόλησης αλλά και η ανεργία συχνά αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες στις επαγγελματικές επιλογές των ατόμων. Δεν είναι σπάνιες οι φορές όπου οι νέοι αποκλίνουν από τις επιθυμίες τους επιλέγοντας ένα επάγγελμα με γνώμονα την αποκατάσταση που προσφέρει (Κασσωτάκης, 2004).

Το φαινόμενο της ανεργίας αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο με κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις. Στη χώρα μας, το σύνολο των εγγεγραμμένων ανέργων με κριτήριο την αναζήτηση εργασίας για τον μήνα Μάρτιο 2016, ανήλθε σε 894.141 άτομα σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, κατατάσσοντας την στις πρώτες θέσεις της ανεργίας στην ευρωζώνη (ΟΑΕΔ, 2016).

Το επαγγελματικό τοπίο έχει αλλάξει τόσο, ώστε το Πανεπιστήμιο και γενικότερα η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση να παρουσιάζεται στα μάτια των οικογενειών που επένδυσαν οικονομικά αλλά και συναισθηματικά στις σπουδές των παιδιών τους, ως «αγνώμων οφειλέτης», ο οποίος δεν «αποδίδει» (Καββαδίας, 2011). Άμεση συνέπεια των αυξημένων ποσοστών της ανεργίας αποτελεί και η οικονομική κρίση στην οποία έχει περιέλθει η Ελλάδα αλλά και πολλές άλλες χώρες του κόσμου (Χρήστου, 2014). Τα στατιστικά στοιχεία του ΟΑΕΔ (2016) αναφέρουν επιπλέον την δεινότερη θέση των νέων σε ότι αφορά τα ποσοστά ανεργίας σε σχέση με μεγαλύτερες ηλικίες.

Η μαζική προσφορά πτυχιούχων είναι τόση, ώστε ο σκληρός ανταγωνισμός για τις περιορισμένες θέσεις εργασίας έχει οδηγήσει πολλούς νέους πτυχιούχους στην αναζήτηση είτε κατώτερων θέσεων εργασίας, είτε θέσεων σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κασσωτάκης 2004, Γιανναρού 2009).

Η διαμόρφωση του επαγγελματικού προσανατολισμού του ατόμου είναι ένα φαινόμενο σφαιρικό, αφού πίσω από ένα ζήτημα επαγγελματικής επιλογής υπάρχει πάντα ένα σύνθετο θέμα προσωπικό και κοινωνικό. (Σιδηροπούλου-Δημακάκου, 2004). Ένα θέμα που αφορά, τις σχέσεις του ατόμου με το οικογενειακό περιβάλλον, την επιλογή ενός τρόπου κοινωνικό-οικονομικής επιβίωσης και εξέλιξης καθώς και στην προσωπική και κοινωνική αυτοπραγμάτωση του (Δημητρόπουλος, 2000).

3.4. Συμπεράσματα και προτάσεις για το Κεφάλαιο 3

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, η διαμόρφωση του επαγγελματικού προσανατολισμού του ατόμου είναι ένα φαινόμενο σφαιρικό, αφού πίσω από ένα ζήτημα επαγγελματικής επιλογής υπάρχει πάντα ένα σύνθετο θέμα προσωπικό και κοινωνικό το οποίο λειτουργεί καταλυτικά στην αυτοεικόνα όπως και στην

αυτοεκτίμησή του ατόμου. Ένα θέμα που αφορά, τη διαμόρφωση της ταυτότητας, τις σχέσεις του ατόμου με το οικογενειακό του περιβάλλον, την επιλογή ενός τρόπου κοινωνικό-οικονομικής επιβίωσης και εξέλιξης καθώς και στην προσωπική και κοινωνική αυτοπραγμάτωση του.

Μολονότι όπως έχει ήδη αναφερθεί οι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν το άτομο στην επιλογή επαγγέλματος ποικίλουν, στην πραγματικότητα ποικίλει η αλληλεπίδραση αυτών. Ένας από τους θεμελιώδεις ρόλους του συμβούλου επαγγελματικού προσανατολισμού είναι η παροχή βοήθειας ώστε το άτομο να διερευνήσει τους παράγοντες αυτούς και να αναπτύξει περεταίρω την αυτογνωσία και την αυτοαντίληψη του με απώτερο στόχο, τη σύζευξη της προσωπικότητας του με την επιλογή σταδιοδρομίας.

Στην έρευνα που θα ακολουθήσει παρουσιάζονται κάποιοι από τους παράγοντες επιλογής. Μεγαλύτερη έμφαση όμως δίνεται στους περιβαλλοντικούς και πιο συγκεκριμένα στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου όπως και σε οικονομικά κριτήρια. Συγκεκριμένα η παρούσα ερευνητική προσπάθεια δίνει έμφαση στο κατά πόσο η οικογένεια, το σχολείο, οι φίλοι, οικονομικοί παράγοντες αλλά και οι προσωπικές προσδοκίες των σπουδαστών διαδραματίζουν κάποιο ρόλο στην επιλογή του επαγγέλματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Σκοπός και Στόχοι της Έρευνας

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι η διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος στους σπουδαστές των ΙΕΚ. Η μέθοδος η οποία χρησιμοποιήθηκε ήταν η ποσοτική έρευνα με εργαλείο το ερωτηματολόγιο.

Ειδικότεροι στόχοι που προέκυψαν ήταν:

- Η διερεύνηση των κινήτρων που ώθησαν τους σπουδαστές να επιλέξουν την συγκεκριμένη επαγγελματική κατεύθυνση
- Η διερεύνηση παραγόντων όπως η οικογένεια, οι φίλοι, το σχολείο, τα ΜΜΕ αλλά και οι προσωπικές τους προσδοκίες, οι οποίοι συνέβαλλαν στην διαμόρφωση της επαγγελματικής τους επιλογής.
- Η διερεύνηση της επιρροής οικονομικών παραγόντων στην επιλογή επαγγέλματος των σπουδαστών, με βάση την Ελλάδα της οικονομικής κρίσης.
- Η αναζήτηση σχέσεων ανάμεσα σε παράγοντες που ασκούν επιρροή στην επιλογή επαγγέλματος και προσωπικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων, όπως το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και τα επάγγελμα που ακολουθούν οι γονείς.

Όπως έχει αναφερθεί στο Κεφάλαιο 3, οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή του επαγγέλματος, μπορεί να είναι τόσο ατομικοί, όσο και περιβαλλοντικοί. Στην παρούσα έρευνα, έγινε προσπάθεια ώστε να αποτυπωθούν όσο γίνεται περισσότεροι παράγοντες επιλογής με σκοπό να διερευνηθούν ποιοι από αυτούς λειτούργησαν καθοριστικά για τον σπουδαστή.

Αξιοσημείωτη είναι η διερεύνηση των κριτηρίων της επιλογής ειδικότητας των σπουδαστών στα ΙΕΚ καθώς επηρεάζουν τόσο την εκπαιδευτική όσο και την επαγγελματική τους εξέλιξη.

4.2. Επιλογή Δείγματος

Ο υπό έρευνα πληθυσμός αφορά σπουδαστές από Δημόσια ΙΕΚ ηλικίας από 18 ετών και άνω. Η έλλειψη ερευνητικών μελετών σε δείγμα που να αφορά σπουδαστές ΙΕΚ αποτέλεσε το κύριο κριτήριο επιλογής της συγκεκριμένης μελέτης.

Το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε 200 σπουδαστές και σπουδάστριες ΙΕΚ του Νομού Θεσσαλονίκης από τους οποίους οι (70) ήταν άντρες και οι (130) γυναίκες. Σε μια προσπάθεια ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, επιλέχθηκαν σπουδαστές από διάφορα ΙΕΚ, από διαφορετικές περιοχές της Θεσσαλονίκης και από διαφορετικές κατευθύνσεις - ειδικότητες.

4.3 Κατάρτιση Ερωτηματολογίου

Η διαδικασία της έρευνας πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2015. Σε ό,τι αφορά τον τρόπο σχεδιασμού του ερωτηματολογίου, έγινε προσπάθεια έτσι ώστε να διασφαλιστούν η συντομία και η λογική ακολουθία των ερωτήσεων. Επιπλέον, κύριο μέλημα ήταν η ομαδοποίηση των ερωτήσεων με βάση το θέμα και τον τρόπο απάντησης όπως και η αποφυγή εξειδικευμένης ορολογίας καθώς και συντομεύσεων δίχως επεξήγηση. Συνάμα, επιδιώχθηκε να είναι όσο το δυνατόν πιο απλό και κατανοητό στο τρόπο απάντησής του και να επιτρέπει την παραπέρα στατιστική επεξεργασία των στοιχείων.

Στην διατύπωση των ερωτήσεων επιδιώχθηκαν οι μη κατευθυνόμενες ερωτήσεις και να κυριαρχεί η απλότητα της γλώσσας και η σαφήνεια.

Το ερωτηματολόγιο (βλέπε Παράρτημα) αποτελείται από (23) ερωτήσεις, κλειστές (16) και ανοιχτές (1), εκ των οποίων οι (6) πρώτες αφορούν δημογραφικά στοιχεία. Οι επόμενες ερωτήσεις, στις οποίες αποδίδεται και μεγαλύτερη βαρύτητα, αφορούν παράγοντες που επηρεάζουν τους σπουδαστές

στην επιλογή του επαγγέλματος. Πιο συγκεκριμένα, τα θέματα που διερευνήθηκαν ήταν:

- Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, έτος αποφοίτησης) και πληροφορίες που αναφέρονται στο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας των σπουδαστών.
- Κατά πόσο ο παράγοντας της οικογένειας τους επηρέασε στην επιλογή επαγγέλματος.
- Κατά πόσο το σχολείο βοήθησε στην επιλογή της συγκεκριμένης επαγγελματικής κατεύθυνσης.
- Αν οικονομικοί παράγοντες επηρέασαν την επαγγελματική τους επιλογή και με ποίο τρόπο.
- Αν τα ΜΜΕ και οι φίλοι έχουν διαδραματίσει κάποιο ρόλο στην επιλογή της επαγγελματικής τους κατεύθυνσης.
- Και τέλος, αν οι σπουδαστές θεωρούν ότι έχουν τα προσόντα και την διάθεση να εξελιχθούν μέσα από το επαγγελματικό τομέα που έχουν επιλέξει.

Οι ερωτήσεις συντάχθηκαν με βάση τους πέντε άξονες εννοιολογικής κατασκευής του ερωτηματολογίου α) η οικογένεια, β) οικονομικοί παράγοντες, γ) το σχολείο, δ) ΜΜΕ και φίλοι ε) προσωπικές προσδοκίες. Με αυτόν τον τρόπο σχεδιάστηκαν τα ερωτήματα έτσι ώστε να καλύπτουν όσο το δυνατόν περισσότερο το υπό μελέτη θέμα της επαγγελματικής επιρροής. Οι παραπάνω άξονες στηρίχτηκαν σε βιβλιογραφική ανασκόπηση και σχετίζονται με τους παράγοντες που επηρεάζουν περισσότερο το άτομο κατά τη διαδικασία επιλογής επαγγέλματος του με βάση τους συγγραφείς Κάντα και Χατζή (1991), Δημητρόπουλο (1999, 2000) Κασσωτάκη (2004) Amudson (2006). Σε όλες τις ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκε πεντάβαθμη κλίμακα Likert (Διαφωνώ Απόλυτα, Διαφωνώ, Ούτε Διαφωνώ- Ούτε Συμφωνώ, Συμφωνώ, Συμφωνώ Απόλυτα).

4.4. Τρόπος συλλογής δεδομένων

Κατά την διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας ζητήθηκε από τους σπουδαστές να συμπληρώσουν εθελοντικά ένα ανώνυμο ερωτηματολόγιο. Συμπεριλαμβανόταν επίσης ένα ενημερωτικό σημείωμα όπου εξηγούνταν ο σκοπός της έρευνας και οι οδηγίες συμπλήρωσης του. Οι ερευνητές βρίσκονταν στην αίθουσα για τυχόν απορίες. Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν στους σπουδαστές/τριες των ΙΕΚ το 2015, μέσα στις αίθουσές τους, μετά από έγκριση του αρμόδιου εκπαιδευτικού.

4.5. Δυσκολίες

Μία από τις πιο σημαντικές δυσκολίες την οποία αντιμετωπίσαμε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας έρευνας, ήταν η καθυστέρηση έναρξης των μαθημάτων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων των ΙΕΚ. Η καθυστέρηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την αναδιαμόρφωση του χρονοδιαγράμματός μας, όπως αρχικά είχε προγραμματιστεί.

Επιπλέον, άλλη μια σημαντική δυσκολία ήταν η πρόσβαση στα ιδιωτικά ΙΕΚ εξαιτίας της αρνητικής ανταπόκρισης των διευθυντών τους, γεγονός το οποίο καθυστέρησε την παρούσα έρευνα και περιόρισε επιπλέον σημαντικά την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος.

Κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων παρουσιάστηκε η δυσκολία στην ερώτηση που ζητούσε τον τύπο εργασιακής σχέσης των γονέων των ερωτώμενων, καθώς η ερώτηση ζητούσε τον τύπο εργασιακής σχέσης, πολλοί από του ερωτώμενους δήλωσαν την απάντηση «άλλο», στην οποία συμπλήρωσαν το επάγγελμα αντί της εργασιακής σχέσης. Έτσι τίθεται θέμα στην αξιοπιστία των αποτελεσμάτων για το συγκεκριμένο ερώτημα.

4.6. Στατιστική ανάλυση

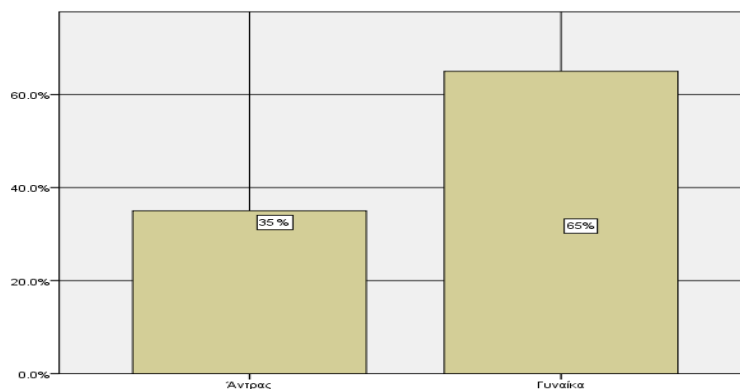
Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων, καθώς και η συσχέτιση ορισμένων μεταβλητών μεταξύ τους πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS v.15.0. Για την εμπειρική διερεύνηση των παραγόντων (φύλο, επάγγελμα γονέων, μορφωτικό επίπεδο γονέων, οικογενειακό εισόδημα) που “επιδρούν” στη

διαμόρφωση των στάσεων των σπουδαστών ΙΕΚ. σε ό,τι αφορά την επαγγελματική τους επιλογή έγιναν οι σχετικοί πίνακες διπλής εισόδου (συνάφειας) και έλεγχος ανεξαρτησίας (χ^2) σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=0,05$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

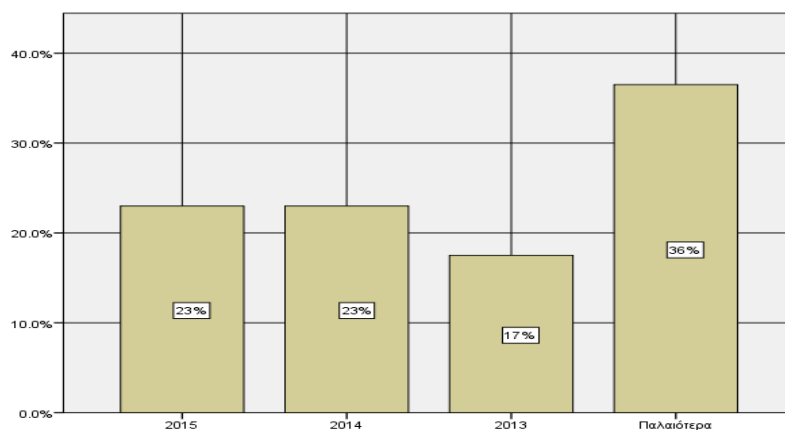
5.1 Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Από τα 200 άτομα του δείγματος, το 65% ήταν κορίτσια και το 35% αγόρια. Οι ερωτώμενοι ήταν ηλικίας από 18 ετών και άνω. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα διαγραμματικά (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1: Κατανομή φύλου σπουδαστών

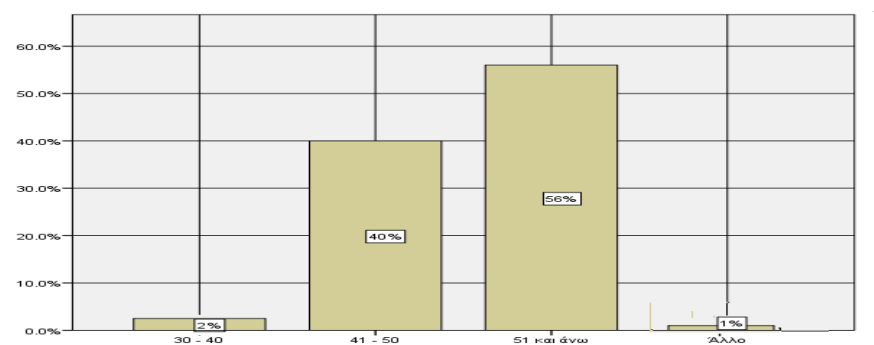
Στο Διάγραμμα 2 οι χρονιές αποφοίτησης των σπουδαστών ήταν σε ποσοστό 23% το 2015, σε ποσοστό 23% το 2014, σε ποσοστό 17% το 2013, δηλαδή το 63% των σπουδαστών έχει μέσω όρο ηλικίας τα 20 έτη και σε ποσοστό 36% με ηλικία άνω των 21 ετών.

Διάγραμμα 2: Κατανομή της χρονιάς αποφοίτησης από το λύκειο.

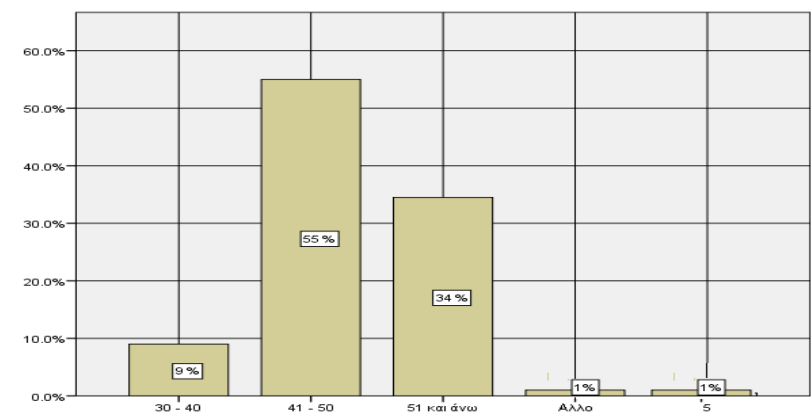
Στα Διαγράμματα (3 και 4) παρουσιάζονται οι ηλικίες των πατέρων των σπουδαστών και των μητέρων τους αντίστοιχα.

Οι ηλικίες των πατέρων είναι μεταξύ 30 με 40 έτη σε ποσοστό 2%, μεταξύ 41 με 50 έτη σε ποσοστό 40% και μεταξύ 51 έτη και άνω σε ποσοστό 56% και άλλο σε ποσοστό 1%. Οι ηλικίες των μητέρων είναι μεταξύ 30-40 ετών σε ποσοστό 9%, μεταξύ 41-50 έτη σε ποσοστό 55% και μεταξύ 51 έτη και άνω σε ποσοστό 34%.

Διάγραμμα 3: Κατανομή της ηλικίας των πατέρων των σπουδαστών

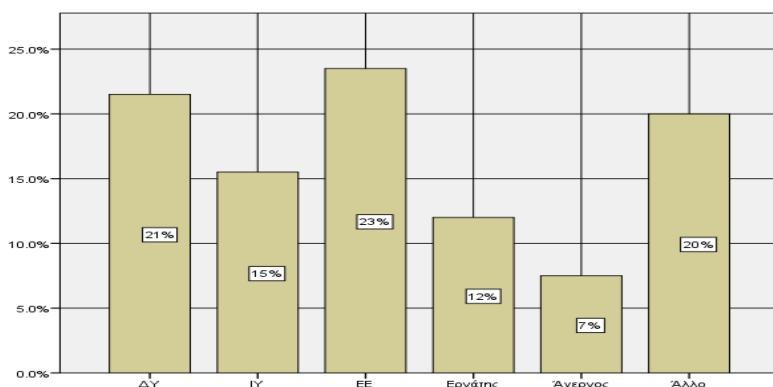
Στο Διάγραμμα 4 παρατηρείται ότι οι ηλικίες των μητέρων των σπουδαστών σύμφωνα με το υπό μελέτη δείγμα είναι, μεταξύ 30 – 40 ετών σε ποσοστό 9%, μεταξύ 41 – 50 έτη σε ποσοστό 55% και μεταξύ 51 έτη και άνω σε ποσοστό 34%. Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η ηλικιακή διαφορά των μητέρων των σπουδαστών είναι μικρότερη από αυτή των πατέρων τους, η οποία αναφέρεται στο προηγούμενο διάγραμμα.

Διάγραμμα 4: Κατανομή της ηλικίας των μητέρων των σπουδαστών

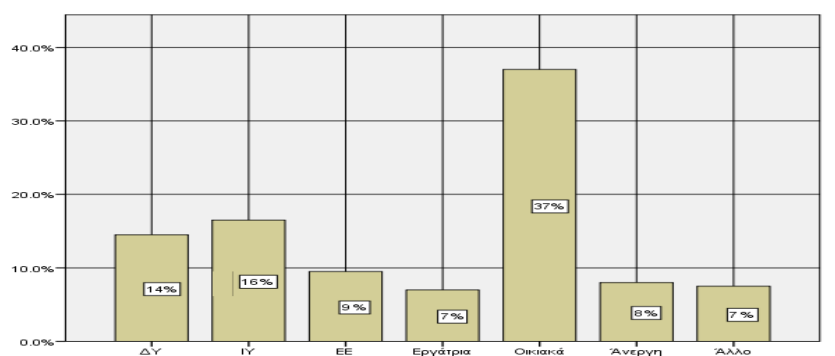
Στα Διαγράμματα (5 και 6) παρουσιάζονται τα επαγγέλματα των πατέρων των σπουδαστών και των μητέρων αντίστοιχα.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 5 το 21% των πατέρων των σπουδαστών εργάζονται ως δημόσιοι υπάλληλοι, το 15% εργάζονται ως ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 23% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, το 12% είναι εργάτες και τέλος το 7% είναι άνεργοι. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό σε ό,τι αφορά το επάγγελμα του πατέρα, δείχνει ότι εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες.

Διάγραμμα 5: Κατανομή επαγγέλματος των πατέρων των σπουδαστών

Στο Διάγραμμα 6 παρατηρείται ότι το 14% μητέρων των σπουδαστών εργάζονται ως δημόσιοι υπάλληλοι, το 16% εργάζονται ως ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 9% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, το 7% είναι εργάτριες και το 37% ασχολούνται με τα οικιακά ενώ το 8% είναι άνεργες.. Παρατηρούμε ότι σε σύγκριση με τους πατέρες των σπουδαστών, οι μητέρες παρουσιάζουν μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας.

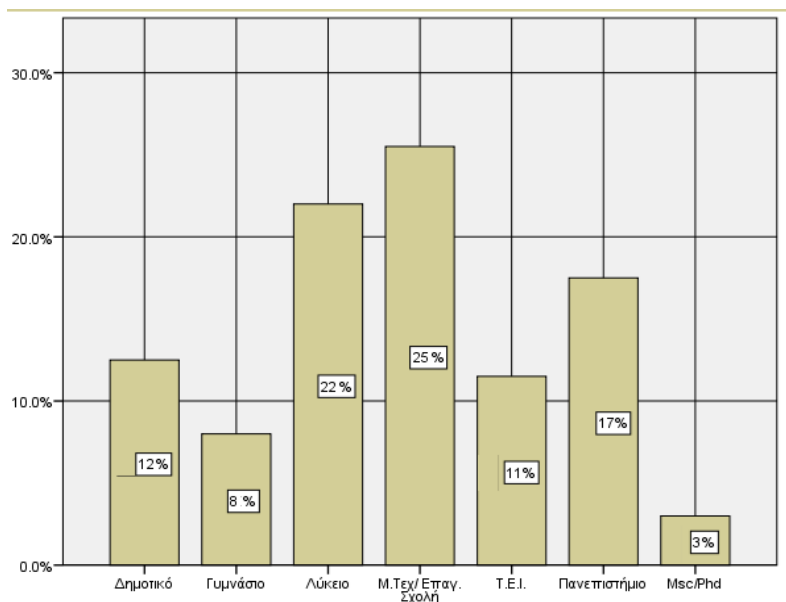

Διάγραμμα 6: Κατανομή επαγγέλματος των μητέρων των σπουδαστών

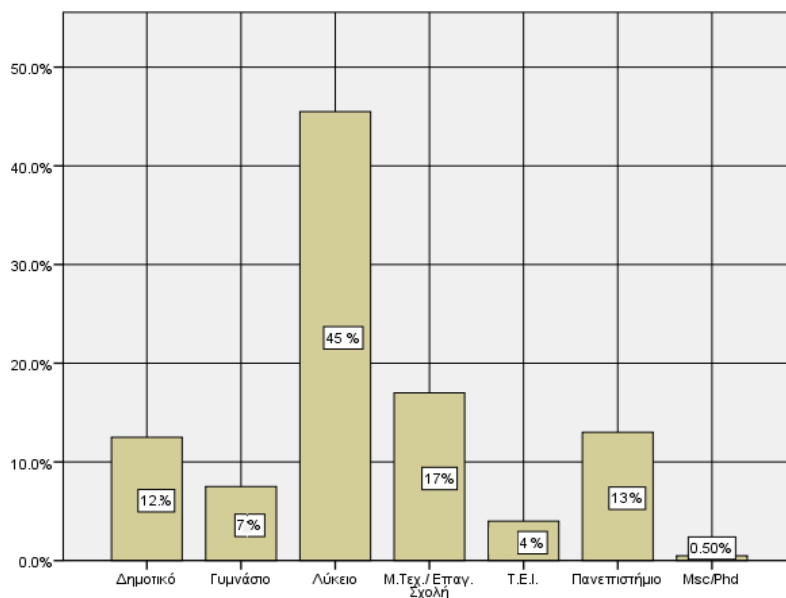
Στα Διαγράμματα (7 και 8) παρουσιάζεται το μορφωτικό επίπεδο των πατέρων των ερωτηθέντων και των μητέρων αντίστοιχα.

Το Διάγραμμα 7 κατανέμεται ως εξής: το 12% ήταν απόφοιτοι δημοτικού, το 8% ήταν απόφοιτοι γυμνασίου, το 22% απόφοιτοι λυκείου, το 25% απόφοιτοι μέσης τεχνικής επαγγελματικής σχολής, το 12% απόφοιτοι ΤΕΙ, το 17% απόφοιτοι ΑΕΙ, το 3% κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου. Παρατηρούμε ότι οι απόφοιτοι μέσης τεχνικής επαγγελματικής σχολής παρουσιάζουν μια αυξητική τάση.

Το μορφωτικό επίπεδο των μητέρων των σπουδαστών στο Διάγραμμα 8 κατανέμεται ως εξής: το 12% είναι απόφοιτες δημοτικού, το 7% είναι απόφοιτες γυμνασίου, το 45% απόφοιτες λυκείου, το 17% απόφοιτες μέσης τεχνικής επαγγελματικής σχολής, το 4% απόφοιτες ΤΕΙ, το 13% απόφοιτες ΑΕΙ και το 1% κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου. Οι απόφοιτες λυκείου σε σύγκριση με τους πατέρες των σπουδαστών οι οποίοι είναι απόφοιτοι μέσης τεχνικής επαγγελματικής σχολής.

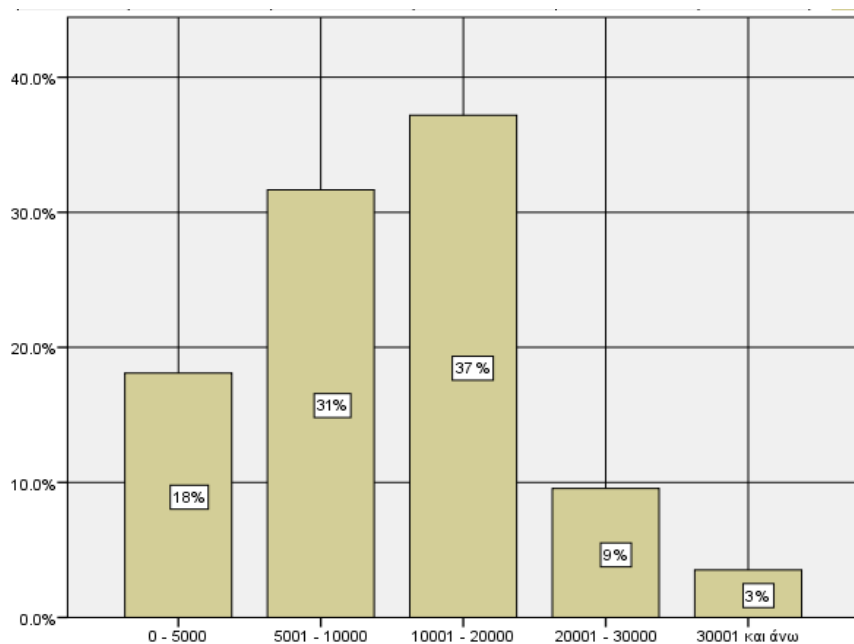

Διάγραμμα 7: Κατανομή των σπουδών του πατέρα των σπουδαστών

Διάγραμμα 8: Κατανομή των σπουδών της μητέρας των σπουδαστών

Στο Διάγραμμα 9 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του οικογενειακού εισοδήματος των ερωτηθέντων. Το 18% αναφέρει ότι το ετήσιο οικογενειακό του εισόδημα είναι από 0 έως 5.000 ευρώ, το 31% αναφέρει από 5.001 έως 10.000 το 37% είναι από 10.001 έως 20.000 ευρώ, το 9% είναι από 20.001 έως 30.000 και μόλις το 3% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι έχουν από 30.001 και άνω.

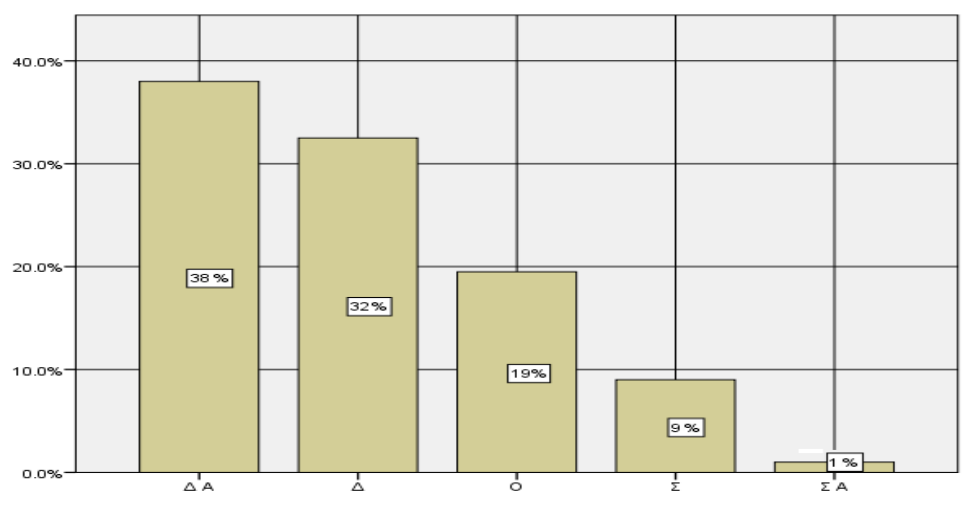

Διάγραμμα 9: Κατανομή του οικογενειακού εισοδήματος των σπουδαστών.

5.2. Η οικογένεια ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος

Στον παράγοντα της οικογένειας ερευνήσαμε κατά πόσον το επάγγελμα των γονέων των σπουδαστών “επηρέασε” την επαγγελματική τους επιλογή καθώς επίσης κατά πόσον “επηρεάστηκαν” από τα αδέλφια τους και το ευρύτερο οικογενειακό τους περιβάλλον.

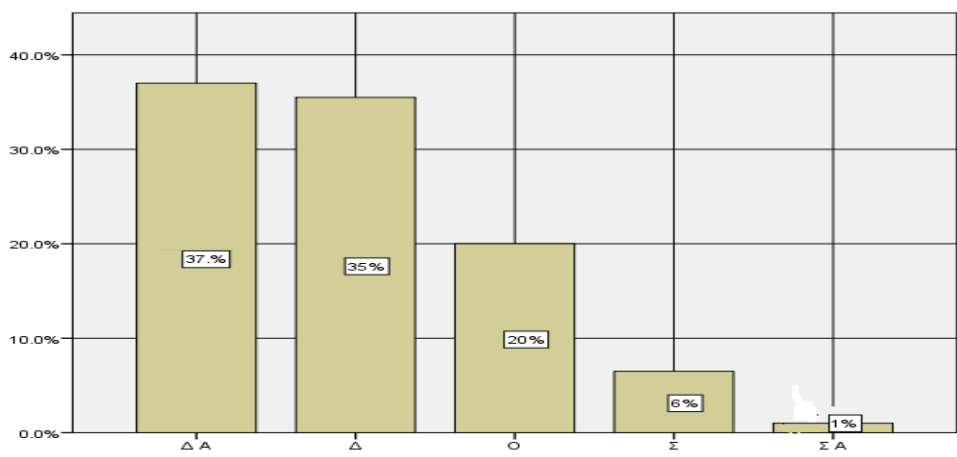
Από το Διάγραμμα 10 διαπιστώνεται ότι οι ερωτώμενοι σε ποσοστό 38% διαφωνούν απόλυτα ότι το επάγγελμα του πατέρα τους επηρέασε στην επιλογή τους, το 32% διαφωνεί, το 19% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί, το 9% συμφωνεί ενώ το 1% συμφωνεί απόλυτα. Τα ποσοστά Διαφωνώ / Διαφωνώ Απόλυτα ξεπερνούν το 70% που σημαίνει ότι οι σπουδαστές θεωρούν ότι τα επαγγέλματα των πατέρων τους δεν επηρέασε τις επιλογές τους.

Διάγραμμα 10: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: Το επάγγελμα του πατέρα μου με επηρέασε στην επιλογή μου.

*ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

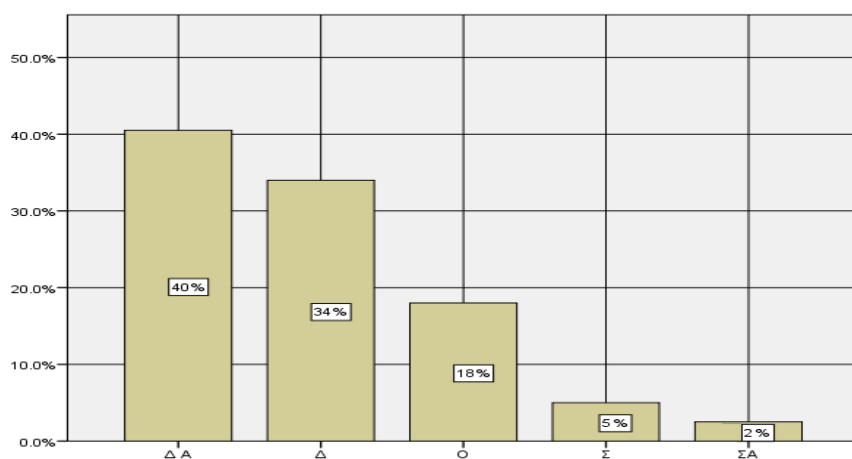
Στο Διάγραμμα 11 οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι σε ποσοστό 37% διαφωνούν απόλυτα ότι το επάγγελμα της μητέρας τους επηρέασε, το 35% διαφωνούν, το 20% ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν, το 6% συμφωνούν ενώ το 1% συμφωνούν απόλυτα. Τα ποσοστά Διαφωνώ / Διαφωνώ Απόλυτα αγγίζουν το 74% δείχνοντας ότι οι σπουδαστές θεωρούν ότι τα επαγγέλματα των μητέρων τους δεν επηρέασαν την επιλογή τους.

Διάγραμμα 11: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Το επάγγελμα της μητέρας μου με επηρέασε στην επιλογή μου.*

*ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

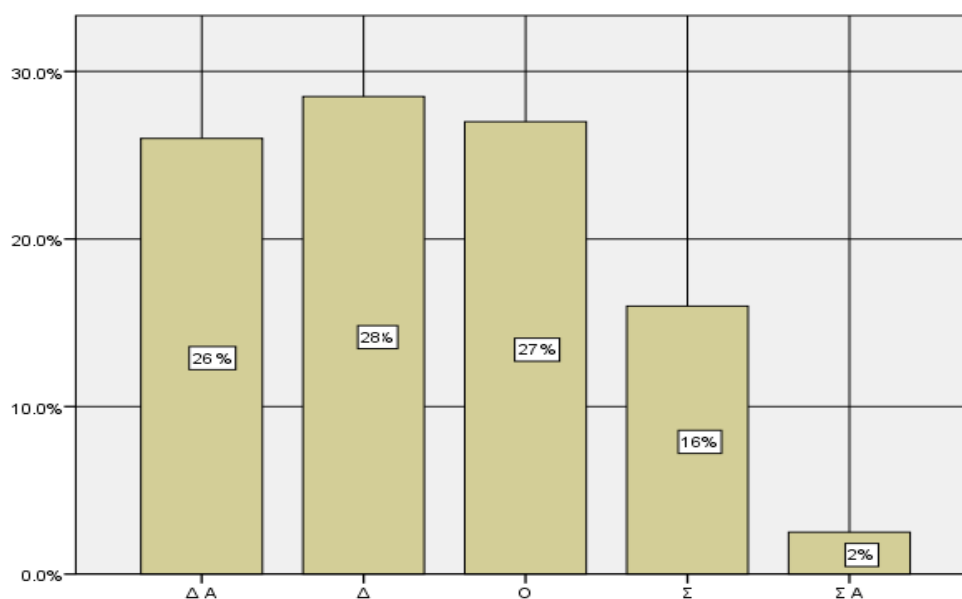
Στο Διάγραμμα 12 οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι σε ποσοστό 40% διαφωνούν απόλυτα ότι επηρεάστηκαν από τα αδέρφια τους στην επαγγελματική τους επιλογή, το 34% διαφωνούν, το 18% ούτε διαφωνούν ούτε συμφωνούν, το 5% συμφωνούν ενώ το 2% συμφωνούν απόλυτα. Τα ποσοστά Διαφωνώ / Διαφωνώ απόλυτα αγγίζουν το 72% που σημαίνει ότι οι σπουδαστές θεωρούν ότι τα αδέρφια τους δεν συντέλεσαν στην επιλογή τους.

Διάγραμμα 12: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Επηρεάστηκα από τα αδέρφια στην επιλογή επαγγέλματος.*

*ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Στο Διάγραμμα 13 οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι σε ποσοστό 26% διαφωνούν απόλυτα ότι επηρεάστηκαν από το ευρύτερο οικογενειακό τους περιβάλλον σε ότι αφορά την επαγγελματική τους επιλογή, το 28% διαφωνούν, το 27% ούτε συμφωνούν ούτε διαφωνούν, το 16% συμφωνούν ενώ το 2% συμφωνούν απόλυτα. Παρατηρούμε ότι τα ποσοστά Διαφωνώ και Διαφωνώ Απόλυτα διαφέρουν σε σχέση με την επιρροή των γονέων αλλά και των αδερφών των σπουδαστών και ότι το ποσοστό Συμφωνώ και Συμφωνώ Απόλυτα αυξάνεται σε σύγκριση με τις προηγούμενες μετρήσεις και αγγίζει το 19%.

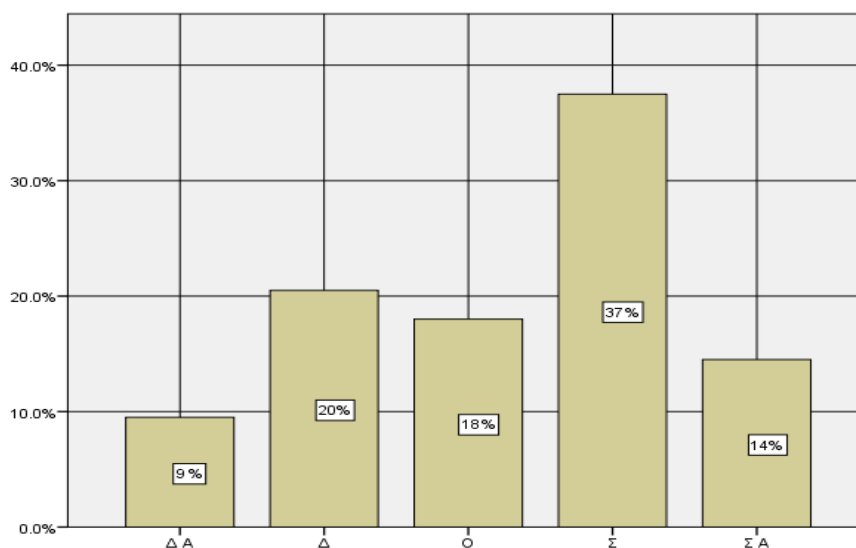
Διάγραμμα 13: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Επηρεάστηκα από το ευρύτερο οικογενειακό μου περιβάλλον.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

5.3. Ο οικονομικός παράγοντας ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος

Στα Διαγράμματα που ακολουθούν παρουσιάζονται οι απαντήσεις των σπουδαστών οι οποίες αφορούν κριτήρια όπως τα έξοδα σπουδών και οι οικονομικές απολαβές που θα έχουν ως επαγγελματίες. Επιπλέον διερευνείται κατά πόσο η οικονομική κρίση επηρέασε την επιλογή τους για την κατεύθυνση που διάλεξαν.

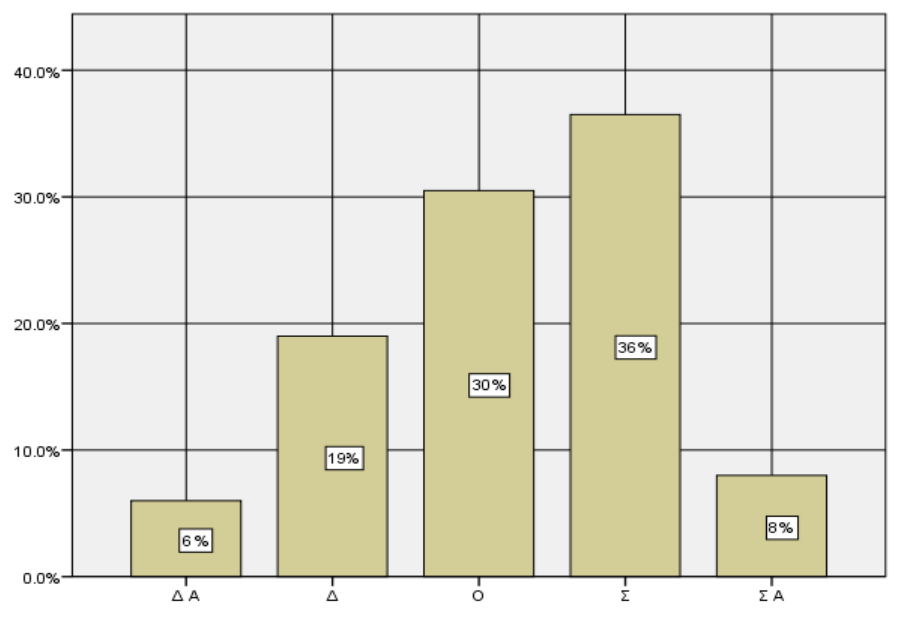
Στην ερώτηση σχετικά με το αν επέλεξαν τον τόπο σπουδών σκεπτόμενοι τα έξοδα (Διάγραμμα 14), το 9% των ερωτηθέντων Διαφωνεί απόλυτα, το 20% Διαφωνεί, το 18% ούτε Συμφωνεί ούτε Διαφωνεί, το 37% Συμφωνεί και το 14% Συμφωνεί Απόλυτα. Διαπιστώνουμε ότι οι απαντήσεις Συμφωνώ και Συμφωνώ Απόλυτα αγγίζουν το 53% , γεγονός που σημαίνει ότι τα έξοδα σπουδών σε διαφορετικό τόπο από τον τόπο κατοικίας των σπουδαστών αποτελεί σημαντικό κριτήριο στην επιλογή τους.

Διάγραμμα 14: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Επέλεξα τον τόπο σπουδών σκεπτόμενος/η τα έξοδα.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

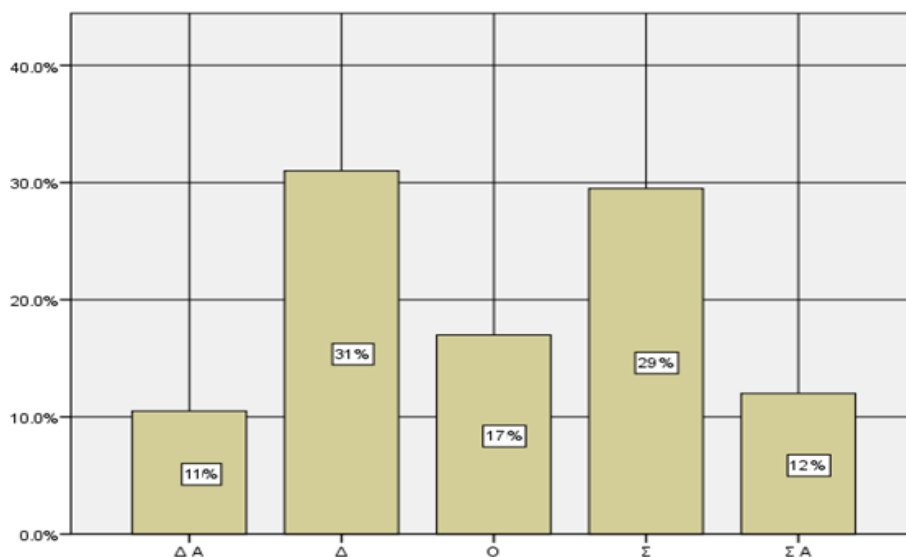
Στο Διάγραμμα 15 παρατηρείται ότι το 6% των σπουδαστών Διαφωνεί Απόλυτα, το 19% Διαφωνεί, το 30% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 36% Συμφωνεί και το 8% Συμφωνεί απόλυτα. Παρατηρούμε μια αυξητική τάση στα ποσοστά Διαφωνώ και Διαφωνώ απόλυτα η οποία ανέρχεται στο 45% .

Διάγραμμα 15: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Επέλεξα την κατεύθυνση στο ΙΕΚ με βάση τις οικονομικές απολαβές.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Στο Διάγραμμα 16, το 11% Διαφωνεί Απόλυτα, το 31% Διαφωνεί, το 17% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 29% Συμφωνεί και το 12% Συμφωνεί Απόλυτα. Παρατηρούμε ότι τα ποσοστά των απαντήσεων Διαφωνώ και Διαφωνώ απόλυτα αγγίζουν το ποσοστό 41% και τα ποσοστά των απαντήσεων Συμφωνώ και Συμφωνώ απόλυτα αγγίζουν το 42% χωρίς να παρουσιάζεται κάποια διαφορά μεταξύ των δύο τάσεων.

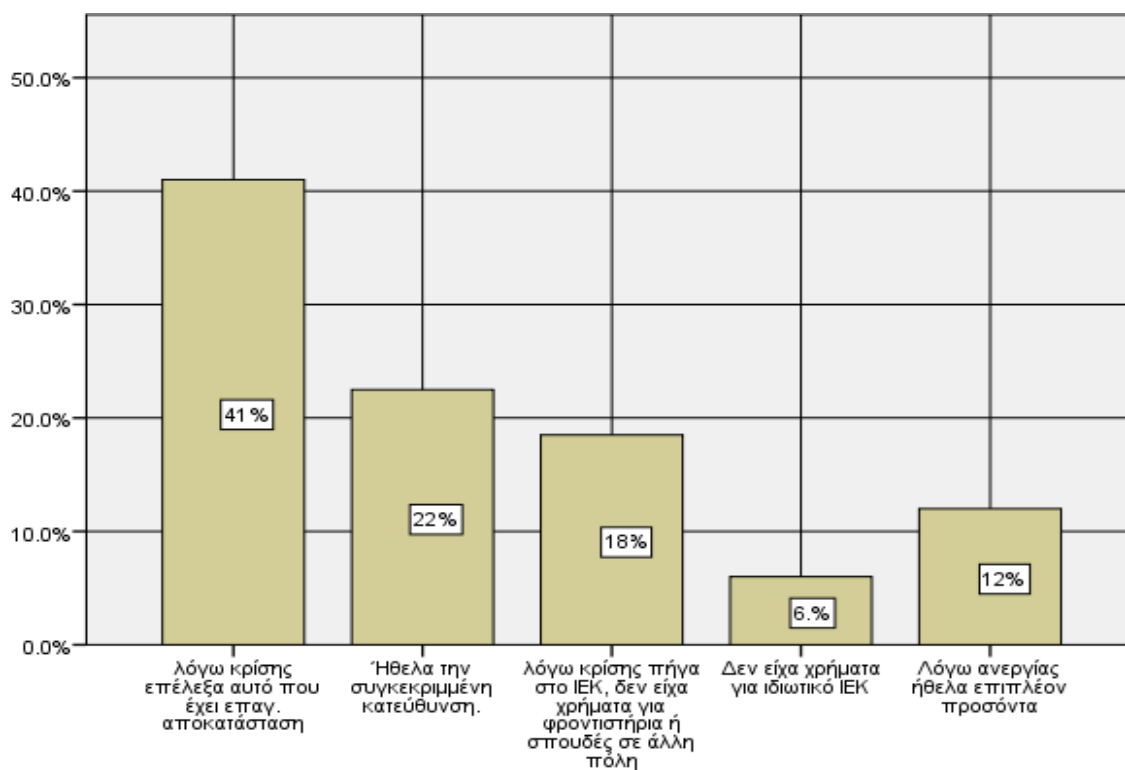
Διάγραμμα 16: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Η οικονομική κρίση επηρέασε την επιλογή μου.*

*ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Το Διάγραμμα 17 αφορά ερώτηση ανοιχτού τύπου η οποία είναι η ακόλουθη: «Με ποιο τρόπο επηρέασε η οικονομική κρίση την επιλογή σας για την κατεύθυνση που πήρατε στα ΙΕΚ». Αφού ομαδοποιήθηκαν οι απαντήσεις των σπουδαστών, διαπιστώθηκε ότι το 41% των σπουδαστών δήλωσε ότι «Επηρεάστηκα από την οικονομική κρίση καθώς ήταν το μόνο αντικείμενο που είχε επαγγελματική αποκατάσταση», το 22% δήλωσε ότι «Δεν με επηρέασε η οικονομική κρίση, ήθελα να ακολουθήσω την συγκεκριμένη κατεύθυνση», το 18% δήλωσε ότι «Αναγκάστηκα να ακολουθήσω το ΙΕΚ γιατί λόγω της κρίσης δεν είχα χρήματα για επιπλέον φροντιστήρια ή για σπουδές σε άλλη πόλη», το 6% δήλωσε ότι «Δεν είχα τα απαραίτητα χρήματα ώστε να φοιτήσω σε ένα ιδιωτικό ΙΕΚ» και το 12% τέλος δήλωσε ότι «Λόγω της ανεργίας επιδίωκα επιπλέον προσόντα».

Διαπιστώνουμε ότι το αντίστοιχο ποσοστό με την ερώτηση «Η οικονομική κρίση επηρέασε την επιλογή μου για την κατεύθυνση που πήρα στα ΙΕΚ» Συμφωνώ και Συμφωνώ Απόλυτα το οποίο είναι 42% ταιριάζει με το 41% της απάντησης των ερωτώμενων «Εξαιτίας της οικονομικής κρίσης επέλεξα το συγκεκριμένο αντικείμενο – κατεύθυνση, ήταν το μόνο αντικείμενο που έχει επαγγελματική αποκατάσταση».

Επιπλέον το 24% των απαντήσεων αφορά την έλλειψη οικονομικών πόρων ως κύριο λόγο επιλογής των σπουδών στα ΙΕΚ.

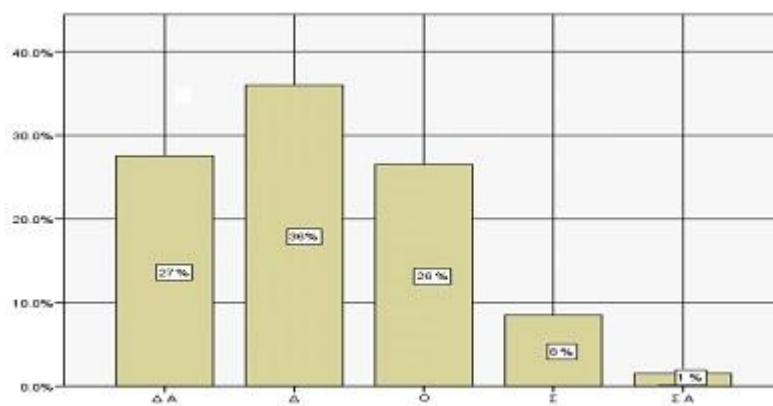

Διάγραμμα 17: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Με ποιον τρόπο με ποιόν τρόπο επηρέασε η οικονομική κρίση την επιλογή για την κατεύθυνση στα ΙΕΚ.*

5.4. Το σχολείο ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος

Οι ερωτώμενοι του δείγματος σε ό,τι αφορά τις επιρροές που δέχθηκαν για την επαγγελματική τους επιλογή από το σχολείο κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που σχετίζονται με τη βοήθεια που δέχθηκαν από τους καθηγητές τους καθώς και από τον σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού, την ενημέρωση που είχαν για τις μεταλυκειακές σχολές και τέλος για το αν διαπίστωσαν ότι μέσα από το σχολείο προωθούνταν συγκεκριμένες σχολές.

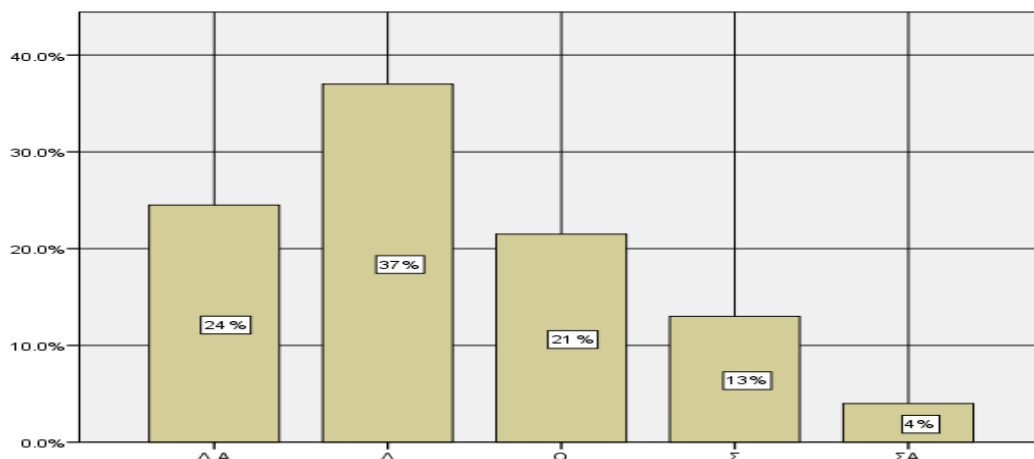
Στο Διάγραμμα 18, το 27% Διαφωνεί Απόλυτα, το 36% Διαφωνεί, το 26% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 8% Συμφωνεί και το 1% Συμφωνεί Απόλυτα. Παρατηρούμε ότι τα ποσοστά των απαντήσεων Διαφωνώ και Διαφωνώ Απόλυτα αγγίζουν το ποσοστό 63%.

Διάγραμμα 18: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: Οι καθηγητές μου στο σχολείο με βοήθησαν στην επαγγελματική επιλογή.

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

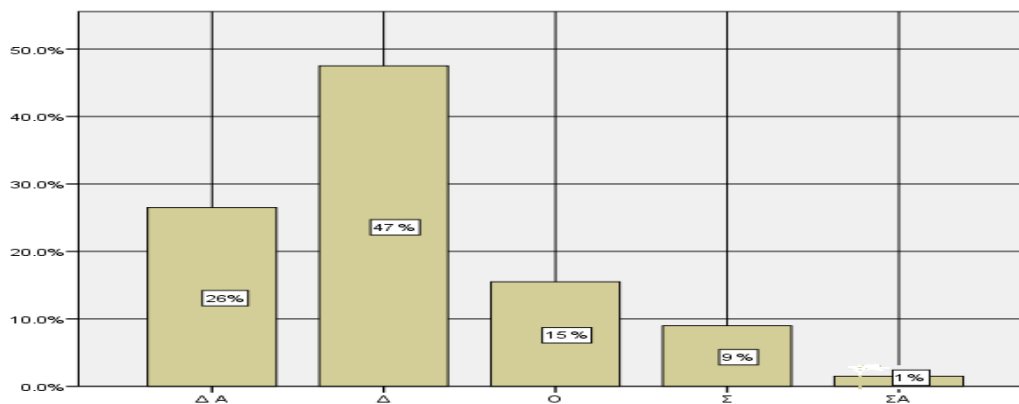
Στο Διάγραμμα 19, το 24% Διαφωνεί Απόλυτα, το 37% Διαφωνεί, το 21% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 13% Συμφωνεί και το 4% Συμφωνεί Απόλυτα. Διαπιστώνουμε ότι τα ποσοστά των απαντήσεων Διαφωνώ και Διαφωνώ Απόλυτα αγγίζουν το ποσοστό 61%.

Διάγραμμα 19: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Θεωρώ ότι είχα πολύ καλή ενημέρωση για όλες τις μεταλυκειακές σχολές από το σχολείο μου.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

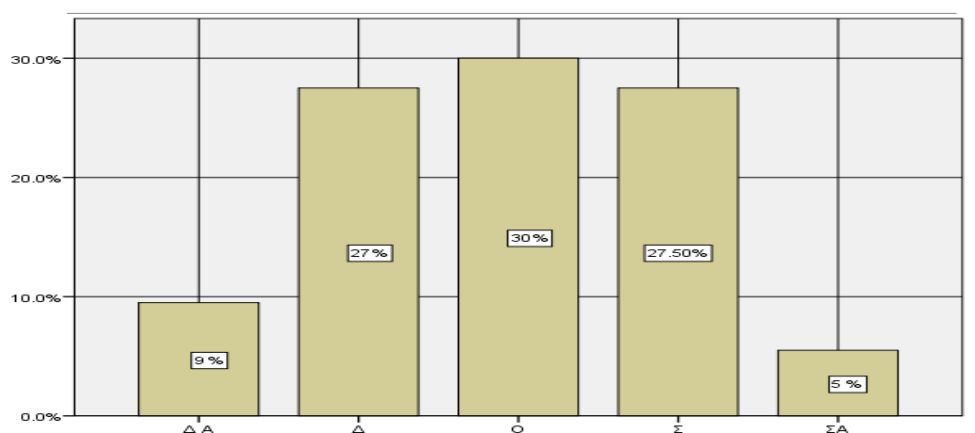
Στο Διάγραμμα 20 προκύπτει ότι σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού δεν βοήθησε τους σπουδαστές στην επιλογή επαγγέλματος σε ποσοστό 61%. Πιο συγκεκριμένα το 26% Διαφωνεί Απόλυτα, το 47% Διαφωνεί, το 15% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 9% Συμφωνεί και το 1% Συμφωνεί Απόλυτα.

Διάγραμμα 20: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού με βοήθησε στην επιλογή κατεύθυνσης.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Στο Διάγραμμα 21, στην ερώτηση «αν στο σχολείο προωθούνται μόνο κάποιες συγκεκριμένες σχολές», το 9% απάντησε ότι Διαφωνεί Απόλυτα, το 27% Διαφωνεί, το 30% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 28% Συμφωνεί και το 5% Συμφωνεί Απόλυτα. Παρατηρούμε ότι οι δύο τάσεις παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά.

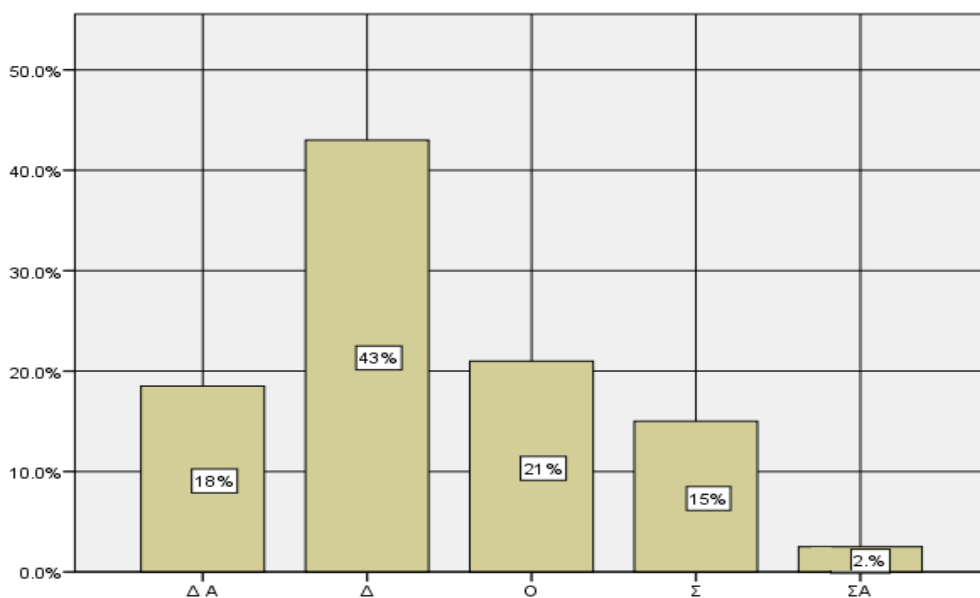
Διάγραμμα 21: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: Θεωρώ ότι στο σχολείο προωθούνται μόνο κάποιες συγκεκριμένες σχολές.

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

5.5. Οι παρέες-συνομήλικοι- ΜΜΕ ως παράγοντες επιρροής επιλογής επαγγέλματος

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούν εάν τα ΜΜΕ και τα ΜΚΔ. έπαιξαν ρόλο στην επιλογή επαγγέλματος. Επιπλέον, αν οι παρέες και οι συνομήλικοι των σπουδαστών βοήθησαν στην αξιολόγηση των ενδιαφερόντων και ταλέντων τους για την επιλογή επαγγελματικής κατεύθυνσης.

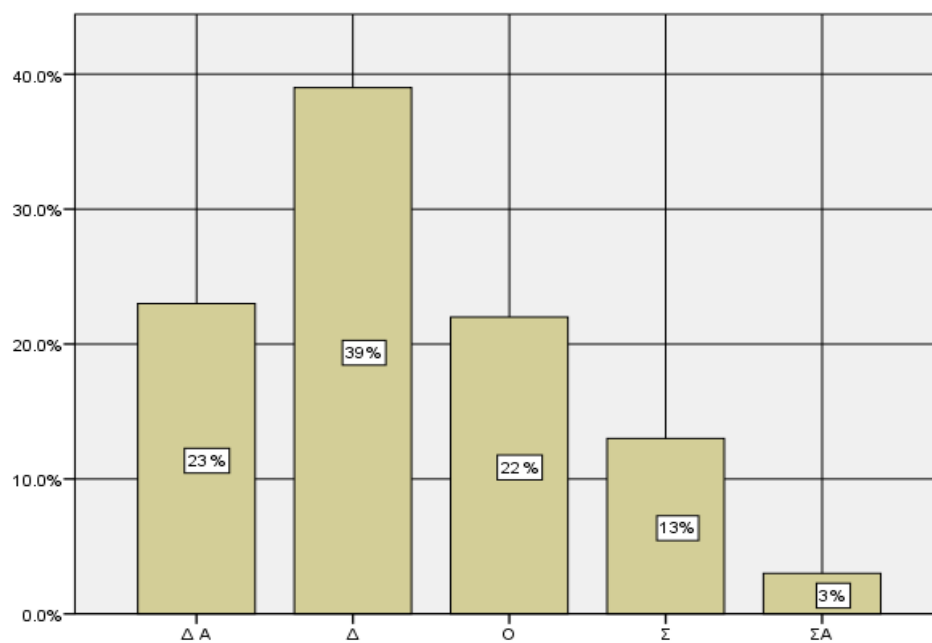
Στο Διάγραμμα 22 το 18% Διαφωνεί απόλυτα, το 43% Διαφωνεί, το 21% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 15% Συμφωνεί και το 2% Συμφωνεί Απόλυτα. Το 61% των ερωτηθέντων δεν επηρεάστηκε από τα ΜΜΕ και ΜΚΔ.

Διάγραμμα 22: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: Τα Μ.Μ.Ε. και ΜΚΔ επηρέασαν την επιλογή επαγγέλματος.

*ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Στο Διάγραμμα 23, το 23% Διαφωνεί Απόλυτα, το 39% Διαφωνεί, το 22% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 13% Συμφωνεί και το 3% Συμφωνεί Απόλυτα. Το 62% των ερωτηθέντων δεν έλαβε βοήθεια από τους φίλους του σχετικά με την αξιολόγηση των ενδιαφερόντων του σε ότι αφορά την επαγγελματική του κατεύθυνση.

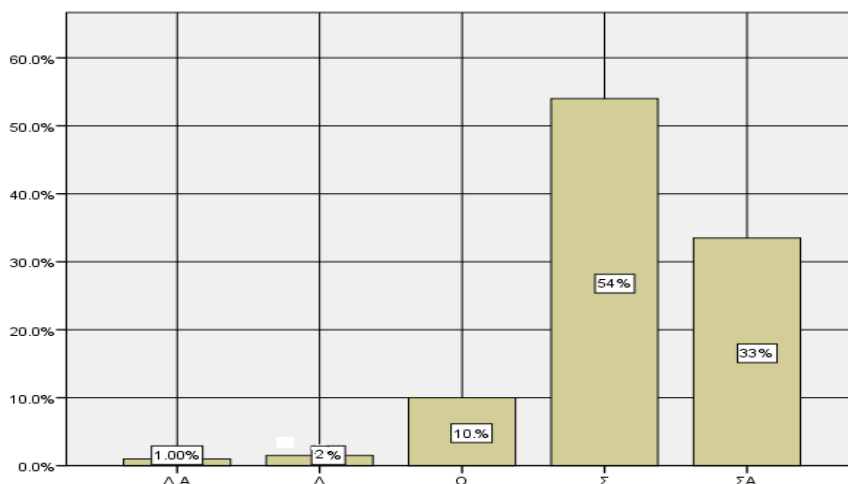
Διάγραμμα 23: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Οι φίλοι μου με βοήθησαν να επιλέξω την επαγγελματική μου κατεύθυνση.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

5.6. Οι προσωπικές προσδοκίες των σπουδαστών ως παράγοντας επιρροής επιλογής επαγγέλματος

Στη συνέχεια, διερευνώνται οι προσωπικές προσδοκίες των συμμετεχόντων, σε ότι αφορά τα προσόντα τα οποία τους επιτρέπουν να ανταποκριθούν στην κατεύθυνση που έχουν επιλέξει. Επιπλέον, το ενδιαφέρον το οποίο έχουν για την κατεύθυνση τους και τέλος τη θέλησή τους να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες που θα τους βοηθήσουν να γίνουν καλοί στη δουλειά τους.

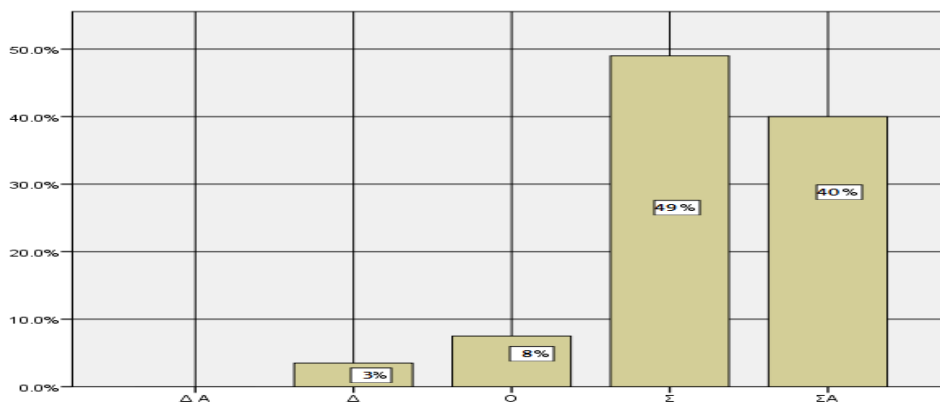
Στο Διάγραμμα 24, το 1% Διαφωνεί απόλυτα, το 2% Διαφωνεί, το 10% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 54% Συμφωνεί και το 33% Συμφωνεί Απόλυτα. Το συντριπτικό ποσοστό των 88% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι έχουν τα προσόντα να ανταποκριθούν στην συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Διάγραμμα 24: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: Θεωρώ ότι έχω τα προσόντα να ανταποκριθώ στην συγκεκριμένη κατεύθυνση.

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

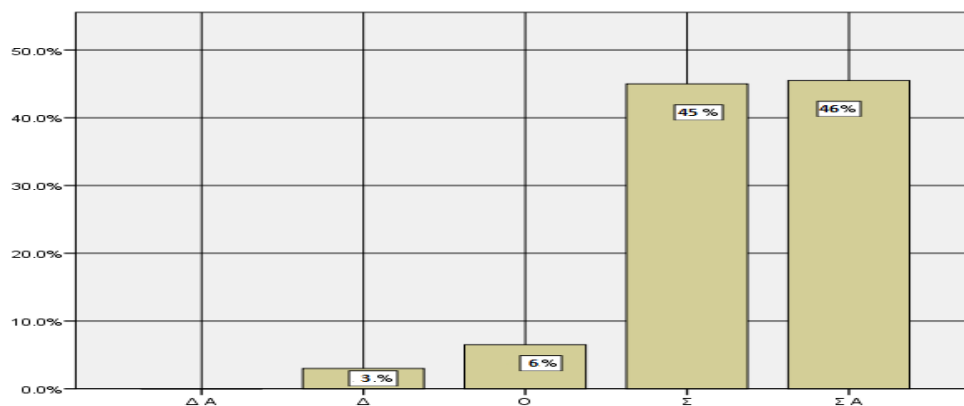
Στο Διάγραμμα 25, το 0% Διαφωνεί Απόλυτα, το 3% Διαφωνεί, το 8% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 49% συμφωνεί και το 40% Συμφωνεί Απόλυτα. Το 89% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι ενδιαφέρεται για την κατεύθυνση την οποία έχει επιλέξει.

Διάγραμμα 25: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Μου αρέσει και με ενδιαφέρει η συγκεκριμένη κατεύθυνση.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Στο Διάγραμμα 26, το 0% Διαφωνεί Απόλυτα, το 3% Διαφωνεί, το 6% ούτε Διαφωνεί ούτε Συμφωνεί, το 45% Συμφωνεί και το 46% Συμφωνεί Απόλυτα. Το 91% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι θα ήθελε να συμμετάσχει σε δραστηριότητες που θα τον βοηθήσουν να γίνει καλός στη δουλειά του.

Διάγραμμα 26: Κατανομή απαντήσεων στην ερώτηση: *Θα ήθελα να συμμετέχω σε διάφορες δραστηριότητες που θα με βοηθήσουν να γίνω καλός στην δουλειά μου.*

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Συνοψίζοντας για όλα τα παραπάνω ραβδογράμματα, παρατηρείται ότι η οικογένεια και πιο συγκεκριμένα ο πατέρας, η μητέρα, τα αδέρφια και το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον των σπουδαστών δεν συνέβαλλαν σημαντικά

στην διαμόρφωση της επαγγελματικής τους επιλογής. Το ίδιο ισχύει για το σχολείο, το φιλικό περιβάλλον των σπουδαστών αλλά και για τα ΜΜΕ. Περισσότερο σημαντικός παράγοντας στην επιλογή επαγγέλματος, της πλειονότητας των σπουδαστών, φαίνεται να είναι οι οικονομικά κριτήρια. Τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών δηλώνει ότι ενδιαφέρεται και του αρέσει η επαγγελματική κατεύθυνση που έχει επιλέξει.

Μια σειρά ελέγχων χ^2 έδειξε ότι οι παράγοντες επιλογής επαγγέλματος, όπως αυτοί διατυπώθηκαν στο ερωτηματολόγιο δεν συνδέονται στατιστικά σημαντικά με τα δημογραφικά – κοινωνικά χαρακτηριστικά των σπουδαστών. Σε όλους τους ελέγχους $P > 0,05$. Όμως, διαπιστώθηκε μια ενδιαφέρουσα τάση στην περίπτωση όπου συσχετίστηκε κατά πόσο τα επαγγέλματα των γονέων επηρεάζουν την επιλογή τους (Πίνακας 1) και (Πίνακας 2).

Πίνακας 1: Κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση «Το επάγγελμα του πατέρα μου με επηρέασε στην επιλογή μου» με βάση την επαγγελματική ιδιότητα

			ΔΑ*	Δ	ΟΔ/ΟΣ	Σ	ΣΑ	Συνολό
Επάγγελμα πατέρα	Δημόσιος Υπάλληλος	Συχνότητα	13	19	5	4	2	43
		%	30.2%	44.2%	11.6%	9.3%	4.7%	100.0%
	Ιδιωτικός Υπάλληλος	Συχνότητα	13	6	7	5	0	31
		%	41.9%	19.4%	22.6%	16.1%	0.0%	100.0%
	Ελεύθερος επαγγελματίας	Συχνότητα	17	14	13	3	0	47
		%	36.2%	29.8%	27.7%	6.4%	0.0%	100.0%
	Εργάτης	Συχνότητα	9	6	7	2	0	24
		%	37.5%	25.0%	29.2%	8.3%	0.0%	100.0%
	Ανεργος	Συχνότητα	9	4	2	0	0	15
		%	60.0%	26.7%	13.3%	0.0%	0.0%	100.0%
	Άλλο	Συχνότητα	15	16	5	4	0	40
		%	37.5%	40.0%	12.5%	10.0%	0.0%	100.0%
	Σύνολο	Συχνότητα	76	65	39	18	2	200
		%	38.0%	32.5%	19.5%	9.0%	1.0%	100.0%

$$[\chi^2=23,982 \beta\epsilon=5, P=0,237]$$

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 1 διαπιστώθηκε ότι τα ποσοστά των απαντήσεων μεταβάλλονται ανάλογα με το επάγγελμα του πατέρα. Όταν ο πατέρας είναι Δημόσιος Υπάλληλος, το ποσοστό του «Συμφωνώ Απόλυτα» και «Συμφωνώ» είναι (14%), όταν είναι Ιδιωτικός Υπάλληλος είναι (16%), ενώ διαφοροποιείται από το αντίστοιχο ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών (6,4%). Ενδιαφέρον έχει να παρατηρήσουμε και τα ποσοστά των απαντήσεων των σπουδαστών με πατέρες εργάτες ή άνεργους. Το (86,7%) των σπουδαστών όπου οι πατέρες τους είναι άνεργοι, απάντησαν ότι δεν επηρεάστηκαν για την επιλογή τους. «Άρα τελικά μήπως «παίζει» ρόλο το τι επάγγελμα κάνει ο πατέρας;»

Πίνακας 2: Κατανομή των απαντήσεων στην ερώτηση «Το επάγγελμα της μητέρας μου με επηρέασε στην επιλογή μου» με βάση την επαγγελματική ιδιότητα.

			ΔΑ*	Δ	ΟΔ/ΟΣ	Σ	ΣΑ	Σύνολο
Επάγγελμα μητέρας	Δημόσια Υπάλληλος	Συχνότητα	7	15	6	1	0	29
		%	24.1%	51.7%	20.7%	3.4%	0.0%	100.0%
	Ιδιωτική Υπάλληλος	Συχνότητα	12	13	5	3	0	33
		%	36.4%	39.4%	15.2%	9.1%	0.0%	100.0%
	Ελεύθερη Επαγγελματίας	Συχνότητα	9	5	4	0	1	19
		%	47.4%	26.3%	21.1%	0.0%	5.3%	100.0%
	Εργάτρια	Συχνότητα	6	1	7	0	0	14
		%	42.9%	7.1%	50.0%	0.0%	0.0%	100.0%
	Οικιακά	Συχνότητα	33	22	9	6	4	74
		%	44.6%	29.7%	12.2%	8.1%	5.4%	100.0%
	Άνεργη	Συχνότητα	10	5	1	0	0	16
		%	62.5%	31.2%	6.2%	0.0%	0.0%	100.0%
	Άλλο	Συχνότητα	4	7	4	0	0	15
		%	26.7%	46.7%	26.7%	0.0%	0.0%	100.0%
	Σύνολο	Συχνότητα	81	68	36	10	5	200
		%	40.5%	34.0%	18.0%	5.0%	2.5%	100.0%

$$[X^2=35,837 \text{ } \beta=5, \text{ } p=0,057]$$

* ΔΑ: Διαφωνώ Απόλυτα, Δ: Διαφωνώ, ΟΔ/ΟΣ: Ούτε Διαφωνώ / Ούτε Συμφωνώ Σ: Συμφωνώ, ΣΑ: Συμφωνώ Απόλυτα

Αντίστοιχα το ίδιο ισχύει και για τα επαγγέλματα των μητέρων. Όταν η μητέρα είναι Δημόσιος Υπάλληλος το ποσοστό Συμφωνώ και Συμφωνώ Απόλυτα είναι (3,4%) ενώ το αντίστοιχο όταν η μητέρα δεν δουλεύει και ασχολείται με το σπίτι είναι (12,5%).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στην συγκεκριμένη έρευνα διερευνήθηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος των σπουδαστών ΙΕΚ του Νομού Θεσσαλονίκης. Συγκεκριμένα, μελετήθηκε σε ότι αφορά τον παράγοντα της οικογένειας, κατά πόσο το επάγγελμα του πατέρα ή της μητέρας επηρέασαν τους σπουδαστές στην επιλογή φοίτησης τους. Επηρεάστηκαν από τα αδέρφια τους αλλά και από το ευρύτερου οικογενειακό τους περιβάλλον;

Περαιτέρω, διερευνήθηκε εάν δόθηκε στους σπουδαστές η κατάλληλη ενημέρωση ή μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος προωθήθηκαν συγκεκριμένες μεταλυκειακές σχολές, όπως επίσης εάν οι εκπαιδευτικοί μαζί με τον σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού συνέβαλαν στην επιλογή τους.

Πέραν δε τούτων, μελετήθηκε και η τυχόν επιρροή των οικονομικών παραγόντων στην επιλογή επαγγελματικής κατεύθυνσης, όπως λόγου χάρη οι οικονομικές απολαβές και τα έξοδα για τον τόπο σπουδών. Ακόμη, κατά πόσο η οικονομική κρίση αποτέλεσε παράγοντα επιλογής και παρακολούθησης της κατεύθυνσης που οι ίδιοι επέλεξαν.

Μέρος της έρευνας υπήρξαν και κοινωνικοί παράγοντες. Διερευνήθηκε αν τα ΜΜΕ και τα ΜΚΔ. αποτέλεσαν παράγοντες επιρροής για τους σπουδαστές, καθώς επίσης εάν και κατά πόσο επηρεάστηκαν από τους συνομηλίκους τους για την επιλογή του επαγγέλματός τους. Κατά πόσο συνέβαλλαν οι φίλοι στην αξιολόγηση των ταλέντων και των ενδιαφερόντων τους; Τέλος, διερευνήσαμε εάν τα προσόντα που διαθέτουν και το ενδιαφέρον για την επαγγελματική τους κατεύθυνση θα τους επιτρέψει να εξελιχθούν μακροπρόθεσμα στο χώρο εργασίας που θα επιλέξουν.

Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας προέκυψαν τα παρακάτω συμπεράσματα:

Σε ό,τι αφορά την *οικογένεια* τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι γονείς δεν επηρέασαν την επιλογή επαγγελματικής κατεύθυνσης, ούτε υπήρξε επιρροή από τα αδέρφια. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια δήλωσαν ότι δεν

επηρεάστηκαν από τους γονείς τους. Βέβαια, υπήρξαν σημαντικές ενδείξεις ότι η επιρροή εξαρτάται και από τον τύπο επαγγέλματος που ακολουθεί ο γονιός. Πιο συγκεκριμένα παρατηρήθηκε σε ό,τι αφορά το επάγγελμα του πατέρα όταν αυτός είναι άνεργος οι σπουδαστές αναφέρουν ότι δεν έχουν επηρεαστεί. Σύμφωνα με τον Thompson και Subitch (2006) σε παρόμοια έρευνα διαπίστωσαν ότι οι φοιτητές που προέρχονταν από οικογένειες από υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο δήλωναν πιο σίγουροι για τις επαγγελματικές του αποφάσεις.

Το οικογενειακό περιβάλλον επηρεάζει τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές του ατόμου. Οι γονείς και το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον, μεταβιβάζουν στα παιδιά αξίες, στάσεις ζωής και γενικότερες αντιλήψεις (Gibson, 2005). Συχνά αποτελούν πρωταρχικά πρότυπα μίμησης και υιοθέτησης κοινωνικών και επαγγελματικών ρόλων (Κασσωτάκης, 2004). Η επιρροή της οικογένειας στην επιλογή επαγγέλματος σχετίζεται άμεσα και με την κοινωνικοοικονομική θέση και μόρφωση των γονέων. Επιπλέον σημαντικοί παράγοντες επιρροής αποτελούν και τα επαγγελματικά πρότυπα των γονέων. (Ozdemir & Hacifazlioglu, 2008).

Σύμφωνα με τον Χαροκοπάκη (2007) σημαντική επίδραση ασκεί και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και επάγγελμα των γονέων της οικογένειας στην επιλογή επαγγέλματος. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά συχνά επιλέγουν παρόμοια επαγγέλματα με αυτά των γονέων τους. Είναι πολύ πιθανό στην περίπτωση που δεν καταλήξουν στο ίδιο επάγγελμα με αυτό των γονέων τους να ακολουθήσουν κάποιο με παρόμοιες ιδέες, αξίες ή και περιεχόμενο.

Σε ό,τι αφορά τις *προσωπικές προσδοκίες* των σπουδαστών, το δείγμα θεωρεί ότι έχει τα προσόντα να ανταποκριθεί στην κατεύθυνση που έχει επιλέξει. Παράλληλα συμφωνεί ότι διαθέτει το απαραίτητο ενδιαφέρον για την κατεύθυνση του και θα ήθελε να συμμετάσχει σε δραστηριότητες που θα τον βοηθήσουν να εξελιχθεί αργότερα στην καριέρα του. Πιο συγκεκριμένα και στις τρεις ερωτήσεις που αφορούν *προσωπικές προσδοκίες* η πλειονότητα των σπουδαστών συμφωνούσε με τις ερωτήσεις, γεγονός που υποδηλώνει μια αυτοπεποίθηση και

σιγουριά των σπουδαστών στα προσόντα τους και στην επιλογή τους για το μέλλον τους

Σύμφωνα με την θεωρία του Holland η οποία εντάσσεται στις θεωρίες προσωπικότητας, ισχυρίζεται ότι οι άνθρωποι προτιμούν τα επαγγέλματα εκείνα τα οποία διευκολύνουν την έκφραση της προσωπικότητάς τους, τη δραστηριοποίηση των ικανοτήτων τους ή την έκφραση των αξιών τους. Η τελική συμπεριφορά ενός ατόμου καθορίζεται από την αλληλεπίδραση των ιδιοτήτων της προσωπικότητάς του και των χαρακτηριστικών του επαγγέλματος (Δημητρόπουλος, 2002). Οι επιλογές σταδιοδρομίας αποτελούν προέκταση της προσωπικότητας και προϋποθέτουν το συνδυασμό ατομικών χαρακτηριστικών όπως η επίγνωση που έχουν τα άτομα για τον εαυτό τους και τις επιλογές τους καθώς και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος τους (Κοσμίδου–Hardy, 2007).

Επιπρόσθετα, οι σπουδαστές φαίνεται να ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους. Σύμφωνα με τη θεωρία του Super (Amudson, 2006) το άτομο εκφράζοντας την επαγγελματική του προτίμηση στην ουσία μεταφράζει και την αντίληψη που έχει για τον εαυτό του. Η διαδικασία επιλογής επαγγέλματος, αποτελεί διαδικασία στην οποία εκφράζεται και διαμορφώνεται η αυτοαντίληψη του ατόμου. Επιπλέον το άτομο επιλέγει επαγγέλματα τα οποία θα του επιτρέψουν να χρησιμοποιήσει τα προσόντα και τις δεξιότητές του (Κάντας & Χατζή, 1991).

Παρότι η βιβλιογραφική ανασκόπηση αναφέρει ότι το *σχολείο* είναι ένας σημαντικός φορέας επιρροής επαγγελματικής σταδιοδρομίας (Δημητρόπουλος 2004, Λιάντας 1996) η συγκεκριμένη έρευνα έδειξε ότι οι σπουδαστές δεν επηρεάστηκαν από αυτό.

Επιπλέον, οι πηγές πληροφόρησης που δέχτηκαν οι σπουδαστές δεν τους επηρέασαν. Ο σχολικός επαγγελματικός προσανατολισμός αποτελεί συμβουλευτική διαδικασία η οποία αποσκοπεί να βοηθήσει τον μαθητή να ενημερωθεί για τις σπουδές και τα επαγγέλματα όπως επίσης να προβεί στις κατάλληλες επιλογές για να εξελιχθεί αργότερα επαγγελματικά (Κασσωτάκης, 2004). Τα παραπάνω θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως ιδανικοί στόχοι του Επαγγελματικού Προσανατολισμού, στην παρούσα έρευνα όμως αποδεικνύεται ότι

στο μεγαλύτερο βαθμό δεν υπήρχε ενημέρωση και πληροφόρηση για τις μεταλυκειακές σχολές. Σύμφωνα με το παραπάνω εύρημα, θα μπορούσε να γίνει η υπόθεση ότι η συμβολή τόσο των δασκάλων όσο και του συμβούλου σταδιοδρομίας του δεν ήταν επαρκής. Αυτό ίσως να σημαίνει ότι στην Ελλάδα η δομή του εκπαιδευτικού συστήματος με την ανεπαρκή οργάνωση και ενημέρωση στα πλαίσια του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού δεν παρέχει στον σπουδαστή την αναμενόμενη βοήθεια για θέματα επαγγελματικού προσανατολισμού.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι σπουδαστές θεωρούν ότι στο σχολείο προωθούνται μόνο κάποιες συγκεκριμένες σχολές, άποψη την οποία υποστηρίζουν και οι Κασσωτάκης και Παπαγγέλη- Βουλιούρη (1996).

Κοινωνικοί παράγοντες όπως τα ΜΜΕ και τα ΜΚΔ καθώς επίσης και οι φίλοι δεν δείχνουν να επηρεάζουν την επιλογή της φοίτησης στην συγκεκριμένη κατεύθυνση. Όπως ήδη έχει αναφερθεί ένα μικρό ποσοστό τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια επηρεάζεται από τα ΜΜΕ στα επαγγελματικά του σχέδια. Το παραπάνω έρχεται σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει ο Κασσωτάκης κυρίως για τον σημαντικό ρόλο που μπορεί να έχουν τα ΜΜΕ στην διαμόρφωση κοινωνικών πολιτιστικών αλλά και επαγγελματικών προτύπων και αξιών (Κασσωτάκης, 2004)

Οι σπουδαστές σε ό,τι αφορά την επιρροή από τους φίλους τους δήλωσαν ότι δεν έλαβαν βοήθεια στην αξιολόγηση των ταλέντων και των ενδιαφερόντων τους. Η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνεται και από την έρευνα των Kandel και Lesser (1972) σύμφωνα με την οποία διαπιστώνεται ότι, οι έφηβοι δέχονται την επίδραση των συνομήλικων κυρίως για θέματα που αφορούν την καθημερινή πραγματικότητα της εφηβικής ηλικίας, αλλά πολύ λιγότερο για θέματα που αφορούν το μέλλον τους. Οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι περισσότερο εμπιστεύονται τους γονείς τους όταν καλούνται να πάρουν αποφάσεις για τα μελλοντικά τους σχέδια.

Σε ό,τι αφορά τους *οικονομικούς παράγοντες* διαπιστώθηκε ότι τα έξοδα σπουδών σε διαφορετικό τόπο αποτελεί σημαντικό κριτήριο για την επιλογή σπουδών. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο στην επιλογή της επαγγελματικής τους

κατεύθυνσης, έδειξαν να διαδραματίζουν και οι οικονομικές απολαβές όπως και η οικονομική κρίση στην Ελλάδα.

Όπως προαναφέρθηκε οι οικονομικές απολαβές αποτελούν κίνητρο για την επιλογή της επαγγελματικής κατεύθυνσης. Η θεωρία επιβεβαιώνει ότι, μεταξύ άλλων, το κίνητρο των οικονομικών απολαβών αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επιλογή. Σύμφωνα με τους Stockard και Mcgee (1990) επαγγέλματα τα οποία χαρακτηρίζονται ως κερδοφόρα έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα ζήτησης. Οι προσδοκίες των ατόμων θεωρείται συχνά ότι είναι το καθαρό οικονομικό όφελος από το εκάστοτε επάγγελμα (Δημητρόπουλος, 2002).

Στη παρούσα έρευνα οι απαντήσεις στην ερώτηση «Η Οικονομική κρίση επηρέασε την επαγγελματική μου επιλογή» δεν παρουσιάζουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους. Βέβαια όταν στη συνέχεια ρωτήθηκαν «Με ποιον τρόπο επηρέασε την επιλογή σας η οικονομική κρίση για την κατεύθυνση που πήρατε στα ΙΕΚ» παρατηρείται ότι η πλειονότητα των σπουδαστών απάντησε ότι *«επέλεξα την συγκεκριμένη κατεύθυνση γιατί ήταν το μόνο αντικείμενο που είχε επαγγελματική αποκατάσταση»*. Επιπλέον ένα σημαντικό ποσοστό των απαντήσεων έχει να κάνει με έλλειψη οικονομικών πόρων ως κύριο λόγο επιλογής των σπουδών στα ΙΕΚ.

Επομένως μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα οικονομικά δεδομένα, επηρεάζουν αρκετά τις επιλογές των νέων. Είτε μελλοντικές οικονομικές απολαβές, είτε τωρινό οικογενειακό εισόδημα, λειτουργούν πολλές φορές ως εμπόδιο και τους απομακρύνει από την ουσία της επαγγελματικής τους επιλογής.

Συμπερασματικά, οι σπουδαστές δείχνουν να είναι συνειδητοποιημένοι σχετικά με την επιλογή της επαγγελματικής τους κατεύθυνσης, αφού θεωρούν ότι έχουν τα προσόντα να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της. Επιπλέον, η οικονομική κρίση φαίνεται να έχει επηρεάσει τις επιλογές στις επαγγελματικές τους διεξόδους. Σε μερικές περιπτώσεις η οικονομική κρίση στάθηκε εμπόδιο για να παρακολουθήσουν ένα ιδιωτικό ΙΕΚ ή να σπουδάσουν σε κάποια άλλη πόλη. Επίσης ένα ποσοστό δήλωσε ότι δεν είχε χρήματα για φροντιστήρια και ότι λόγω ανεργίας επέλεξε δημόσιο ΙΕΚ για να αποκτήσει περισσότερα προσόντα. Επομένως, η επιλογή της επαγγελματικής τους κατεύθυνσης δεν φαίνεται να είναι τυχαία, παρ' όλες τις

δυσκολίες. Εκτός της οικονομικής αδυναμίας, δυσκολία αποτέλεσε και το γεγονός ότι οι πηγές πληροφόρησης μέσα από το σχολείο δεν βοήθησαν στην επιλογή τους.

Συνοπτικά, σε σχέση με τους στόχους της έρευνας οι οποίοι ήταν:

- *Να διερευνηθούν τα κίνητρα που ώθησαν τους σπουδαστές να επιλέξουν την συγκεκριμένη κατεύθυνση* διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικές απολαβές ήταν το βασικό τους κριτήριο για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Λιγότερο σημαντικό ρόλο έδειξε να διαδραματίζει η οικογένεια, το σχολείο αλλά και οι φίλοι.
- *Να διερευνηθούν παράγοντες όπως οικογένεια, φίλοι, σχολείο και ΜΜΕ.* Ενώ στις περισσότερες έρευνες η οικογένεια δείχνει να παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιλογή επαγγελματικής κατεύθυνσης, στην συγκεκριμένη οι σπουδαστές δεν επηρεάστηκαν σημαντικά από αυτήν. Το ίδιο ισχύει για το σχολείο και για το φιλικό περιβάλλον.
- *Να διερευνηθούν οικονομικοί παράγοντες και συγκεκριμένα κατά πόσο η οικονομική κρίση συμβάλει στην επιλογής επαγγέλματος.* Οι οικονομικοί παράγοντες φάνηκε να είναι περισσότερο σημαντικοί για τους σπουδαστές και διαπιστώθηκε ότι συνέβαλλαν αρκετά στην διαμόρφωση της επαγγελματικής τους επιλογής.
- *Η αναζήτηση σχέσεων ανάμεσα στους παράγοντες που ασκούν επιρροή και προσωπικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά.* Διαπιστώθηκε μία σημαντική τάση καθώς φάνηκε ότι η επαγγελματική ιδιότητα των γονέων των σπουδαστών επηρεάζει ως ένα βαθμό την επαγγελματική τους επιλογή.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Προκειμένου να επιτευχθεί στο μέλλον μια ορθότερη διαδικασία επιλογής από τους μαθητές διαμορφώνονται κάποιες προτάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να εφαρμοστούν. Οι πηγές πληροφόρησης και η σημασία της εκπαίδευσης, οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην επιλογή επαγγέλματος θα μπορούσαν να είναι κάποιες από αυτές.

Αρχικά, οι πηγές πληροφόρησης βοηθούν αρκετά τους μαθητές στην επιλογή του επαγγέλματός τους. Στην παρούσα μελέτη αποδείχθηκε το αντίθετο. Οι σπουδαστές δεν έλαβαν κάποιου είδους πληροφόρηση από τους εκπαιδευτικούς τους ή από το σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού έτσι ώστε να βοηθηθούν στην επιλογή της επαγγελματικής τους κατεύθυνσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι η απουσία επαγγελματικού προσανατολισμού ως διαδικασία σωστής ενημέρωσης και παροχής πληροφοριών σε ό,τι αφορά τα επαγγέλματα, είναι γεγονός. Ως εκ τούτου, προτείνεται περαιτέρω έρευνα σε ό,τι αφορά τις δυσκολίες και τα προβλήματα στην εφαρμογή του ΣΕΠ. Σκοπός της διαδικασίας αυτής θα είναι η αντιμετώπιση των δυσκολιών έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία του θεσμού.

Σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει επιπλέον και η έγκαιρη ενημέρωση θεμάτων επαγγελματικής σταδιοδρομίας στο σχολικό περιβάλλον από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού έως και τις τελευταίες τάξεις του Λυκείου. Η παρουσία του θα συμβάλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας των μαθητών και κατ' επέκταση της επιλογής τους. Επιπλέον, είναι σημαντικό να παρέχεται η κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ή ειδικότερα η παρουσία κάποιου συμβούλου σταδιοδρομίας.

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως έχει επηρεάσει την καθημερινότητα των ανθρώπων. Καθώς αποτελεί τομέα ο οποίος δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς, θα ήταν σκόπιμο να πραγματοποιηθεί περεταίρω έρευνα με στόχο να διερευνηθούν οι συνέπειες που έχει η οικονομική κρίση γενικότερα αλλά

και ειδικότερα στην επιλογή επαγγέλματος. Σημαντικό θα ήταν επιπλέον η παρούσα έρευνα να επαναληφθεί σε μερικά χρόνια όπου επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης ίσως είναι περισσότερο εμφανείς.

Τα ευρήματα της παρούσης μελέτης θεωρούμε ότι μπορεί να έχουν προεκτάσεις και για μελλοντική έρευνα στο χώρο της επαγγελματικής συμβουλευτικής. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω προτάσεις και εφαρμογές οι οποίες να σχετίζονται με την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν στην επιλογή επαγγέλματος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η επιλογή επαγγέλματος, δεν αποτελεί μια στιγμιαία απόφαση, αλλά όπως έχει ήδη αναφερθεί αποτελεί μια μακροχρόνια εξελικτική διαδικασία. Η ανάγκη για υποστήριξη των σπουδαστών, σχετικά με τον επαγγελματικό προσανατολισμό, είναι διαρκής και σίγουρα δεν σταματά με την ολοκλήρωση των σπουδών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σε ότι αφορά την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, κρίνεται αναγκαίο να παρέχεται τεκμηριωμένη, έγκυρη, συνεχής και προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους πληροφόρηση, η οποία θα τους βοηθήσει να καταλήξουν αργότερα σε συνειδητές επαγγελματικές επιλογές όσο το δυνατόν εναρμονισμένες με τις κοινωνικές-οικονομικές συνθήκες του περιβάλλοντος τους.

Στην παρούσα μελέτη κύριο μέλημα ήταν να διερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο η επαγγελματική επιλογή είναι μια εκούσια ή ακούσια απόφαση καθώς επίσης ποιοι παράγοντες μπορεί να επηρεάζουν αυτή την απόφαση. Η επίδραση του οικονομικού παράγοντα, του σχολείου, των συνομηλίκων καθώς επίσης και της οικογένειας στις εκπαιδευτικές αλλά και επαγγελματικές επιλογές του ατόμου, είναι αδιαμφισβήτητη. Άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι η οικογενειακή επίδραση, δεν έγκειται απλώς στις φιλοδοξίες και στις παροτρύνσεις των γονέων. Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας, το μορφωτικό επίπεδο και η επαγγελματική ιδιότητα αποτελούν συχνά παράγοντες επιρροής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Allport G., W. (1961) .*Pattern and growth in personality*, Holt, Rinehart & Winston.

Amudson, N. (2006). Challenges for career interventions in changing contexts. *International. Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6, 3-14.

Amundson, N.E., Harris-Bowlsbey, J.A. & Niles, S. G. (2009). *Elements of Career Counseling: process and techniques*, (2nd Ed.). Pearson Education, Prentice Hall.

Apostal R. & Biden J. (1991). Educational and occupational aspirations of rural high school students, *Journal of Career Development*, 18.

Arnold J. (1989). Sex and sex role self-concept as correlates of career decision – making self – efficacy, *British Journal of Guidance and Counselling*.

Astin H. (1984). The meaning of work in women's lives: A sociopsychological model of career choice and work behavior *Counseling Psychologist*, 12.

Betz N. E., Heesacker R. S. & Shuttlesworth S. (1990). Moderators of the congruence and realism of major and occupational plans in college students. A replication and extension, *Journal of Counseling Psychology*, 37.

Bordin E.S., Nachmann B. & Segal S.J. (1963). An articulated framework for vocational development. *Journal of Counseling Psychology*, 10, 107-116.

Borich G. (1988). *Effective teaching methods*. Columbus: Merrill Publishing

Brown D. & Brooks, L. (1991). *Career counseling technique*. Boston: Allyn and Bacon

Brown D. & Associates (2002). *Career choice and development*, (4th ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

Davey F.H. & Stoppard J.M. (1993) Some factors affecting the occupational expectations of female adolescents, *Journal of Vocational Behavior*, 43.

Emmerling R. J & Cherniss C. (2003). *Emotional intelligence and the Career Choice Process*. *Journal of Career Assessment*.

Gati I. & Saka N. (2001). High school students' career-related decision-making difficulties, *Journal of Counseling and Development*, 79.

Gottfredson L. (1996). *Gottfredson's Theory on Circumscription and Compromise*. In D. Brown, & L. Brooks, *Career Choice and Development*, San Francisco: Jossey- Bass,.

Irech, M. (2000). Career Development Theories and Their Implications for High School Career Guidance and Counseling. *The High School Journal*, 83 (2), 29-40.

Isaacson, L., & Brown, D (1997). *Career information, career counseling and career development*. Boston: Allyn and Bacon

Issaacson L.E. & Brown D. (2000). *Career information, career counseling and career development*. Boston: Allyn and Bacon.

Kandel D. & Lesser G.S. (1972). *Youth in two words*. San Francisco: Jossey-Bass

Krumboltz, J.D. (1991). *Manual for the Career Beliefs inventory*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Mason J. (2002). *Qualitative Researching*, SAGE Publications.

Mirvis, P & Hall, D (1995). The new Career Contract: Developing the whole person at midlife and beyond, *Journal of Vocational Behavior*. 47, 269-289.

Nathan R. & Hill L. (2006). *Επαγγελματική Συμβουλευτική: Η συμβουλευτική προσέγγιση της επαγγελματικής επιλογής και σταδιοδρομίας*. Μετάφραση-επιστημονική επιμέλεια Δ. Σιδηροπούλου-Δημακάκου, Αθήνα: Μεταίχμιο. Μ

Nelson-Jones R. (2005). *Theory and Practice of Counselling and Therapy*. (4th ed.). London: Sage Publications Ltd.

Osipow S.H. & Fitzgerald L.F. (1996). *Theories of Career Development* (4th ed.). Needham Heights, Mass: Allyn & Bacon.

Osipow S. H. (1999). Assessing career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 55.

Patton W. & Creed P.A. (2001). Developmental Issues in Career Maturity and Career Decision Status. *The Career Development Quarterly*, Vol 49.

Perkins D. & Peterson C. (2005). Supporting Young People's Career Transition Choice: The Role of Parents, Interim Evaluation of the Parents as Career Transition Supprotts (PACTS) Program, Brotherhood of St. Laurence.

Pervin L. A. & John O. P. (1999). *Θεωρίες Προσωπικότητας*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Pervin, L. A. & John, O. P., (2001). *Θεωρίες προσωπικότητας: έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Τυπωθήτω- Γ. Δαρδανός

Petrerson, G. W., Sampson, J. P., Reardon, R. C & Lenz, J. G. (1996). Becoming career problem solver and decision maker: A cognitive information processing approach. San Francisco, CA: Jossey- Bass.

Rogers C. R. (2006β). *Ένας τρόπος να υπάρχουμε*, Αθήνα: Ερευνητές

Rojewski J. W. & Yang B. (1997). Longitudinal analysis of select influences on adolescents' occupational aspirations, *Journal of Vocational Behavior*, 51.

Saltiel, J. (1988). The Wisconsin model of status attainment and the occupational choice process. *Work and Occupations*, 15, 334-355.

Sears, S (1982). “ A definition of career guidance terms. A national vocational guidance perspective”, *Vocational Guidance Quarterly*, 31, 137-143.

Sellers N., Satcher J. & Comas R. (1999) *Children's occupational aspirations: Comparisons by gender, gender role identity and socioeconomic status*, Professional School Counseling.

Spokane A.R. & Hawks B.K. (1989). *Annual Review: Practice and Research in Career Counseling and Development*, The Career Develop.

Stitt- Gohdes, W.L. (1997). Career Development: Issues of Gender, Race and Class. Adult, Career and Vocational Education.

Super, D. (1957). *Vocational Development. A framework for Research*. N.Y.: Teachers College Press.

Super D. & Nevill D. (1984). Work role salience as a determinant of career maturity in high school Students, *Journal of Vocational Behavior*, 25 (1).

Toffler A. (1983). *Previews and Premises*, William Morrow and Company. New York: Inc.

Van Esbroeck R., Butcher V., Broomen P.& Klaver A.M. (1997) . Decision Making for Lifelong Learning, VUPress – FEDORA Brussels.

Quintini G., Martin J.P. and Martin S. (2007). The Changing Nature of the School-to-Work Transition Process in OECD Countries, IZA Discussion PaperNo.2582:45

Walsh W.B. & Betz N. E. (1985). *Tests and assessment*. New York: Prentice-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Βαγγερ, Α. (2004). Σχολικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον προσανατολισμό των μαθητών στο: Κασσωτάκης, Μ. (επιμ.), (2004). Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός. Τυπωθήτω.

Cedefop (2002). Κατάρτιση και Μάθηση με Στόχο την Απόκτηση Ικανοτήτων, Περίληψη των Κυριότερων Σημείων.

Γκιάστας Ιωάννης και Συνεργάτες, Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYM-C111/document/4be4142ddk6q/4be41618u3nv/4e258bf6jqtj.pdf> (ημερομηνία ανάκτησης 06/09/2016)

Γεωργιάς, Δ. (1986). Κοινωνική Ψυχολογία, τόμοι Α΄ και Β΄. Αθήνα

Γλαρούδη Α., Καγκαλίδου Ζ. (2003). *Η συμβουλευτική σταδιοδρομίας σε ένα νέο θεσμό εκπαίδευσης ενηλίκων, το σχολείο της δεύτερης ευκαιρίας: Ιδιαιτερότητες και πρακτικές*, Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, Τεύχος 66 – 67, Οκτώβριος – Δεκέμβριος 91 – 92.

Δημητριάδης Ε. (2002). *Περιγραφική Στατιστική*. Αθήνα: Κριτική.

Δημητριάδου Κ. (1982). *Με ποια κριτήρια επιλέγει ο Έλληνας εκπαιδευτικός το επάγγελμά του*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.

Δημητρόπουλος Ε. (1998) . *Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας: Εκπαιδευτικός & Επαγγελματικός Προσανατολισμός*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1998). *Η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και οι σχετικές θεωρίες*. Αθήνα: Τυπωθητώ.

Δημητρόπουλος Ε. Γ. (1999). *Συμβουλευτική – Προσανατολισμός, Μέρος δεύτερο Συμβουλευτική και Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Αθήνα : Γρηγόρη.

Δημητρόπουλος, Ε (2000). *Συμβουλευτική Προσανατολισμός, Συμβουλευτική και Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Τόμος Α΄, Αθήνα: Γρηγόρης.

Δημητρόπουλος, Ε. (2003). *Αποφάσεις- Λήψη Αποφάσεων. Εισαγωγή στην Ψυχολογία των αποφάσεων*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Δημητρόπουλος, Ε. (2004). *Η Επαγγελματική Ανάπτυξη του ατόμου και οι σχετικές Θεωρίες*. Στο Μ. Κασσωτάκης (Επιμ.), *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός- Θεωρία και Πράξη* (σελ. 101-166). Αθήνα: Τυπωθήτω- Γ. Δαρδανός

Δημητρόπουλος Ε. (2005). *Συμβουλευτική-Προσανατολισμός*. Μέρος πρώτο: Συμβουλευτική και Συμβουλευτική Ψυχολογία. (Ε΄ έκδ.). Αθήνα: Γρηγόρης.

- Εκο, Ο. (1990). Κηνσόρες και θεράποντες. Αθήνα: Γνώση.
- Ηλιάδης Ν. (1988). Η εκλογή του επαγγέλματος. Αθήνα: Ιων..
- Ιωαννίδη Δ. (2001). *Στατιστικές μέθοδοι*. Ζήτη.
- Κάντας Α. & Χατζή Α. (1991) *Ψυχολογία της εργασίας- Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κασιμάτη Κ. (1991). *Η επιλογή του επαγγέλματος- Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*, Αθήνα: ΜΕΛΕΤΗ Ι. ΕΚΚΕ.
- Καραγεωργίου Δ. (2001). *Στατιστική περιγραφική και επαγωγική*. Σαββάλας.
- Κασσωτάκης, Μ. & Παπαγγελή- Βουλιούρη, Δ. (1996). Η πρόσβαση στην ελληνική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κασσωτάκης Μ. (2004). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός*, Αθήνα: Τυπωθήτω- Γ. Δάρδανος.
- Κατσανέβας Θ. (ΗΗ/ΗΗ). *Επαγγέλματα του μέλλοντος και του παρελθόντος*, Αθήνα: Πατάκης.
- Κεδράκα Α. (2005). *Οδηγός καλής πρακτικής και εφαρμογής για την εκπόνηση προγραμμάτων από τα ΚΕΣΥΠ και τα ΓΡΑΣΕΠ* Αθήνα.
- Κοσμίδου- Handy, Χ. (1991). *Ψυχομετρικά εργαλεία- Τεστ επαγγελματικού προσανατολισμού. Εγχειρίδιο Χρήσης*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. 41(2) 1-9.
- Κρίβας Σ. (1997). *Από την ικανότητα για προσδοκία στην πίστη στην προσδοκία της πραγμάτωσης: Η σημασία της προσδοκίας για αυτεπάρκεια στην επαγγελματική εκλογή*, Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού.
- Κρίβας Σ. (1999). *Αξίες και ανάπτυξη για τη σταδιοδρομία μέσω διαπολιτισμικής συμβουλευτικής*, Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού .
- Κρουσταλλάκης Γ. (1998). *Διαπαιδαγώγηση, πορεία ζωής, θεωρία και πράξη της ζωής του νέου ανθρώπου* (Γ' εκδ.). Αθήνα: (αυτοέκδοση)

Κωνσταντινίδου Χ. (2000). Σχολική πραγματικότητα και κοινωνικοποίηση του μαθητή- Σκιαγράφηση των κοινωνικοπολιτικών μηνυμάτων του σχολείου και των εκπαιδευτικών. Αθήνα: Gutenberg.

Λιάντας Μ. Γ. (1996). *Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός*, Αθήνα: Ζήτη.

Μαλικιώση-Λοΐζου Μ. (1999). *Συμβουλευτική Ψυχολογία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μαλικιώση- Λοΐζου, Μ. (2002). Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός – Θεωρία και Παράξη. Επιμέλεια Μ. Κασσωτάκης. Τυπωθήτω.

Μάνος Κ. (2000). *Η Συμβουλευτική στην εκπαίδευση*. (Τομ. 2). Αθήνα: Ιδίος.

Νασιάκου Μ., Χαντζή Α., Φουτούρου – Χαρίτου Μ. (2002). *Εισαγωγή στην Ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

Παπαδόπουλος Ν. (1996). *Ψυχολογία*, Αθήνα.

Πιπερόπουλος Γ. (2005). *Ψυχολογία, Άτομο, Ομάδα*, Θεσσαλονίκη: Ιδίος.

Σιδηροπούλου- Δημακάκου, Δ. (2004). Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός. Πανεπιστημιακές σημειώσεις. Αθήνα: Τομέας Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών.

Σιδηροπούλου – Δημακάκου Δ. (2000). *Επαγγελματική Αξιολόγηση και Καθοδήγηση*. Αθήνα: Σημειώσεις Τμήματος Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας.

Σιδηροπούλου- Δημακάκου Δ. (2003). *Ένταξη των φοιτητών και πτυχιούχων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας: Ευρωπαϊκό δίκτυο κέντρων Workable*. Επιμελήτριες έκδοσης Μ., Ψύλλα, Κ., Μαυριγιαννάκη, Α., Βαζαίου, Ο., Στασινοπούλου. *Άτομα με αναπηρίες στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα: Κριτική.

Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ. & Παυλάκος Ν. (2007) *Εξειδικευμένες δεξιότητες των συμβούλων επαγγελματικού προσανατολισμού στην Ελλάδα*, Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού.

Φλουρής Γ. (1989). *Αυτοαντίληψη, σχολική επίδοση και επίδραση γονέων*, Αθήνα : Γρηγόρη.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

Βίκη Α. & Παπάνης Ε. (2007). Προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου σε σχέση με το επάγγελμα.

http://epapanis.blogspot.com/2007/09/blogpost_8900.html. (21/10/2015)

Career Research, *Vocational Preference Inventory*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://career.iresearchnet.com/career-development/vocational-preference-inventory-vpi/>. (21/10/2015).

Ελληνική Αστυνομία. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=3793&Itemid=50. (21/10/2015)

Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (2012). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.eoppep.gr/teens/index.php/%CE%B8%CE%B5%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CE%B9/27-institute_epaggelm_katart (05/09/2016)

Gardner H. (1999). *Multiple Intelligences and education*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://infed.org/mobi/howard-gardner-multiple-intelligences-and-education/>. (21/10/2015)

Γενική Γραμματεία δια Βίου Μάθησης (2013). Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.gsae.edu.gr/el/epaggelmatiki-katartisi/i-e-k-institoyta->

epaggelmatikis-katartisis/mathe-gia-ta-institoyta-epaggelmatikis-katartisis

(05/09/2016)

Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://users.sch.gr/gkaripid/f%201%20%20Nomothesia/Nomos/tomos_32.pdf

(25/02/2016).

ΚΕ.ΣΥ.Π Περιστερίου. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://2kesyp-g-athin.att.sch.gr/sep/sep-law.htm> (25/04/2016).

Πανελλήνια Ένωση για την Ψυχοκοινωνική Αποκατάσταση και την Επαγγελματική Επανένταξη, *Οδηγός Λειτουργίας Υπηρεσίας Υποδοχής Ληπτών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας και Εξειδικευμένων Υπηρεσιών Προώθησης στην Απασχόληση*, Αθήνα, 2013, ανάκτηση 22/10/2015 από: <http://gefyles.pepsae.gr>.

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.pi-schools.gr/preschool_education/nomothesia/1566_85.pdf (02/08/2016).

Self Directed Search, *what is the SDS?* Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.self-directed-search.com/what-is-it>. (21/10/2015).

Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων (2016) Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/19090-30-03-16-pos-tha-dieksathoyn-fetos-oi-panelladikes> (06/09/2016).

Ψηφιακό Σχολείο: Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός Βιβλίο Μαθητή, *Τα ενδιαφέροντά μου*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C111/72/584,2041/> (21/10/2015).

Ψηφιακό Σχολείο: Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός Βιβλίο Μαθητή, *Ικανότητες και Δεξιότητες*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C111/72/584,2043/>. (21/10/2015).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

«Παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος»

Παρακαλώ επιλέξτε μια μόνο απάντηση και σημειώστε με X την απάντησή σας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Το επάγγελμα του πατέρα μου με επηρέασε στην επιλογή μου.					
2. Το επάγγελμα της μητέρας μου με επηρέασε στην επιλογή μου.					
3. Επηρεάστηκα από τα αδέλφια μου για την επαγγελματική μου επιλογή.					
4. Επηρεάστηκα από το ευρύτερο οικογενειακό μου περιβάλλον για την επαγγελματική μου επιλογή.					

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Επέλεξα τον τόπο σπουδών σκεπτόμενος/η τα έξοδα.					
2. Επέλεξα την κατεύθυνση στο ΙΕΚ με βάση τις οικονομικές απολαβές που θα έχω ως επαγγελματίας.					
3. Η οικονομική κρίση επηρέασε την επιλογή μου για την κατεύθυνση που πήρα στα ΙΕΚ.					

4. Στην περίπτωση θετικής απάντησης στην ερώτηση 3 παρακαλώ , απαντήστε συνοπτικά

Με ποιο τρόπο επηρέασε η οικονομική κρίση την επιλογή σας για την κατεύθυνση που πήρατε στα ΙΕΚ;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Οι καθηγητές μου στο σχολείο με βοήθησαν στην επαγγελματική μου επιλογή.					
2. Θεωρώ ότι είχα πολύ καλή ενημέρωση για όλες τις μεταλυκιακές σχολές από το σχολείο μου.					
3. Θεωρώ ότι στο σχολείο προωθούνταν μόνο κάποιες συγκεκριμένες σχολές.					
4. Τα Μ.Μ.Ε. (τηλεόραση, περιοδικά, ραδιόφωνο)/ Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (internet, facebook κλπ) επηρέασαν την επιλογή επαγγέλματος.					
5. Ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού με βοήθησε στην επιλογή κατεύθυνσης					
6. Οι φίλοι μου-παρέα μου με βοήθησαν να επιλέξω την επαγγελματική μου κατεύθυνση.					

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Θεωρώ ότι έχω τα προσόντα να ανταποκριθώ στη συγκεκριμένη κατεύθυνση.					
2. Μου αρέσει και με ενδιαφέρει αυτή η κατεύθυνση.					
3. Θα ήθελα να συμμετάσχω σε διάφορες δραστηριότητες που θα με βοηθήσουν να γίνω καλός στη δουλειά μου. (ομιλίες, συνέδρια, διαγωνισμούς).					

